

გორის სასწავლო სახელმწიფო უნივერსიტეტი
სოციალურ მეცნიერებათა, ბიზნესისა და სამართალმცოდნეობის
ფაკულტეტი

რომან დაჰკოშვილი

სამაგისტრო ნაშრომი

უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების გავლენა საქართველოს
ეკონომიკურ ზრდაზე

ბიზნესის ადმინისტრირების
მაგისტრის ხარისხის მოსაპოვებლად

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:
ეკონომიკისმეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი ხათუნა ბებნაძე

გორი

2019

შინაარსი

შესავალი

თავი 1. უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები
.....

- 1.1 უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების არსი, კლასიფიკაცია, ფორმები და საფუძვლები
.....
- 1.2 საინვესტიციო გარემოს მნიშვნელობა და თავისებურებები
- 1.3 უცხოური ინვესტიციების განმსაზღვრელი ფაქტორები

თავი 2. საინვესტიციო პოლიტიკის განვითარების ინსტრუმენტები

- 2.1 საინვესტიციო პოლიტიკის როლი უცხოური კაპიტალის მოზიდვის პროცესში
.....
- 2.2 უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები-წარმოების მასტიმულირებული ფაქტორი
.....
- 2.3 საინვესტიციო გარემო და რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაციის ზეგავლენა უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ზრდაზე

თავი 3. ბიზნესსტრატეგიის მდგრადი განვითარება საქართველოში

- 3.1 ბიზნესის განვითარებაზე უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების გავლენის თავისებურებები
- 3.2 საქართველოს ბიზნესგარემოს ფორმირების პრობლემები და გაუმჯობესების შესაძლებლობები

დასკვნები და რეკომენდაციები

გამოყენებული ლიტერატურა

დანართები

შესავალი

თემის აქტუალობა

თანამედროვე მსოფლიოში, რომელიც თანდათან გლობალიზაციის შედეგებს უფრო მეტად განიცდის, მნიშვნელოვანია უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების როლი და მნიშვნელობა. უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები თანამედროვე პერიოდში გვევლინება ეკონომიკური გლობალიზაციის ერთ-ერთ მამოძრავებელ ძალად. ისინი საერთაშორისო ეკონომიკური სისტემის განუყოფელი ნაწილი და ეკონომიკის განვითარების ძირითადი კატალიზატორია (109). ეს არის კაპიტალის, ტექნოლოგიის, ადამიანური რესურსების ნაკადები ერთი ქვეყნიდან მეორეში. მრავალ ქვეყანაში ეროვნული პოლიტიკა და საერთაშორისო სამრეწველო მიღწევები თამაშობს მნიშვნელოვან როლს უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მოზიდვაში.

ინვესტიციები, როგორც ეკონომიკური კატეგორია, წინასწარ განსაზღვრავენ ქვეყნის ეკონომიკის ზრდას, ამაღლებენ მის საწარმოო პოტენციალს და ასრულებენ მთელ რიგ მნიშვნელოვან ფუნქციებს, რომელთა გარეშეც შეუძლებელია ეკონომიკის განვითარება. ეკონომიკურ ლიტერატურაში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები განიხილება, როგორც ღია და წარმატებული საერთაშორისო ეკონომიკური სისტემის ფუნდამენტური ნაწილი და მისი განვითარების ძირითადი მექანიზმი.

მოცემული კვლევის მიზანს წარმოადგენს მასპინძელ ქვეყანაში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების შემოდინების შედეგად სამშენებლო ბიზნესის ზრდაზე მოქმედი მნიშვნელოვანი ფაქტორების იდენტიფიცირების თეორიული მიმოხილვა და საინვესტიციო გარემოს სრულყოფის მიმართულებით პრაქტიკული ხასიათის რეკომენდაციების შემუშავება.

ნაშრომის პირველ თავში განხილულია უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები და მნიშვნელობა თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში, განსაზღვრულია ინვესტიციის ეკონომიკური კატეგორია, უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ემპირიული მტკიცებულება და მნიშვნელობა, უცხოური პორტფელური და უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების არსი, მსგავსება და განსხვავება. აგრეთვე ყურადღება ეთმობა მასპინძელი ქვეყნის 5

ეკონომიკის იმ გამოწვევებსა და პრობლემებს, რომელთაც ადგილი აქვს უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების შემოდინებით. ასევე წარმოდგენილია საინვესტიციო გარემო, საინვესტიციო კლიმატის მნიშვნელობა და თავისებურებები, უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ზეგავლენა აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკის სამშენებლო ბიზნესის ზრდაზე.

სადისერტაციო ნაშრომის პირველი თავი ეთმობა უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების გავლენის ეფექტიანობის საკითხების შესწავლას მასპინძელი ქვეყნის ადგილობრივ

კომპანიებში, სადაც წარმოდგენილია უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების დადებითი ეფექტის შემდეგი სახეები: რესურსების ტრანსფერის ეფექტი, კონკურენციისა და ეკონომიკის ზრდის ეფექტი, დასაქმების ეფექტი, ინოვაციის პროცესი და პროდუქტიულობა.

ნაშრომის მეორე თავი შედგება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო სექტორის ანალიზისაგან. განხილულია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საინვესტიციო გარემო და რეგიონული საინვესტიციო პოლიტიკის ოპტიმიზაციის მიმართულებები.

ნაშრომის ბოლო, მესამე თავი კი ეთმობა აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში სამშენებლო ბიზნესის განვითარებაზე უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების გავლენის კვლევის მეთოდოლოგიას და ანალიზს. განვიხილავთ A კვლევის მეთოდოლოგიას, დიზაინს, კვლევაში მონაწილე სუბიექტებს, ნიმუშის ზომას, შერჩევის ტექნიკას, მონაცემთა შეგროვების ინსტრუმენტებს, საპილოტე კვლევას, კვლევის მოქმედებისა და საიმედოობის ინსტრუმენტს, როგორც მონაცემთა ანალიზის მეთოდს. კვლევის აღნიშნულ თავში, ასევე განხილულია მონაცემების შეგროვების შედეგი, რეგიონში სამშენებლო სექტორში არსებული მიმდინარე პროცესები, წარმოვადგინეთ რეგრესიული მოდელი, რომელიც თვალსაჩინოდ წარმოადგენს უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების გავლენას სამშენებლო ბიზნესზე. კვლევის პროცესისათვის მნიშვნელოვანია დავადგინოთ თუ რა დადებით ეფექტს მიიღებს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო ბიზნესი რეგიონში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების შემოდინებით. სამშენებლო ბიზნესის სუსტი მხარეებისა და შესაძლებლობების დადგენის მიზნით ნაშრომში შესწავლილია სამშენებლო სექტორის არსებული მდგომარეობა. ასევე აღნიშნულ თავში განხილულია რეგიონის სამშენებლო ბიზნესში არსებული ადგილობრივი კომპანიების მოლოდინები უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების

ნაკადების მიმართ. მოლოდინის მონაცემები შეგროვდა გამოკითხვის მეთოდის გამოყენებით. ლიტერატურის (57, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 89, 90) შესწავლის საფუძველზე. სადისერტაციო ნაშრომში ჩამოვყალიბეთ ჰიპოთეზები, რომელთა მიზანი კვლევაში დასმული ამოცანის – “უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების გავლენა სამშენებლო ბიზნესზე” შესწავლის ავთენტურობის შემოწმებაა. სადისერტაციო ნაშრომში ასახულია სექტორული ანალიზისა და კვლევის შედეგები, წარმოდგენილია რეგრესიული მოდელი, რომელიც ასახავს მომდევნო რამდენიმე წლის განმავლობაში თუ რა დადებითი ეფექტი შეიძლება მიიღონ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო ბიზნესში არსებულმა ადგილობრივმა კომპანიებმა უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების შემოდინებით.

ნაშრომში გამოყენებული ცალკეული თეორიული მოდელები ხაზს უსვამენ რეციპიენტ ქვეყნებისათვის უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების დადებით ზეგავლენას სამშენებლო ბიზნესის ზრდაზე (მაგალითად: მწარმოებლურობის ზრდა, ტექნოლოგიების გადაცემა, ახალი პროცესების დანერგვა, მართვის პრაქტიკის გაუმჯობესება, “ნოუ-ჰაუს” ხელმისაწვდომობა, დასაქმებული პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლება და ა.შ). კვლევით

დადგინდა, რომ აღნიშნული ფაქტორები მთლიანობაში დადებითად ზემოქმედებს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ეკონომიკის მოდერნიზაციასა და ხელს უწყობს რეგიონში სამშენებლო ბიზნესის ზრდას.

კვლევის მიზანი და ამოცანები

სადისერტაციო ნაშრომის მიზანია უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ზეგავლენის დადგენა ადგილობრივ სამშენებლო კომპანიებზე, რეგიონის საინვესტიციო გარემოს ანალიზი, შეფასება, პრაქტიკული მეთოდების სისტემური განვითარება და ამის საფუძველზე აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო სექტორისათვის უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების პოზიტიური ეფექტის დადგენა, დისპერსიული და კორელაციურ-რეგრესიული ანალიზის მეთოდების გამოყენებით უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ზეგავლენით რეგიონის სამშენებლო ბიზნესის განვითარების პროგნოზული მოდელის შექმნა.

აღნიშნული მიზნიდან გამომდინარე სადისერტაციო ნაშრომში დასახულ იქნა შემდეგი ამოცანები:

- უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების თანამედროვე სტრატეგიებისა და მოდელების შესწავლა და ანალიზი;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის რეგიონის საინვესტიციო გარემოსა და სამშენებლო ბიზნესის მიმოხილვა, მათ შორის არსებული კოლერაციის დადგენა;
- თანამედროვე ეტაპზე რეგიონში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების ზრდისა და სამშენებლო სექტორის გაუმჯობესების პრაქტიკული რეკომენდაციების შემუშავება.

კვლევის საგანი

სადისერტაციო ნაშრომის კვლევის საგანია უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები და მათი ზეგავლენა რეგიონის ადგილობრივ სამშენებლო კომპანიებზე.

კვლევის ობიექტი

სადისერტაციო ნაშრომის კვლევის ობიექტია აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში არსებული სამშენებლო კომპანიები და უცხოური ინვესტიციების როლი მათი მწარმოებლურობის გაუმჯობესების პროცესში.

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები

დასახული მიზნის მისაღწევად სამეცნიერო კვლევა ძირითადად დაფუძნებულ იქნა თეორიულ და ემპირიულ კვლევებზე. ნაშრომის თეორიული საფუძველია სოლოუს ნეოკლასიკური ეკონომიკური ზრდის თეორია, ენდოგენური ზრდის მოდელი და ჰიმერის ინდუსტრიალიზაციის თეორია. კვლევის პროცესში გამოყენებული იყო მეცნიერებაში არსებული თეორიული და პრაქტიკული მიღწევები, ქართველ და უცხოელ მკვლევართა სამეცნიერო მიღწევები, პრაქტიკული შრომები და გამოცდილება. კვლევის ემპირიულ საფუძველს წარმოადგენს იუნესკოს (UNESCO), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD), მსოფლიო ბანკის, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის, საქართველოს ეროვნული ბანკის, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტროს სტატისტიკური მონაცემები. აგრეთვე, კვლევისას გაანალიზებულ იქნა შესაბამისი საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციების ვებ-გვერდებზე განთავსებული ოფიციალური დოკუმენტები და ინფორმაცია. სამშენებლო ბიზნესზე უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების გავლენის პირველადი ემპირიული მონაცემების მისაღებად დამუშავდა სპეციალური 8

ანკეტა, მიღებული მონაცემები დამუშავდა კვლევების სპეციალური სტატისტიკური პროგრამის Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) მეშვეობით.

მიმდინარე კვლევის პირველ ეტაპზე ჩატარდა უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების თანამედროვე ლიტერატურის მიმოხილვა, რამაც საშუალება მოგვცა ჩამოგვეყალიბებინა თეორიული სტრატეგიები, მოდელები და სქემები შემდგომი ემპირიული კვლევისათვის, მონაცემთა მიღების, ანალიზის და შესაბამისი დასკვნების გამოტანისათვის.

კვლევის შემდგომ ეტაპებზე:

- ლიტერატურაში მოცემული თეორიების, სტრატეგიების და მოდელების სინთეზის საფუძველზე, შემუშავდა რეგრესიული მოდელი, რომელმაც საშუალება მოგვცა შეგვეფასებინა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების გავლენა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო სექტორზე;
- სპეციალური კითხვარისა და სამშენებლო კომპანიების სტრატეგიული მენეჯერების გამოკითხვის საფუძველზე შესწავლილ იქნა სამშენებლო სექტორი და დავადგინეთ რეგიონში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების შემოსვლის საპროგნოზე მაჩვენებლები.
- შესაბამისი დასკვნების საფუძველზე, შემუშავდა რეკომენდაციები.

კვლევის ინფორმაციული ბაზა

სადისერტაციო ნაშრომის მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს ეკონომიკური მეცნიერების ფუნდამენტური გამოკვლევები. ნაშრომში ფართოდ არის გამოყენებული ადგილობრივი და უცხოელი ავტორების სამეცნიერო და პოპულარული ნაშრომები, სამეცნიერო გამოკვლევები, მეთოდოლოგიური და მეთოდური ხასიათის მონოგრაფიები, სტატიები. ასევე ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD), მსოფლიო ბანკის, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის, საქართველოს ეროვნული ბანკის, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტროს მასალები. კვლევის შედეგები ეყრდნობა არსებულ თეორიებს, გამოკითხვის მეთოდის, მონაცემთა დამუშავების შედეგად შესაძლებელი გახდა ემპირიული მასალის დაკვირვების შედეგების დასაბუთება. კვლევის პროცესში გამოყენებულია სტატისტიკური ანალიზის რეგრესული მოდელი, დაკვირვების და რესპოდენტთა გამოკითხვის

მეთოდები. კვლევის პროცესში პირველადი მონაცემები გაანალიზებულია სტატისტიკური პროგრამით Statistical Package for the Social Sciences (SPSS).

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი მეცნიერული სიახლე.

თეორიულ-მეთოდოლოგიური და ემპირიული კვლევის საფუძველზე გაანალიზებულია საინვესტიციო გარემოს, უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ზეგავლენა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო კომპლექსის განვითარებაზე, შემუშავებულია რეკომენდაციები ინვესტიციური აქტივობის ზრდის საფუძველზე რეგიონის ეკონომიკური პოტენციალის შემდგომი გაფართოებისა და ამ პროცესში სამშენებლო ინდუსტრიის ზრდის თვალსაზრისით.

ძირითადი მეცნიერული სიახლე კონკრეტდება სხვა სიახლეებში, რომელთა შორის მნიშვნელოვანია:

- სადისერტაციო ნაშრომში დამუშავებულია უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები, დადგენილია უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების ეფექტი მასპინძელი ქვეყნის ეკონომიკაში.
- შემუშავებულია უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების რეციპიენტ ქვეყნის სამშენებლო ბიზნესზე ზეგავლენის დადგენის რეგრესიული მოდელი. ჩვენს მიერ შემოთავაზებული მოდელი მოიცავს ორ ცვლადს: უცხოურ პირდაპირ ინვესტიციებს და აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში სამშენებლო სექტორს. ცვლადებს შორის კავშირი წარმოდგენილია მათემატიკური განტოლებების სახით და დადგენილია მათი ზეგავლენა რეგიონში სამშენებლო ბიზნესის განვითარებაზე. მოდელი გვიჩვენებს, თუ როგორ შეძლებენ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო სექტორის ადგილობრივი ფირმები ისარგებლონ უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების შემოდინებაზე და როგორ რეაგირებენ ისინი ტრანსნაციონალური კორპორაციების შემოსვლაზე.

- ჩატარებულია აჭარის რეგიონში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების აქტიური და პასიური პოლიტიკის ანალიზი, დადგენილია საინვესტიციო პოლიტიკის ინსტრუმენტების პრაქტიკული მოქმედების შესაძლებლობები.
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო ბიზნეს გარემოს ანალიზის საფუძველზე, გამოვლენილია რეგიონში არსებული პრობლემები, როგორც

საკანონმდებლო, ასევე ინსტიტუციურ დონეზე. შემუშავებულია რეგიონში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების ზრდისა და სამშენებლო სექტორის გაუმჯობესების გზები.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა.

სადისერტაციო კვლევაში ჩამოყალიბებული რეგრესიული მოდელი შეიძლება გამოყენებულ იქნას, როგორც ინდიკატორი, რომელიც გვიჩვენებს თუ რამდენად გაიზრდება ან შემცირდება სამშენებლო სექტორში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების შემოდინება. კვლევის შედეგები ხელს შეუწყობს სამშენებლო ინდუსტრიას, რათა შეფასდეს სამშენებლო სექტორის, როგორც ეროვნული ეკონომიკის ძლიერი მოტივატორის შესაძლებლობები.

ნაშრომში ჩამოყალიბებული თეორიული დასკვნების და რეკომენდაციების პრაქტიკული განხორციელება ხელს შეუწყობს ადგილობრივი ფირმების პროდუქტიულობის გაუმჯობესებას, რეგიონული საინვესტიციო პროცესების ფორმირების თეორიულ-მეთოდოლოგიური და პრაქტიკული ასპექტების სრულყოფას, რაც ბიზნესის წარმატებული განვითარების და რეგიონის, ეკონომიკური კეთილდღეობის წინაპირობაა.

1.1 უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების არსი კლასიფიკაცია ფორმები და საფუძველები

ლინგვისტური თვალსაზრისით ინვესტიცია ლათინური სიტყვაა (ინვესტირე -შემოსვლა, ჩაცმა), რაც ნიშნავს შემოსვლას. “ინვესტიტურას” უწოდებდნენ ეპისკოპოსების დანიშვნას ფეოდალიზმის ეპოქაში, რომლებიც მოსახლეობასთან ერთად იღებდნენ მმართველობისთვის საეკლესიო მიწებს და მათი გადასახადების უფლებას

დროთა განმავლობაში ტერმინი “ინვესტიცია” ახალი მნიშვნელობებით შეივსო.

ინვესტიციები ნიშნავს აქციების ან ობლიგაციების შეძენას რაიმე განსაზღვრული ფინანსური შედეგის მიღების მიზნით. იგი გამოხატავს, აგრეთვე, რეალურ აქტივებს. მაგალითად, რაიმე საქონლის წარმოებისა და გაყიდვისათვის საჭირო მანქანებს, ან კიდევ, ინვესტიციებია ფულადი სახსრები, მიზნობრივი საბანკო ანაზრები, პაიები, აქციები, და სხვა ფასიანი ქაღალდები, ტექნოლოგიები, მანქანები, მოწყობილობა, ლიცენზიები, მათ შორის – სასაქონლო ნიშნებზეც, კრედიტები, სხვა ნებისმიერი ქონება ან ქონებრივი უფლებები, ინტელექტუალური ღირებულებები, რომლებსაც სამეწარმეო და სხვაგვარი საქმიანობის ობიექტებში აბანდებენ მოგების (შემოსავლის) მიღებისა და დადებითი სოციალური ეფექტის მიღების მიზნით. ფართო გაგებით, „ინვესტიციები ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისა და ზრდის დაფინანსებისათვის აუცილებელ მექანიზმს უზრუნველყოფს”

ბიზნესის თეორიებში ინვესტიცია არის საქმიანობა, სადაც მწარმოებელი ყიდულობს ფიზიკურ აქტივებს (მაგალითად წარმოებისათვის საჭირო ტექნიკურ აღჭურვილობას), რაც გრძელვადიან პერიოდში ბიზნესს დაეხმარება გახდეს რენტაბელური

საინტერესოა `ინვესტიციების` ეკონომიკური არსის მეცნიერების ლ. გიტმანისა და გ. ჯონკის განმარტება `ინვესტიცია – ეს კაპიტალის განთავსების ნებისმიერი ინსტრუმენტია, გათვლილი ხერხია კაპიტალის ღირებულების შენარჩუნების ან ზრდის და შემოსავლების დადებითი სიდიდის მიღების მიზნით`

ვხვდებით, ასევე განმარტებას, რომელიც ხშირად გამოიყენება რუსულ ეკონომიკურ ლიტერატურაში, რომლის თანახმადაც `ინვესტიციები გამოხატავენ ქონებრივი და ინტელექტუალურ ფასეულობის ყველა ფორმას, რომელთა დაბანდება ხდება სამეწარმეო საქმიანობის ობიექტებში და შედეგად მიიღება (შემოსავალი) ან მიიღწევა სოციალური ეფექტი`

- საკუთარ ქვეყანაში;
- საზღვარგარეთ სხვადასხვა დარგების საწარმოებში;
- სამეწარმეო პროექტებში;
- სოციალურ-ეკონომიკურ პროგრამებში;
- ინოვაციურ პროექტებში.

ის მოგებას იძლევა დაბანდებიდან მნიშვნელოვანი ვადის გასვლის შემდეგ.

პირდაპირი ინვესტიცია არის:

- განსაზღვრული სახის პროდუქციის უშუალოდ წარმოებასა და გასაღებაში დაბანდებული, ჩადებული;
- დაბანდება, რომელიც აქციის საკონტროლო პაკეტის დაუფლებას უზრუნველყოფს

პირდაპირ და პორტფელურ ინვესტიციათა შორის განსხვავება ვლინდება იმით, თუ რა ხარისხით აკონტროლებს ინვესტორი მის მიერ დაბანდებულ კაპიტალს. Upi-ებს განიხილავენ როგორც მაკრო, ასევე მიკრო გაგებითაც. მაკრო გაგებით, უპი-ები, ესაა კაპიტალის ნაკადები, რომელიც მიმღებ ქვეყანაში ქმნის აქციონერულ კაპიტალს და მასპინძელი ქვეყნის კორპორაციები ახორციელებენ მასზე კონტროლს, შესაბამისად, ასეთი ნაკადები გაიზომება საგადამხდელო ბალანსის მიხედვით. როდესაც განვიხილავთ უპი-ებს მიკრო გაგებით, ამ შემთხვევაში ყურადღება ექცევა ინვესტორის მოტივაციას და მის მიერ დაბანდებული ინვესტიციებით შექმნილი ფილიალების საქმიანობის შედეგებს მასპინძელი ქვეყნებისათვის. ეს შედეგები საბოლოოდ აისახება ვაჭრობაში, დასაქმებაში, წარმოებაში და ა.შ. და საგადამხდელო ბალანსში არ ჩაიწერება, რამდენადაც აღნიშნული შედეგები დაკავშირებულია ტეკ-ების მიერ სათავო ოფისისა და ფილიალების საქმიანობის კოორდინაციასა და კონტროლის შესაძლებლობასთან

საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა (IMF) და ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების საერთაშორისო ორანიზაციის (OECD) განმარტებით, უპი-ები გამოხატავენ გრძელვადიანი ინტერესების შეძენას ერთი ქვეყნის რეზიდენტი საწარმოს მიერ (პირდაპირი ინვესტორი) მეორე ქვეყნის საწარმოში. გრძელვადიანი ინტერესების არსებობა გულისხმობს ხანგრძლივადიანი საქმიანი ურთიერთობების დამყარებას ამ საწარმოებს შორის, ინვესტორი იძენს საწესდებო კაპიტალის 10% და იღებს უფლებას სერიოზული ზეგავლენა მოახდინოს კაპიტალის ჩადების ობიექტზე მიღებულ გადაწყვეტილებებზე

თუმცა ყველა ქვეყანა არ ეთანხმება მოცემულ განმარტებას, მაგალითად, ჩინეთში უპი-ების განსაზღვრება ეფუძნება უცხოელების მიერ დაფინანსებულ კომპანიათა შესახებ მოპოვებულ ინფორმაციას, სადაც არარეზიდენტი საწარმოები ფლობენ რეზიდენტი ფირმის საწესდებო კაპიტალის 25%-ზე მეტს, ხოლო მალაიზიაში პირდაპირ ინვესტორად განიხილება არარეზიდენტი საწარმო, რომელიც ფლობს მიმღები ქვეყნის კომპანიის საწესდებო კაპიტალის 50%-ზე მეტს. აშშ-ში უპი-ებად ფორმალურად აღიარებულია ყოველგვარი დაბანდება, თუ ინვესტორი განაგებს ან ღებულობს ფირმის საკუთრების 10%-ს.

საგადამხდელო ბალანსის მკაცრი ბუღალტრული განსაზღვრით პირდაპირი ინვესტიციები არის ნებისმიერი ფინანსური ნაკადი ან კრედიტი, ან საზღვარგარეთულ საწარმოში საკუთრების შეძენა, რომელსაც მნიშვნელოვანწილად აკონტროლებენ მაინვესტირებელი, ანუ ე.წ. ბაზირების ქვეყნის რეზიდენტები

ზემოთ წარმოდგენილი განმარტებები ცხადყოფს, რომ upi-ები, ესაა კაპიტალის საერთაშორისო მოძრაობის ერთ-ერთი ფორმა და თანამედროვე პერიოდში გვევლინება ეკონომიკური გლობალიზაციის ერთ-ერთ მამოძრავებელ ძალად. ჩვენ აზრით, უპი-ები წარმოადგენს გლობალიზებული ეკონომიკური სისტემის დამახასიათებელ თავისებურებას, რომელიც მთლიანობაში გულისხმობს არარეზიდენტი კომპანიების მიერ კაპიტალდაბანდებას საწარმოებში, უძრავ ქონებასა და სხვა აქტივებში. მიუხედავად upi-ების სხვადასხვა ქვეყნების მიერ თავისებური ინტერპრეტაციისა, ჩვენეული ხედვით, ამგვარი ინვესტიციების განხორციელების ძირითადი საფუძველია უმსხვილესი კომპანიების

ბიზნესსაქმიანობების სხვადასხვა ქვეყნებში ექსპანსია, გაფართოება და საბოლოოდ მოგების მიღება.

მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი პერიოდიდან მსოფლიო ეკონომიკაში უპი-ების როლი მნიშვნელოვნად გაიზარდა თანამედროვე ეტაპზე, სავაჭრო პოლიტიკის ლიბერალიზაციამ განაპირობა საქონლისა და მომსახურების საერთაშორისო წარმოების ზრდა. XX საუკუნის 80-იანი წლებიდან ტექ-ების მიერ განხორციელებული უპი-ების უზარმაზარმა ნაკადებმა გამოიწვია მნიშვნელოვანი ცვლილებები ტექნოლოგიურ სფეროში, განაპირობა ვაჭრობისა და ინვესტიციათა რეჟიმის ლიბერალიზაცია, ხელი შეუწყო ბევრ ქვეყანაში, განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში, ბაზრების პრივატიზაციას. ამ მხრივ, გლობალიზაცია ქმნის შესაძლებლობებს, განვითარებად ქვეყნებში მიაღწიონ სწრაფ ეკონომიკურ ზრდას ვაჭრობისა და ინვესტიციების დახმარებით. უცხოელი ინვესტორები უპი-ების მეშვეობით ეფექტიანად იყენებენ აქტივებსა და რესურსებს, ხოლო ინვესტიციათა რეციპიენტი ქვეყნები კი სარგებლობენ თანამედროვე ტექნოლოგიებით, ერთვებიან საერთაშორისო წარმოებასა და სავაჭრო ქსელებში. XX საუკუნის 80-იან წლებამდე მსოფლიო ეკონომიკაში დომინირებდა სავსებით განსხვავებული რადიკალური მოსაზრება უპი-ების მიმართ, რითაც ინვესტიციათა რეციპიენტი ქვეყნებისთვის უპი-ებით გამოწვეულ ისეთ უარყოფით ზეგავლენაზე იყო ყურადღება გამახვილებული, როგორცაა:

_ სამამულო ინვესტიციების გამოდევნა უცხოური ინვესტიციების მიერ, ხოლო ადგილობრივი ფირმებისა _ უფრო კონკურენტუნარიანი უცხოური ტექ-ების მიერ. თუმცა, ამ პროცესს ორი ურთიერთდაპირისპირებული შედეგი შეიძლება ახლდეს თან, ერთი მხრივ, ადგილობრივი ფირმები ვერ უწევენ კონკურენციას უცხოურ ტექ-თა ფილიალებს, რამდენადაც ჯერ კიდევ იმყოფებიან სირთულეების წინაშე; მეორე მხრივ, აღნიშნულმა პროცესმა შესაძლოა, ეროვნული ეკონომიკის ეფექტიანობის ზრდა განაპირობოს;

_ მასპინძელ ქვეყნებში კაპიტალის სიჭარბით განპირობებული ეროვნული ვალუტის გაცვლითი კურსის ზრდა იწვევს სავაჭრო ბალანსის დეფიციტს და ამიერივს ქვეყანაში პროდუქციის ექსპორტიორთა რაოდენობას; _ ადგილობრივი საწარმოების გაფართოება ზრდის მოთხოვნას კაპიტალზე და პირიქით, ამიერივს მოთხოვნას შრომით რესურსებზე, რაც განაპირობებს ქვეყანაში უმუშევრობის ზრდას;

_ უპი-ების მოდინებით ეკონომიკაში იზრდება ფულის მასა, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს ინფლაციური პროცესები და საპროცენტო განაკვეთების ზრდა;

_ ტექ-ები ტრანსფერტული ფასით არიდებენ თავს გადასახადების გადახდას, რასაც ვერ ახერხებენ ეროვნული კომპანიები, ეს კი, საბოლოოდ, მათ არაკონკურენტუნარიანობაში ვლინდება;

_ ეროვნული ფირმების უცხოურ კომპანიებთან შედარებით ჩამორჩენას, განაპირობებს დუოპოლური (პარალელური) ეკონომიკის არსებობა:.. ერთ მხარეს საქმიანობს წარმატებული საზღვარგარეთული ფირმები, ხოლო მეორე მხარეს სუსტად განვითარებული, არაკონკურენტუნარიანი ადგილობრივი კომპანიები;

– უცხოურმა ფირმამ შეიძლება მოიპოვოს დომინირებული მდგომარეობა, რითაც აზრკოლებს კონკურენციას შიდა ბაზარზე. ეკონომიკური ძალაუფლების მქონე კომპანიები მონოპოლიურ მდგომარეობას აძლიერებენ მიმღები ქვეყნის ბაზარზე და ახდენენ რესურსების ექსპლუატაციას გაცილებით იაფად;

– უცხოურ კაპიტალზე დამოკიდებულების ზრდამ შეიძლება ქვეყანაში სერიოზული პოლიტიკური და ეკონომიკური პრობლემები გამოიწვიოს, რამდენადაც უცხოური ინვესტიციების ზრდას თანდათან მივყავართ შედეგამდე, როდესაც უცხოელი ინვესტორები იღებენ არა მარტო ეკონომიკურ, არამედ მთელ რიგ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებასაც, რაც არ შეესაბამება ქვეყნის მოსახლეობის ინტერესებს;

– რეციპიენტ ქვეყნებში უცხოელ ინვესტორთა ფაქტალური ზეგავლენის შედეგად არ წამოიშობა დადებითი საგარეო ეფექტი, რამდენადაც ადგილი აქვს რეპატრირებულ მოგებას. ტეკ-ს მიერ მიღებული მოგების ბაზირების ქვეყანაში რეპატრირების დროს, ეცემა მასპინძელი ქვეყნის სავალუტო კურსი.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, როდესაც ქვეყნებმა დამოუკიდებლობა მიიღეს, უპი-ებს და წარმოების საშუალებებზე უცხოელთა საკუთრებას ისინი განიხილავდნენ ნეოკოლონიალიზმის ახალ ფორმად და კოლონიალიზმის გაგრძელებად. დამოუკიდებელი ქვეყნების მთავრობებმა მოახდინეს უცხოელთა საკუთრებაში არსებული დარგების ნაციონალიზაცია, რაც გულისხმობდა ფაბრიკა-ქარხნებისა და საწარმოების სახელმწიფო საკუთრებაში გადასვლას. ამ პერიოდის განმავლობაში განვითარებადი ქვეყნების უმეტესობა სიფრთხილით ეკიდებოდა უპი--ათა ნაკადებს. ტეკ-ების არსებობა ქვეყანაში მიიჩნეოდა, როგორც ეროვნული სუვერენიტეტის შესუსტება. უპი-თა დიდი ნაკადები მიმღები ქვეყნებისათვის საფრთხედ განიხილებოდა, რაც იწვევდა გიგანტური კომპანიების მიერ მასპინძელი ქვეყნის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ საქმეებში ჩარევის შიშს. აღნიშნული შიში განპირობებული იყო განვითარებადი ქვეყნების კოლონიური გამოცდილებით, გარდა ამისა, იმ მოსაზრებით, რომ უპი-ები წარმოადგენდა კოლონიალიზმისა და ექსპლუატაციის თანამედროვე ფორმას. ცხრ. 1.1-ში ნაჩვენებია უპი-ების შემავალი და გამავალი ნაკადები 1913-1995 წწ-ში, მოცემული ცხრილი ნათლად ასახავს, რომ მთელი XX საუკუნის განმავლობაში უპი-ათა ნაკადები მერყეობდა. ინვესტიციების ძირითადი მოცულობა მეორე მსოფლიო ომამდე ცირკულირებდა ევროპასა და ამერიკას შორის. 1918-1938 წწ-ში გაიხსნა ამერიკული კომპანიების – “ფორდი”-სა და “ჯენერალ მოტორსი”-ს პირველი ფილიალები ევროპაში, აგრეთვე ლათინურ ამერიკასა და აზიაში. 1950-1974 წწ-ში (კორეის ომიდან პირველ ნავთობის შოკამდე) საზღვარგარეთული ინვესტიციები აშშ-დან გამავალი ნაკადების მიმართულებით განისაზღვრებოდა. A ამერიკელები, ტრადიციულად, ინვესტიციების სხვა სახეებთან შედარებით, უპირატესობას უპი-ებს ანიჭებდნენ ისეთ ინვესტორ სახელმწიფოებთან შედარებით, როგორცაა დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი და ნავთობ-ექსპორტიორი ქვეყნები, რომლებიც იმ პერიოდში საზღვარგარეთ დაბანდების დიდ ნაწილს პორტფელური დაკრედიტებით ახორციელებდნენ.

ცხრილი 1.1

უპი-ების დინამიკა 1913-1971 წწ-ში წლები	1913/14	1930	1950	1970/71
განვითარებული ქვეყნები	გამავალი ნაკადები უპი/მშპ (%)			
კანადა	6	25	6	7
საფრანგეთი	23	10	5	
გერმანია	11	5	3	
იაპონია	11	47	2	
ნიდერლანდები	82	28	35	
გაერთიანებული სამეფო	49	18	9	17
ამერიკა	7	8	4	8
განივითარებადი ქვეყნები	შემავალი ნაკადები პუი/მშპ(%)			
ლათინური ამერიკა	40	51	30	13
აზია				
აფრიკა				

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის გამოკვლევების მიხედვით, 1970-იანი წლებიდან დაწყებული კაპიტალის საერთაშორისო ნაკადებში პირდაპირი ინვესტიციების როლი უფრო იზრდება. 1980-იანი წლების დასაწყისისთვის მათი წილი შეადგენდა 15%-ს, 1990-იანი წლების დამდეგს - 30%-ს (73,გვ.6). 1980-იან წლებში უპი-ების ნაკადების უდიდესი ნაწილი მოემართებოდა ევროპიდან და აშშ-დან, ამავე პერიოდში პირდაპირი ინვესტიციების მოდინების მიხედვით მსოფლიოში პირველ ადგილზე აშშ გავიდა. 1980 წელს აშშ-ში წამყვანი პირდაპირი ინვესტორი იყო ნიდერლანდი, რომელსაც მოჰყვებოდა დიდი ბრიტანეთი, კანადა, გერ, იაპონია რაც სწრაფად ზრდიდა აშშ-ში დაბანდების ტემპს. ნექოს ქვეყნების ინვესტორები ვერ ფლობდნენ აშშ-ში მნიშვნელოვან თანხებს უპი-ების სახით. 1978 წლიდან

დაწყებული, ინვესტიციის მსხვილმა ნაკადებმა ჩინეთისკენ დაიწყო დინება, მეტწილად ერთობლივ საწარმოებში. პირველი განზოგადებული სტატისტიკური მონაცემები მსოფლიოს მთლიანი უპი-ების შესახებ 1970 წელს გაჩნდა, რომელმაც 13 მლრდ დოლარს მიაღწია. ააქედან 60% მოდიოდა აშშ-ზე, ხოლო 91% კი ნაწილდებოდა შემდეგ ქვეყნებზე – იაპონია, გფრ, საფრანგეთი, იტალია, დიდი ბრიტანეთი და კანადა.

უკვე XX საუკუნის 90-იან წლებში, კაპიტალდაბანდების სხვა ფორმებთან შედარებით, უპი-ები შედარებით სტაბილურ ინვესტიციათა ნაკადებს წარმოადგენდა, ამიტომ განვითარებადმა ქვეყნებმა აქტიურად დაიწყეს შიდა საინვესტიციო პოლიტიკის გატარება იმისათვის, რომ შეემცირებინათ შეზღუდვები უცხოურ კაპიტალზე და მაქსიმალურად გაეზარდათ მოგება ქვეყანაში უცხოელ ინვესტორთა არსებობით. 1990-იან წლებში იაპონია გახდა უპი-ების მნიშვნელოვანი წყარო, როცა მისმა ინვესტიციებმა შეაღწია აზიის განვითარებად ქვეყნებში. ხოლო 20 წლის განმავლობაში უცხოური ინვესტიციების უზარმაზარი ნაკადები მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის ნათელ მაგალითს წარმოადგენდა. 2000 წელს უპი-ებმა მიაღწია მაქსიმალურ მოცულობას – 1,3 ტრლნ დოლარს. ხოლო ათწლეულების განმავლობაში ეკონომიკური ზრდა განვითარებად ქვეყნებში გამოწვეული იყო მაღალი სასაქონლო ფასებით და საფონდო ბაზრების კარგი მაჩვენებლებით.

1.2 საინვესტიციო გარემოს მნიშვნელობა და თავისებურებები

ცნობილია, რომ ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური აღმავლობისა და განვითარების ერთ-ერთ გზას წარმოადგენს ქვეყანაში უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა, რაც თავის მხრივ ქვეყანაში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დანერგვის, ახალი ტექნოლოგიების მოზიდვის და დასაქმების უზრუნველყოფის საფუძველია. ქართული ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნის ერთ-ერთ აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს პირდაპირი ინვესტიციების მოზიდვა. თანამედროვე ეკონომიკური მდგომარეობა ხასიათდება საწარმოო ინვესტირებისათვის და ეკონომიკის მოდერნიზაციისათვის აუცილებელი რესურსების მწვავე დეფიციტით. ამიტომ გრძელვადიან და არა სპეკულაციურ ინვესტიციებს აქვს დიდი მნიშვნელობა ქართული ეკონომიკის ეფექტიანი განვითარებისათვის.

აღნიშნულიდან გამომდინარე საქართველოსთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ინვესტიციური აქტიურობის ზრდას. “ადგილობრივი კაპიტალის შესაძლებლობები მოკრძალებულია. ამიტომაც არის, რომ ქვეყნის წინაშე მდგარი პრიორიტეტული ამოცანების რიცხვში უმთავრესია უცხოური კაპიტალის მოზიდვა, რაც მეტად რთული ამოცანაა, რადგან საქართველოს მცირე ოდენობით გააჩნია ის სტრატეგიულ-ენერგეტიკული რესურსები

(ნავთობი, გაზი), რომლებიც მიმზიდველია უცხოელი ინვესტორებისათვის. ამითაა მოტივირებული ის, რომ საქართველო მიმართავს ღია ეკონომიკურ პოლიტიკას” .

ეროვნული ეკონომიკის მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების, ქვეყნის მოსახლეობის ცხოვრების დონისა და ხარისხის სისტემატური ამაღლების ერთერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია ეკონომიკაში საინვესტიციო რესურსების არსებობის დონე, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისათვის ხელსაყრელი კლიმატისა და მათი ეფექტიანი გამოყენების მექანიზმების ჩამოყალიბება. თანამედროვე ეტაპზე ინვესტიციური კლიმატის შესწავლა ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი საკითხია, როგორც საერთო-სახელმწიფო, ისე ადგილობრივ დონეზე. ინვესტიციური კლიმატი არის გარემო, რომელშიც მიმდინარეობს ინვესტიციური პროცესები. მისი ფორმირება ხდება საკანონმდებლო-ნორმატიული, ორგანიზაციულ-ეკონომიკური, სოციალურ-პოლიტიკური და სხვა ფაქტორების ზემოქმედებით. როგორც ცნობილია, საინვესტიციო გარემოს ანალიზის სფეროში განხორციელებული კვლევების პიონერებად ჰარვარდის ბიზნეს სკოლის წარმომადგენლები ითვლებიან. შეფასების საფუძვლად მათ გამოიყენეს საექსპერტო შკალა, რომელიც მოიცავს შემდეგ მაჩვენებლებს:

- უცხოელი და ადგილობრივი ინვესტორებისათვის საკანონმდებლო პირობები;
- კაპიტალის გატანის შესაძლებლობები;
- ეროვნული ვალუტის მდგრადობა;
- პოლიტიკური ვითარება;
- ინფლაციის დონე;
- ეროვნული კაპიტალის გამოყენება.

ცნება „ინვესტიციური კლიმატი“ გამოიყენება უპირატესად საბაზრო ეკონომიკისათვის, როდესაც სამეურნეო გარემო არ ექვემდებარება პირდაპირ მართვას. საინვესტიციო კლიმატის სტრუქტურასა და ფორმირების ფაქტორებზე წარმოდგენას იძლევა ნახაზი #3.

ქვეყნის საინვესტიციო კლიმატის ფორმირების უმნიშვნელოვანესი მახასიათებლებია:

- ქვეყნის საინვესტიციო მიმზიდველობა;
- ქვეყნის საინვესტიციო აქტივობა.

აღსანიშნავია, რომ ქვეყნის საინვესტიციო მიმზიდველობა თავის მხრივ დამოკიდებულია ისეთ სისტემურ მახასიათებლებზე როგორცაა:

- ქვეყნის საინვესტიციო პოტენციალი;
- საინვესტიციო რისკები.

საინვესტიციო კლიმატზე მოქმედ ობიექტურ ფაქტორებს, შორის აღსანიშნავია:

- მაკროეკონომიკური ფაქტორები;
- ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალი;
- საინვესტიციო პოტენციალი;
- საინვესტიციო-საკრედიტო პოტენციალი;
- ინფრასტრუქტურული პოტენციალი;
- საბაზრო გარემოს ფაქტორები.

ქვეყანაში არსებული ლიბერალური საინვესტიციო გარემო და თანაბარი პირობები ადგილობრივი და უცხოური ინვესტიციებისათვის საქართველოს მიმზიდველს ხდის უცხოელი ინვესტორებისთვის. სტაბილური ეკონომიკური განვითარება, ლიბერალური და თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკური პოლიტიკა, მხოლოდ ექვსი გადასახადი და შემცირებული საგადასახადო განაკვეთები, ლიცენზიებისა და ნებართვების მცირე რაოდენობა, ადმინისტრაციული პროცედურების სიმარტივე, პრეფერენციული სავაჭრო რეჟიმები მსოფლიოს მრავალ ქვეყანასთან, ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა, კარგად განვითარებული და ინტეგრირებული სატრანსპორტო სისტემა, განათლებული კვალიფიციური და კონკურენტული სამუშაო ძალა და სხვა მრავალი ფაქტორი წარმოადგენს მყარ საფუძველს საქართველოში ბიზნესის დაწყებისა და მისი წარმატებული განვითარებისათვის .

მნიშვნელოვანია სახელმწიფომ რეგიონების საინვესტიციო შესაძლებლობების შესასწავლად ჩაატაროს შემდეგი ასპექტების ანალიზი:

- ბუნებრივი რესურსები;
- სოფლის მეურნეობის სტრუქტურა (როგორც, სოფლის მეურნეობაზე ბაზირებული სამრეწველო დარგების საფუძველი);
- გარკვეულ სამომხმარებლო საქონელზე მოთხოვნა, რომელთა მოხმარება შეიძლება გაიზარდოს მოსახლეობის რაოდენობის ან მსყიდველობითი უნარის ზრდით;
- იმპორტი;
- საექსპორტო შესაძლებლობები;
- საერთო საინვესტიციო კლიმატი;
- სახელმწიფოს საწარმოო პოლიტიკა;
- საწარმოო ფაქტორების არსებობა და ღირებულება;

- გადაამამუშავებელი მრეწველობის სექტორები, რომელებიც წარმატებით ფუნქციონირებენ ანალოგიური ეკონომიკური ბაზის, მსგავსი განვითარების დონის და ფინანსური, შრომითი და ბუნებრივი რესურსების მქონე სხვა ქვეყნებში;
- ურთიერთკავშირები ადგილობრივ ან ტრანსნაციონალური კორპორაციებთან;
- არსებული წარმოების შესაძლებელი გაფართოება ინტეგრაციის საფუძველზე;
- დივერსიფიკაციის შესაძლებლობა;

• მსაწარმოო სიმძლავრეების შესაძლებელი გაფართოება ეკონომიის მისაღებად, რაც განპირობებულია წარმოების მასშტაბის ზრდით;

საინვესტიციო პოლიტიკის რეგიონულ დონეზე სრულყოფისათვის აუცილებელია განისაზღვროს:

- კონკრეტული საინვესტიციო რეგიონული პრიორიტეტები;
- უნდა ჩატარდეს რეგიონების ფინანსური მდგომარეობის მუდმივი მონიტორინგი, რათა დაზუსტდეს რეგიონული თვითდაფინანსების რეალური შესაძლებლობები;
- ჩატარდეს რეგიონული თავისებურებების შედარებით სრული აღრიცხვა საბაზრო რეფორმების გატარების დროს, რომელებიც გავლენას ახდენენ ინვესტიციურ პროცესებზე;
- განხორციელდეს ადგილობრივი ფინანსური რესურსების ფორმირებისა და გამოყენების თანაბარი პირობები ყველა რეგიონისათვის ინვესტირების მიზნებისათვის.

საქართველოს რეფორმების ერთ-ერთი მიზანია უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა. თუ გავითვალისწინებთ ქვეყნის ეკონომიკის უმეტეს პოზიციებში ტექნოლოგიურ ჩამორჩენას, საქართველოსათვის აუცილებელია უცხოური კაპიტალი, რომელიც ქვეყნისათვის ახალი კაპიტალის, მოწინავე ტექნოლოგიებისა და მართვის თანამედროვე მეთოდების დანერგვას შეუწყობს ხელს, აგრეთვე წახალისებს შიდა ინვესტიციებსაც.

მსოფლიო ბანკის და EBRD ის ერთობლივ გამოკვლევებში “ბიზნესის გარემო და წარმოება” აღნიშნულია, რომ საქართველოში 2004-2007 წლებში მოხდა კორუფციის ყველაზე მასშტაბური შემცირება გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებს შორის. კორუფციის აღქმის ინდექსში (CPI) 2014 წელს, საქართველოს 100 შესაძლებელიდან 52 ქულა აქვს მინიჭებული. ამ მონაცემით ის 175 ქვეყნიდან 50-ე ადგილზეა.

ბიზნეს ლიტერატურაში გავრცელებულია მოსაზრება უცხოური ინვესტიციების შემოდინებაზე მოქმედი რიგი უარყოფითი ფაქტორების შესახებ. მსოფლიო ბანკის გამოცემები გვიჩვენებს, რომ მთავარი ფაქტორები, რაც ნეგატიურად მოქმედებს საინვესტიციო გარემოზე არის:

- პოლიტიკური განუსაზღვრელობა – 28%;
- მაკროეკონომიკური არასტაბილურობა – 23%;

- გადასახადები – 19%;
- სამართლებრივი რეგულირება – 10%;
- კორუფცია – 10%. (135)

ბიზნესის კეთების სიადვილე 2016 წლის მონაცემებით საქართველომ 2006-2016 წლებში განახორციელა 39 რეფორმა .

მნიშვნელოვანი რეფორმებია:

- ლიცენზიებისა და ნებართვების რაოდენობის შემცირება;
- `ერთი სარკმლის პრინციპი` შეიქმნა სალიცენზიო აპლიკაციებისათვის;
- გამარტივებული საგადასახადო კოდექსით 21 გადასახადიდან დარჩა მხოლოდ 6 გადასახადი;
- ქონების დარეგისტრირებისათვის შემცირდა საჭირო დრო და ღირებულება;

აღსანიშნავია, რომ საქართველო პირველ ოცეულშია შემდეგი კომპონენტების მიხედვით:

- ქონების რეგისტრაცია – მესამე პოზიცია
- ბიზნესის დაწყება – მეექვსე პოზიცია
- კრედიტის მიღება – მეექვსე პოზიცია
- მშენებლობის ნებართვა – მეთერთმეტე პოზიცია.
- კონტრაქტის აღსრულება _ მეცამეტე პოზიცია.

საქართველოს პოზიცია ქვეყნების დაშორებით საუკეთესო მაჩვენებლიდან (Dof) მოცემულია გრაფიკი #1-ში.

2007-2016 წლებში საქართველოს პოზიციები გაუმჯობესდა 9 კომპონენტში, 2016 წელს საქართველომ მეოთხე პოზიცია დაიკავა ევროპისა და ცენტრალური აზიის რეგიონში 25 ქვეყანას შორის (127).

ზემოთ აღნიშნული მაჩვენებლების საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ საქართველოს გააჩნია გარკვეული დადებითი პოტენციალი, რათა დააინტერესოს ინვესტორები, კერძოდ:

- ლიბერალური შრომითი კანონები;
- მდიდარი და შედარებით იაფი საკურორტო და ტურისტული რესურსები;
- ცნობილი მინერალური და სამკურნალო წყლების უმდიდრესი მარაგი;
- საკვები რესურსებისა და არსებობის სიიაფე სხვა ქვეყნებთან შედარებით;
- შედარებით იაფი კვალიფიციური მუშახელი;

ცხრილი №3. საქართველოში 2006-2016 წწ. განხორციელებული რეფორმები

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ბიზნესის დაწვევა	X	X	X	X			X				
მშენებლობის ნებაართვა	X	X	X		X						X
ელექტროენერჯით მომარაგება								X			
ქონების რეგისტრაცია			X	X							
კრედიტის მიღება	X	X	X	X		X	X	X	X		
მინორიტარული ინვესტორების დაცვა		X	X			X	X				
გადასახადების გადახდა				X			X	X			
ვაჭრობა საზღვრებს შორის	X				X			X			
კონტრაქტის აღსრულება	X										
გადახდის უუნარობა				X			X		X		
დასაქმება										X	

დინამიკური საბანკო სექტორი.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს ეკონომიკისათვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს რეგიონებში საინვესტიციო აქტივობისა და ეკონომიკური ზრდის ურთიერთგავლენის პრობლემის განხილვა, რაც განაპირობებს რეგიონებზე საინვესტიციო ბაზრების განვითარებას. მიმდინარე ეტაპზე არსებობს მრავალი მაკროეკონომიკური პრობლემა, რომელიც არსებით ზეგავლენას ახდენს საინვესტიციო გარემოს განვითარებაზე და აფერხებს, როგორც ადგილობრივ ასევე უცხო ინვესტორებს საქმიანობის ჩვენს ქვეყანაში წამოწყებასა და განხორციელებაზე.

მათ შორის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს შემდეგი:

- ინსტიტუციური ცვლილების ხარისხი და სიჩქარე;
- დაგროვების არაეფექტიანი სრუქტურა;
- მყარი ეკონომიკური სივრცის ჩამოყალიბებაში არსებული სიმძნელები;
- მენეჯმენტური, ტექნიკური და ტექნოლოგიური ჩამორჩენილობის მკვეთრი დონე;
- რეგიონების მიხედვით მოსახლეობის შემოსავლებისა და ცხოვრების დონის მაღალი დიფერენციაცია.
- ადამიანურ კაპიტალსა და ძირითად ფონდებში ინვესტიციების დაბალი დონე;

საქართველოს და მისი ცალკეული რეგიონების ეკონომიკური აღმავლობისა და სტაბილურობის ერთ-ერთი ძირითადი გარანტია ამ ეტაპისთვის არის ის, რომ მოვიზიდოთ უცხოურ ინვესტიციათა მნიშვნელოვანი რაოდენობა, რათა ქვეყანაში აღდგეს მნიშვნელოვანი ეკონომიკური დარგები, რომლებიც სასიცოცხლო მნიშვნელობის ძალას წარმოადგენენ, რათა საქართველომ ღირსეული ადგილი მოიპოვოს და დაიმკვიდროს განვითარებულ და მოწინავე ქვეყნებს შორის. ამისათვის აუცილებელია ქვეყნის საინვესტიციო გარემო იყოს სტაბილური და მიმზიდველი უცხოელი ინვესტორისათვის. საინვესტიციო გარემო არის იმ სოციალური, ეკონომიკური, ორგანიზაციული, სამართლებრივი და პოლიტიკური წინამძღვრების ერთობლიობა, რომელიც განსაზღვრავს ამა თუ იმ ქვეყნის, რეგიონის ინვესტირების მიზანშეწონილობას. საქართველოში უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა ობიექტური აუცილებლობითაა განპირობებული, რადგან

ამორტიზირებული ტექნოლოგიების პირობებში კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოება გამორიცხებულია.

უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მოზიდვის განმსაზღვრელ ფაქტორთაგან მნიშვნელოვანია სტაბილური პოლიტიკური და მაკროეკონომიკური სიტუაცია, ეროვნული ეკონომიკის გახსნილობა, შესაბამისი ინფრასტრუქტურა და კომუნიკაცია, პროგნოზირებადი და ხელშემწყობი სამართლებრივი და ინსტიტუციური გარემო. აღნიშნული ფაქტორების თვალსაზრისით ხელსაყრელი პირობების არსებობა წარმოადგენს საფუძველს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებისათვის ხელსაყრელი საინვესტიციო კლიმატის ფორმირებისათვის.

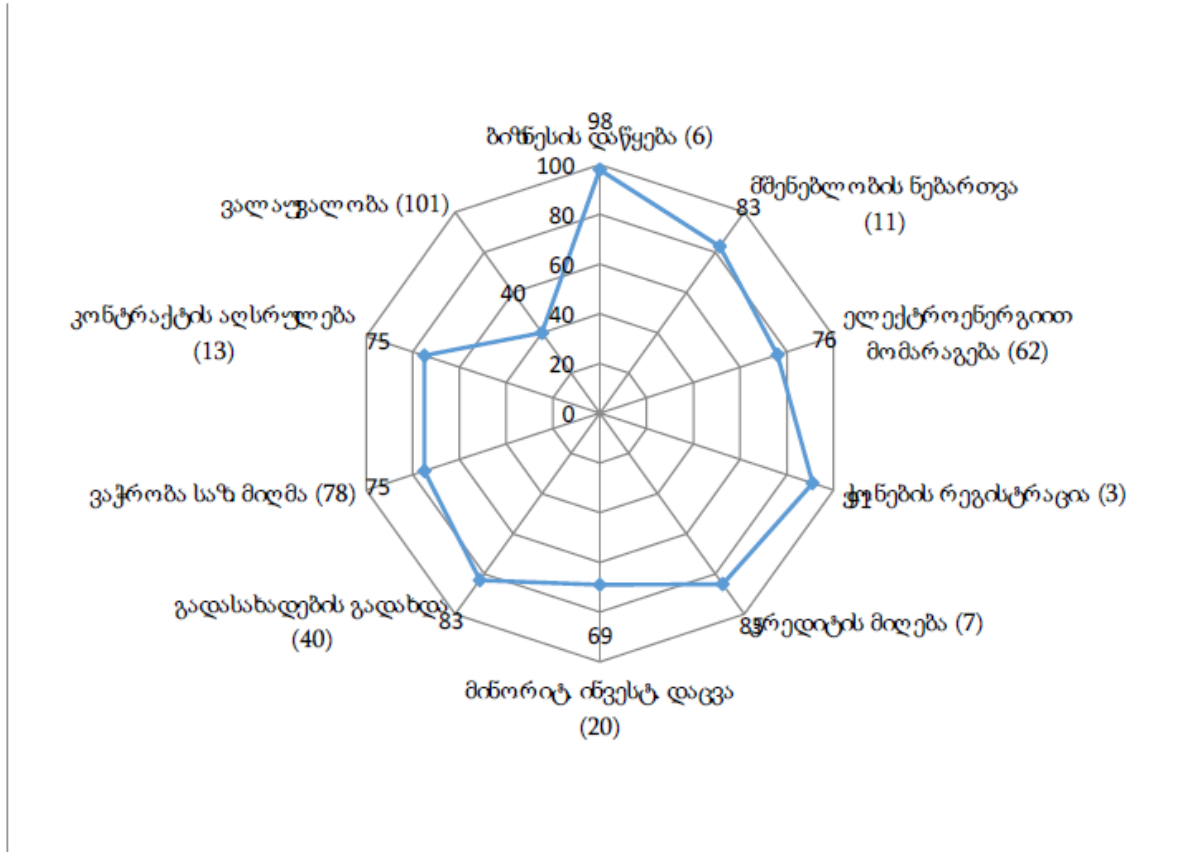
პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა გულისხმობს ახალი ტექნოლოგიების შემოტანას, მენეჯმენტური გამოცდილების ამღლებას, ფინანსირების სტაბილური წყაროების წარმოქმნას.

გასათვალისწინებელია ასევე ის, რომ უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები შეიძლება აისახოს როგორც დადებითად, ასევე უარყოფითად, ანუ ერთის მხრივ ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური თუ პოლიტიკური წინსვლისა თუ განვითარებისათვის ხელსაყრელი უცხოური ინვესტიციები რიგ უარყოფით გავლენას ახდენენ სახელმწიფოზე.

რაც შეეხება უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნეგატიურ მხარეს შეიძლება ავლენიშნოთ:

- რეციპიენტი ქვეყანა კარგავს ეროვნულ წარმოებასა და განვითარების სტრატეგიაზე კონტროლის მექანიზმებს;
- უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების შემომტანმა ფირმებმა შეიძლება გააძევეონ ნაკლებად კონკურენტუნარიანი ეროვნული ფირმები;
- გრძელვადიან პერსპექტივაში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები დანახარჯების ზრდას იწვევს;
- შიდა ბაზარზე იზღუდება ჯანსაღი კონკურენცია;
- ტრანსეროვნული კომპანიების შემოსვლის შემთხვევაში საფრთხის ქვეშ დგება ქვეყნის პოლიტიკური არჩევანის თავისუფლება და ა. შ.

გრაფიკი №1. საქართველოს პოზიცია ქვეყნების დაშორებით საუკეთესო მაჩვენებლიდან (DTF)

1.3 უცხოური ინვესტიციების განმსაზღვრელი ფაქტორები

გლობალური წარმოებისა და მარკეტინგისადმი მზარდი ტენდენცია დიდ გავლენას ახდენს განვითარებადი ქვეყნების საინვესტიციო მიმზიდველობაზე. უპი-ები გლობალიზაციის პროცესის მამოძრავებელი ძალა და თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების განმსაზღვრელი ელემენტია. XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან უპი-ების სწარაფი ზრდა განვითარებად ქვეყნებში ნათელს ხდის იმ გარემოებას, რომ ტეკ-ები აღნიშნულ ქვეყნებს უცხოური ინვესტიციებისთვის მომგებიან ადგილად განიხილავენ. უპი-ათა ნაკადები განაპირობებს მიმღები ქვეყნის კეთილდღეობის ზრდას ტექნოლოგიათა გადაცემით, სამუშაო

ადგილების შექმნით, ექსპორტის მოცულობის გადიდებით, სახელმწიფო შემოსავლების გაუმჯობესებით. აღნიშნულ ფაქტორთა კომბინაციით იქმნება ძლიერი საგარეო ფაქტორი, რაც ხელს შეუწყობს ადგილობრივი ეკონომიკის ზრდისა და განვითარების პერსპექტივას. მასპინძელი ქვეყნების კონკურენტუნარიანობის გაუმჯობესება შესაძლებელია ინვესტიციათა დაბანდებით ადამიან-კაპიტალში, სპეციალური პროფესიული ტრენინგები ზრდის დასაქმებულთა კვალიფიკაციას და სამუშაო ძალის შესაძლებლობას, შექმნას და მართოს ახალი ტექნოლოგიები. კაპიტალის დაბანდება ადამიანურ რესურსებში ხელს უწყობს მომავლის მრეწველობის დარგების განვითარებას, როგორცაა, მაგალითად, ინფორმაციული ტექნოლოგიები და ბიოტექნოლოგია. აღნიშნული დარგები კი, თავის მხრივ, მოითხოვს უფრო მაღალკვალიფიციური სამუშაო ძალის არსებობას. კვალიფიციური ადამიან-კაპიტალის შექმნის შესაძლებლობა მნიშვნელოვანი ფაქტორია ტრანსეროვნული კომპანიებისთვის გადაიტანონ ელექტრონული მსოფლიო კლასის მაღალტექნოლოგიური ქარხნების ფილიალები სხვადასხვა ქვეყნებში (135, გვ. 20).

რ. ვერნონის პროდუქციის სასიცოცხლო ციკლის თეორიამ ახსნა ტექ-ების საქმიანობის გადატანა საზღვარგარეთ. აღნიშნული თეორია დინამიური თეორიაა, რადგან დაკავშირებულია დროთა განმავლობაში ცვლილებებთან. თავდაპირველად ახალი პროდუქცია იწარმოება და იყიდება ადგილობრივ ბაზარზე და არ არის სტანდარტიზებული. მოთხოვნის ზრდასთან ერთად ხდება ადგილობრივი ბაზრის გაჯერება, ასევე საქონლის სტანდარტიზება და ექსპორტირება საზღვარგარეთ. ფირმები იწყებენ ფილიალების გახსნას სხვა ქვეყნებში, სადაც წარმოების ხარჯები შედარებით დაბალია. როდესაც კონკურენცია მეტოქე ფირმების მხრიდან ინტენსიურია, საქონელი აღწევს სიმწიფეს. აქედან გამომდინარე, უპი-ები წარმოადგენს პროდუქციის სასიცოცხლო ციკლის ფაზას, რომელიც თან სდევს პროდუქციის სიმწიფის ეტაპს. უპი-ების ინტერნაციონალიზაციის თეორიის თანახმად, მომგებიანობის გასაზრდელად ზოგიერთი ბიზნესგარიგება უნდა განხორციელდეს ფირმის ფარგლებში და არა ფირმებს შორის, სწორედ ეს მიზეზი განაპირობებს ტექ-ების არსებობას. აღნიშნული თეორია ტექ-ების წარმოების ინტერნაციონალიზაციას არასრულყოფილი ბაზრების არსებობით ხსნის.

ძირითადად, ტექნოლოგია და ნოუ-ჰაუ შეიძლება გაიყიდოს ან იყოს ლიცენზირებული. თუმცა, ზოგჯერ არის ტექნოლოგიები, რომლებიც არ შეიძლება დაიწეროს ან გაიყიდოს სხვა პირებზე, რაც აიძულებს ტექ-ს ტექნოლოგიების გაყიდვის ნაცვლად ფილიალები გახსნან საზღვარგარეთ. გარდა ამისა, მთელი რიგი სიძნელები შეიძლება წარმოიშვას, როდესაც ერთი ფირმის პროდუქცია წარმოადგენს წარმოების საშუალებას მეორე ფირმისთვის, რომელიც მდებარეობს სხვა ქვეყანაში. მმაგალითად, თუ თითოეულ მათგანს უკავია მონოპოლიური მდგომარეობა, ისინი შეიძლება შეეჯახონ კონფლიქტურ სიტუაციას, რამდენადაც წარმოების ფაქტორის მყიდველი ფირმა ცდილობს დაბალ ფასად შეიძინოს იგი, ხოლო მწარმოებელი კი შეეცდება გაზარდოს ფასი. აღნიშნული პრობლემის მოგვარება შესაძლებელია ფირმის ფარგლებში სხვადასხვა საქმიანობების ინტეგრაციით.

ჯ. დანიინგმა განავითარა უპი-ების ეკლექტიკური თეორია, რომელიც ეფუძნება ფირმის საკუთრების და მიმღები ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობის უპირატესობას, ასევე,

ინტერნაციონალიზაციის პირობებს. უცხო ქვეყანაში საქმიანობა დაკავშირებულია ხარჯებთან, როგორცაა არასაკმარისი ინფორმაცია ადგილობრივი ბაზრის შესახებ, კულტურული, სამართლებრივი და სხვა სახის ხარჯები. აქედან გამომდინარე, უცხოურ ფირმებს აქვთ გარკვეული უპირატესობა, რომ მოახდინონ ხარჯების კომპენსაცია. საკუთრების ფლობის უპირატესობა ფირმის სპეციფიკური უპირატესობაა, რაც ტეკ-ებს ძალაუფლებას აძლევს გაუწიონ კონკურენცია მეტოქე ფირმებს. საკუთრების ფლობის უპირატესობა მოიცავს ტექნოლოგიურ და მენეჯერულ უპირატესობებს, უზრუნველყოფს ფინანსებზე იოლ წვდომას, მასშტაბის ეკონომიას და საქმიანობის კოორდინაციის შესაძლებლობას. საკუთრების უპირატესობის ფლობისგან განსხვავებით, გეოგრაფიული მდებარეობა წარმოადგენს ქვეყნის სპეციფიკურ უპირატესობას. ტეკ-ები დაინტერესებულნი არიან მიმღები ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობით, რომ სრულად ისარგებლოს ფირმის სპეციფიკური უპირატესობებით. ეს გულისხმობს წვდომას სათანადო ინფრასტრუქტურაზე, იაფ ბუნებრივ რესურსებზე, პოლიტიკურ და მაკროეკონომიკურ სტაბილურობას. შედეგად, ინვესტიციათა მიმღები ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობის უპირატესობა ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა, რომელიც ზეგავლენას ახდენს ტეკ-ების გადაწყვეტილებებზე. ინტერნაციონალიზაცია არის ტეკ-ების უნარი, გაითავისოს გარკვეული საქმიანობა იმისათვის, რომ დაიცვას როგორც მატერიალური, ასევე არამატერიალური აქტივები და შეინარჩუნოს კონკურენტული უპირატესობა. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია ტეკ-ებმა გაითვალისწინონ სამივე პირობა, სანამ ფილიალებს საზღვარგარეთ განათავსებენ.

აღსანიშნავია, რომ როგორც განვითარებულ, ასევე განვითარებად ქვეყნებში საწარმოები საქმიანობენ პროგრესულ, უფრო კონკურენტულ გარემო პირობებში, სადაც უწევთ არსებულ გამოწვევებთან დაპირისპირებას, ყოველივე აღნიშნული განპირობებულია მიმდინარე სწრაფი ტექნოლოგიური ცვლილებებით. ადგილობრივ ფირმებს განვითარებისა და კონკურენტული უპირატესობების შენარჩუნებისთვის უწევთ უნარ-ჩვევებისა და საქმიანობის რესტრუქტურისა და მორგება მიმდინარე ტექნოლოგიურ ცვლილებებთან იმისათვის, რომ იყვნენ კონკურენტუნარიანი არა მარტო შიდა, არამედ საგარეო ბაზრებზეც. არსებობს უამრავი ფაქტორი, რომელიც განსაზღვრავს ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობას, მაგალითად, ეკონომიკის გახსნილობა, რესურსების არსებობა, ადამიან-კაპიტალის პოტენციალი და ტექნოლოგიური პროგრესი. რაც უფრო კონკურენტუნარიანია ეკონომიკა, მით უფრო დიდია საბაზრო კონკურენციაში მონაწილეობით მიღებული მოგება. ამ მხრივ, კონკურენტული გარემო წარმოადგენს წინაპირობას, უზრუნველყოს უპი-ების მნიშვნელოვანი შემოდინება რეციპიენტ ქვეყნებში.

უპი-ების განმსაზღვრელი ფაქტორები და ძირითადი მოტივები გლობალიზაციის განვითარების პროცესში თანდათან იცვლება. უპი-ების წარფი ზრდა განვითარებად ქვეყნებში გამოწვეულია ტეკ-ების გამოჩენით მომსახურების სექტორებში, გარდა რამდენიმე დარგისა, როგორცაა, მაგალითად, მონაცემთა დამუშავებისა და პროგრამული უზრუნველყოფის სექტორები. უპი-ები აღნიშნულ სექტორში ემსახურება და ორიენტირებულია ძირითადად რეციპიენტი ქვეყნის ბაზრებზე და არ წარმოადგენს ექსპორტზე ან ექვეტიანობის ამალგებაზე ორიენტირებულს. ეროვნული ბაზრების მიერ ლიბერალური სავაჭრო პოლიტიკის განხორციელება, უპი-ების უზარმაზარი ნაკადების

შემოდინება და ტექნოლოგიათა გადაცემის პროცესი ხელს უწყობს ტეკ-ებს, განსაზღვროს, თუ როგორ მოემსახუროს ხარისხიანად საერთაშორისო ბაზრებს, როგორ მიიღოს სრული წვდომა არამობილურ რესურსებზე და გააუმჯობესოს წარმოების სისტემის ეფექტიანობა. ტეკ-ები სულ უფრო მზარდად ახორციელებს ინტეგრაციის კომპლექსურ სტრატეგიებს მასპინძელ ქვეყნებში, მაგალითად, ემებს ისეთ ქვეყნებს, სადაც შეძლებს მობილური აქტივების ეფექტიანად დაკავშირებას არამობილურ რესურსებთან, რომელთა მეშვეობითაც აწარმოებს საქონელსა და მომსახურებას. A

უპი-ები ხელს უწყობს მასპინძელი ქვეყნების ეროვნული ეკონომიკის ეფექტიან ინტეგრაციას გლობალურ ეკონომიკაში. Aაქედან გამომდინარე, მეტად მნიშვნელოვანია მიმღებ ქვეყნებში უპი-ების ძირითადი განმსაზღვრელი ფაქტორების განსაზღვრა. უპი-ათა განმსაზღვრელი დეტერმინანტები ძირითადად ორ ჯგუფად იყოფა: მიწოდების და მოთხოვნის ფაქტორებად. საკუთრებისა და ინტერნაციონალიზაციის უპირატესობა განიხილება, როგორც უპი-ების მიწოდების დეტერმინანტები, ეს უკანასკნელი მოიცავს მასშტაბის ეკონომიას, პროდუქციის სასიცოცხლო ციკლს, არამატერიალურ აქტივებს და ინტერნაციონალიზაციას (108, გვ. 480) მაშინ, როდესაც მასპინძელი ქვეყნების ადგილმდებარეობის უპირატესობა, მოიზიდოს მეტი უპი-ების ნაკადები, წარმოადგენს მოთხოვნის დეტერმინანტს. ზოგადად მოთხოვნის დეტერმინანტები კლასიფიცირდება 3 კატეგორიად:

1. უპი-ების საერთო პოლიტიკის სტრუქტურა;
2. ეკონომიკური დეტერმინანტები და
3. ბიზნესის ხელშეწყობა.

თავი 2. საინვესტიციო პოლიტიკის განვითარების ინსტრუმენტები

2.1 საინვესტიციო პოლიტიკის როლი უცხოური კაპიტალის მოზიდვის პროცესში

თანამედროვე პერიოდში განვითარებადი ქვეყნები სულ უფრო მეტად არიან დაინტერესებულნი, უპი-ებთან მიმართებით აქტიური საინვესტიციო პოლიტიკა აატარონ.

XX საუკუნის 90-იან წლებიდან, ქვეყნების უმეტესობამ აქტიურად დაიწყო უპი-ების რეჟიმის ლიბერალიზაცია, რამდენადაც უპი-ები ასოცირდება ეკონომიკის განვითარების პოზიტიურ შედეგებსა და სიღარიბის დონის შემცირებასთან. რეალურ პრაქტიკაში, უპი-ების მოზიდვის შესაძლებლობები და მათი მიღებით განპირობებული შედეგები განსხვავებულია ქვეყნების მიხედვით. ლიბერალიზაციამ და თანამედროვე ტექნოლოგიურმა მიღწევებმა ბოლო სამი ათწლეულის განმავლობაში უპი-ების ნაკადების ზრდა გამოიწვია. თუმცა ბევრმა ქვეყანამ, მიუხედავად ლიბერალური საინვესტიციო რეჟიმის არსებობისა, არცთუ წარმატებით შეძლო ინვესტიციათა მოზიდვა.

დღეისათვის ქვეყნები თითქმის იძულებულნი არიან, კარგახსნილნი იყვნენ უპი-თან მიმართებით, რამდენადაც თანამედროვე პირობებში ინდუსტრიული სიმძლავრეების მშენებლობა შეუძლებელია კარჩაკეტილ ეკონომიკაში, იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ქვეყნებს ჰყავთ ისეთი ეფექტიანი მთავრობები, როგორც მაგალითად კორეაშია. აღნიშნულ თავში განვიხილავთ, თუ როგორაა დაკავშირებული უცხოური ინვესტიციები ქვეყნის განვითარების სტრატეგიასთან. უცხოური კაპიტალის დაბანდების წინაპირობასა (წარმოების ფაქტორების სიუხვე, როგორცაა სამუშაო ძალა, ბუნებრივი რესურსები და კაპიტალი, მცირე და დიდი ეკონომიკა და ა.შ.) და იდეოლოგიაზე დაყრდნობით (სახელმწიფო ჩარევის ხარისხი), უპი-ების პოლიტიკა განვითარების სტრატეგიის მნიშვნელოვანი ნაწილია. აუცილებელია სახელმწიფომ დაასაბუთოს, რომ უპი-ების გამოყენება უფრო ეფექტიანი საშუალებაა, ვიდრე სხვადასხვა სტრატეგიების განხორციელება. თუ სახელმწიფო აიღებს ორიენტაციას უპი-ებზე, ამ შემთხვევაში არსებობს მთელი რიგი შესაძლებლობები, რომლის მეშვეობითაც მძიმე ქვეყანას შეუძლია უპი-სგან მიიღოს მაქსიმალური მოგება და მინიმალური დანახარჯები. არსებობს უპი-ების განხორციელების რავალფეროვანი სტრატეგიები, რომელიც, თავის მხრივ, მოიცავს სახელმწიფო ჩარევის სხვადასხვა ხარისხ ინვესტიციებთან მიმართებაში. პირველ რიგში გათვალისწინებული უნდა იყოს ინვესტიციების განხორციელების პროცესში ინფორმაციული ჩავარდნა, საერთო ჯამში კი ორივე სახის ინვესტიცია, სამამულო და უცხოური, გაურკვევლობას განიცდის, მაგრამ უცხოელ ინვესტორებს, ბუნებრივია, გააჩნიათ არასაკმარისი ინფორმაცია მიმღები ქვეყნის შესახებ, ამიტომ ისინი უპირატესობას ანიჭებენ ლოდინს, სანამ ინვესტიციების დაბანდების ქვეყანას სხვა ინვესტორები არ გამოცდიან. მიმღები ქვეყნის საინვესტიციო პროცესის დასაჩქარებლად მასპინძელ ქვეყანას უხდება ამ პროცესში ჩარევა, რის შედეგადაც რეციპიენტ ქვეყანა სთავაზობს სუბსიდიებსა და სხვადასხვა სახის სტიმულებს, როგორცაა ინფორმაცია პოტენციური ინვესტორებისთვის, მეორე მხრივ, პოლიტიკა უნდა იყოს მიმართული, განასხვავოს ინტერესები, რომელიც არსებობს მობილურ უცხოელ ინვესტორებსა და მიმღები ქვეყნის ეკონომიკას შორის. რეციპიენტ ქვეყანას შეუძლია ჩაერიოს ცოდნისა და ტექნოლოგიების ბაზრებში, სადაც საბაზრო წარუმატებლობა სავარაუდოა, ხოლო ტექნოლოგიური მექანიზმის დახვეწა და ბაზრის ცოდნა განვითარებას საჭიროებს. ს. ლალლა (81,გვ.10) 4 განსხვავებულ მიდგომას გამოყოფს:

1. ღია პასიური პოლიტიკა, შეზღუდული ინტერვენციითა და სამრეწველო პოლიტიკით;
2. ღია პოლიტიკა, შერჩეული ინტერვენციით, მიწოდების გაუმჯობესების თვალსაზრისით;

3. უპი-ების სტრატეგიული ორიენტაცია;

4. შეზღუდული პოლიტიკა.

ტ. ალტენბურგის მტკიცებით 1 და 4 მიდგომა არ არის საკმარისი ქვეყნის ტექნოლოგიური სწავლების შესაძლებლობების გამოსაყენებლად. უმეტესი დაბალშემოსავლიანი ქვეყნებისთვის ოპტიმალური პოლიტიკა გამოიხატება მეორე მიდგომაში და თუ ადგილობრივი შესაძლებლობები განვითარდა, უფრო სტრატეგიულმა და მიზნობრივმა პოლიტიკამ შეიძლება უკეთეს შედეგამდე მიგვიყვანოს. აღნიშნულს მივყავართ მნიშვნელოვან მომენტამდე, რომ არ არსებობს upi-ს განხორციელების საუკეთესო პრაქტიკა ან სხვა შესაძლო პოლიტიკის უნიკალური რეალიზება. upi-ს სტრატეგიის განვითარება ნაწილობრივ ეფუძნება შემდეგ წინაპირობებს, როგორცაა მაგალითად, დიდი ქვეყნის მცირე ადგილობრივი შესაძლებლობები და სუსტი სავაჭრო ინფრასტრუქტურა, ასეთ პირობებში ნაკლებსავარაუდოა ქვეყანამ მიიღოს მნიშვნელოვანი მოგება მაღალტექნოლოგიური უპი-ების მოზიდვით.

მცირე ქვეყანა, არასაკმარისი ბუნებრივი რესურსებით, მაგრამ დიდ ბაზართან სიახლოვის უპირატესობით, იღებს სარგებელს ექსპორტზე ორიენტირებული უპი-ების შემოღებით. ეს უკანასკნელი მიდგომა მართებულია ისეთი მცირე ქვეყნისთვის, როგორც საქართველოა, ინვესტიციათა წახალისება ახალ, ექსპორტზე ორიენტირებულ დარგებში ამაღლებს ქვეყნის ეკონომიკურ კონკურენტუნარიანობას და შესაბამისად ხელს შეუწყობს ეკონომიკურ ზრდას. ამასთან, უკვე არსებულ, ტექნოლოგიურად ჩამორჩენილ დარგებში მათი წახალისება მიზანშეწონილია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ უპი-ების დაბანდებას მოჰყვება მათი ტექნოლოგიური განახლება და ექსპორტზე ორიენტაცია. მაგალითად, ქვეყნები, საკმარისი სამთავრობო რესურსებითა და ადგილობრივი შესაძლებლობებით, სარგებლობს უპი-ით უფრო სტრატეგიულად, მაგალითად, ავითარებს პირველადი მნიშვნელობის სექტორებს, ქმნის ინდუსტრიულ ზონებს, მაშინ, როდესაც აღნიშნული ფაქტორების დეფიციტი სხვა ქვეყნებში უზრუნველყოფს, პირველ რიგში ეკონომიკაში ადგილობრივი შესაძლებლობების განვითარებას.

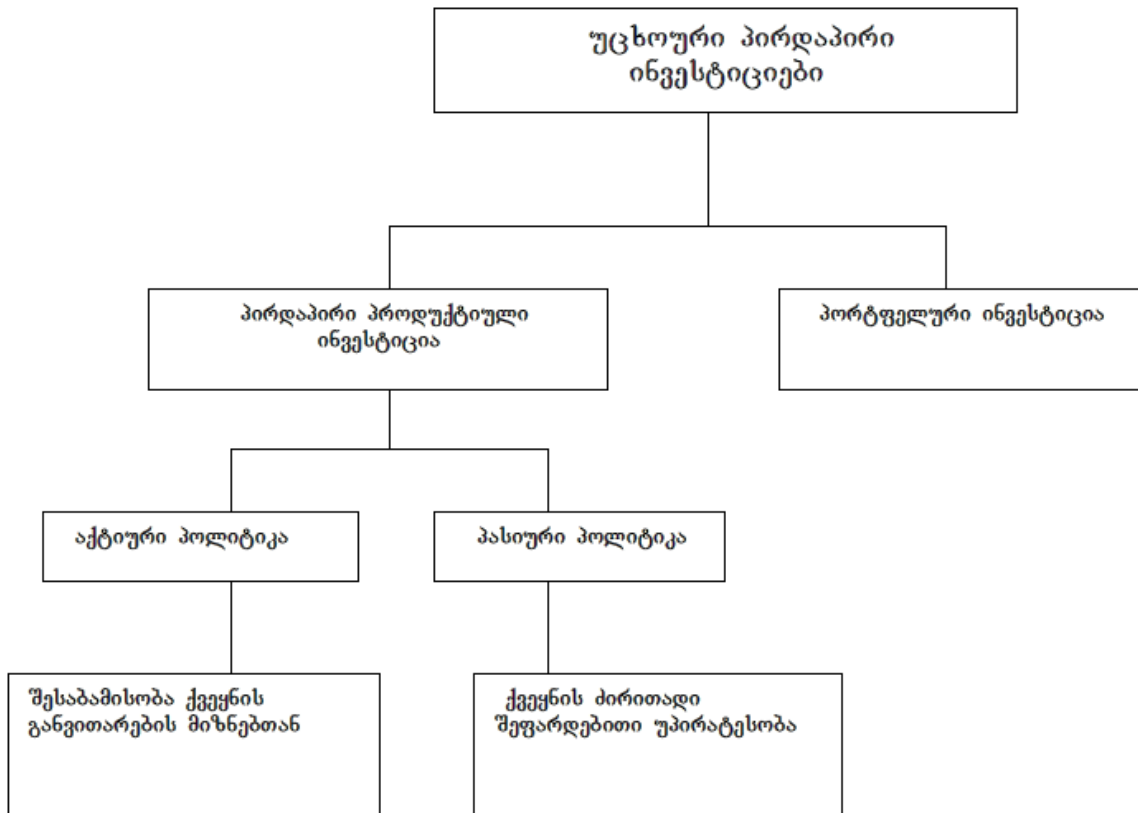
უპი-ების გარკვეული პოლიტიკა ვარირებს დაბანდების სახეების მიხედვით. მაგალითად, თუ გრინფილდ ინვესტიციები ასტიმულირებს ბაზარზე კონკურენციას, “შერწყმა-შთანთქმის” გარიგებები ქმნის უფრო კონცენტრირებულ სექტორებს. ნებისმიერი ქვეყნისათვის კონკურენტული პოლიტიკის ეფექტიანი განხორციელება ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვანი პრიორიტეტია. როგორც კი ქვეყანა შეუდგება უპი-ების სტრატეგიის განვითარებას, ამ შემთხვევაში მეტად მნიშვნელოვანია ყველა ტიპის ღია პოლიტიკის განხილვა. მაგალითად, თუ ქვეყანა გადაწყვეტს მოიზიდოს უცხოური ინვესტიციები ელექტრონიკის სფეროში, მხოლოდ ამ სექტორში გახსნილობა და ქვეყნის იმიჯის შექმნა ზოგადად არ წარმოადგენს საკმარის პირობას უპი-ების მოსაზიდად. გარდა ამისა, უნდა მოხდეს ელექტრონული ფირმების საქმიანობის ორიენტაცია საზღვარგარეთ და ელექტრონულ ტეკ-ებთან დაკავშირება, გარდა ამისა, ხელფასების ზრდასთან ერთად,

აუცილებელია განხორციელდეს უპი-ების სტიმულირება, რომელთა დაბანდება მიმართული იქნება ახალ ელექტრონულ ფირმებში. აღნიშნულ სტრატეგიებზე დაყრდნობით, აუცილებელია მთავრობამ განსაზღვროს უპი-ების განხორციელების პოლიტიკა. ზოგადად, მიმღები ქვეყნისათვის არსებობს უპი-ების მოზიდვის პასიური და აქტიური პოლიტიკა:

1.1. Upi-ს მოზიდვის პასიური პოლიტიკა. ასეთი ტიპის პოლიტიკის განხორციელებისას მთავრობები აქტიურად არ ეძიებენ უპი-ს ნაკადებს, მიუხედავად მათ ქვეყანაში ისეთი შეფარდებითი უპირატესობის არსებობისა, როგორცაა გეოგრაფიული მდებარეობა, ბუნებრივი რესურსების ხელმისაწვდომობა, დაბალი შრომის დანახარჯები, საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული ბაზა, რომელთა დახმარებითაც რეგულირდება უპი-ების ნაკადები.

1.2. UPI-ების მოზიდვის აქტიური პოლიტიკა. აქტიური პოლიტიკის განხორციელებისას, მიმღები ქვეყნები უპი-ების მოზიდვის პროცესში ძირითადად ეფუძნებიან არა მარტო მასპინძელ ქვეყანაში შეფარდებითი უპირატესობის არსებობას, არამედ გამჭვირვალე საკანონმდებლო ბაზას, მაკროეკონომიკურ სტაბილურობას, ინტელექტუალურ საკუთრებას, კერძო უცხოელი ინვესტორების დაცვას. სტრუქტურა აგებული უნდა იყოს ქვეყნის სტრატეგიული მიზნების შესაბამისად, რომელიც უკავშირდება მათი ეკონომიკის პოზიტიურ განვითარებას, მიღებულს უპი-ების გარკვეული ოდენობის შემოდინებით. აქტიური პოლიტიკა უკავშირდება უფრო პროდუქტიული ინვესტიციების მოზიდვას ვიდრე პორტფელური, სპეკულაციური ინვესტიციების ნაკადების შემოდინებას ქვეყანაში. ყოველივე ზემოაღნიშნული, რაც რეალურად ხდება საქართველოში, შეგვიძლია წარმოვადგინოთ სქემის სახით.

ინვესტიციების მოზიდვის პროცესში მეტად მნიშვნელოვანია მასპინძელი ქვეყნის შერჩეული სტრატეგია, რომელიც სთავაზობს პოტენციურ ინვესტორებს სხვადასხვა საინვესტიციო შესაძლებლობებს, რომელიც შეესაბამება იმ TEK-ების მოთხოვნებს, რომელებიც, საბოლოო ჯამში, გახდებიან მიმღები ქვეყნის პირდაპირი ინვესტორები. რეციპიენტ ქვეყანას შესაძლოა დასჭირდეს ადგილობრივი ინფრასტრუქტურის განვითარება, შრომისა და საგადასახადო კანონმდებლობის დახვეწა, საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარება, ნედლეულისა და მომსახურების კვალიფიციური მიმწოდებლების ხელმისაწვდომობა,

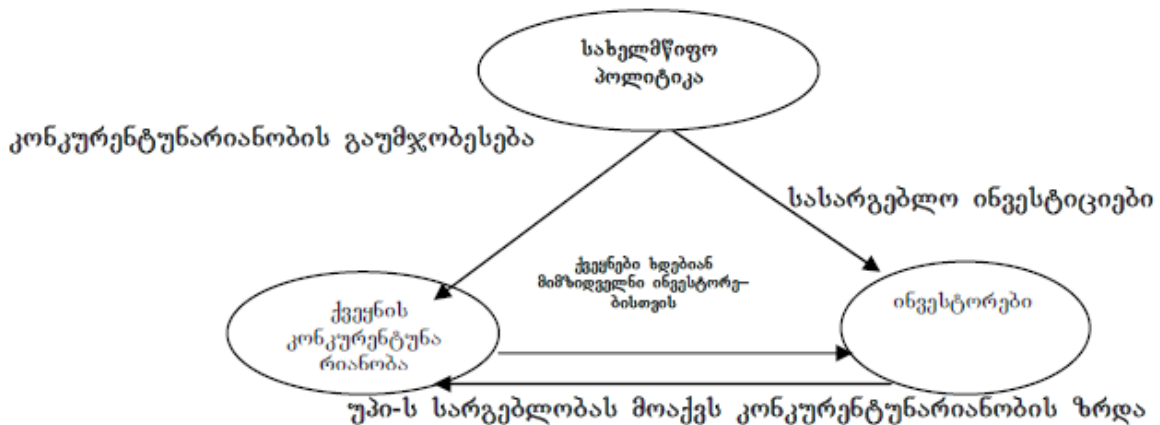

სქემა 2

რომლებიც მოემსახურებიან ტექ-ებს საქმიანობის პროცესში. სუცხოელი ინვესტორების აღნიშნული მოთხოვნების გაანალიზება და გაგება განმსაზღვრელ ფაქტორს წარმოადგენს უპი-ების აქტიური პოლიტიკის შემუშავების პროცესში. ყოველივე აღნიშნული სინთეზში წარმოდგენილია

სქემატურად (სქემა3).

აქტიური პოლიტიკის კონსტრუქციისთვის აუცილებელია მიმღები ქვეყნის მთავრობის მიერ გრძელვადიანი სტრატეგიული გეგმის შემუშავება, იმისათვის, რომ განხორციელდეს სხვადასხვა სტრუქტურული რეფორმები და, აქედან გამომდინარე, ინვესტიციების მოსაზიდად გაუმჯობესდეს მასპინძელი ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა და მიმზიდველობა. აღსანიშნავია, რომ უპი-ები არ წარმოადგენს ეკონომიკურ განვითარებასა და ზრდასთან დაკავშირებული პრობლემების გადაწყვეტის ერთადერთ საშუალებას

სქემა 3

გარდა ამისა, ინვესტიციათა მიმღები ქვეყნისათვის მეტად მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ვაჭრობაში ინტეგრირების პროცესი. ლათინური ამერიკის ზოგიერთ ქვეყანაში “ვამინგტონის კონსენსუსის”¹⁰ მიღება ეხებოდა ისეთი პოლიტიკის გატარებას, რომლის დახმარებითაც ქვეყანაში მიიღწეოდა მაკროეკონომიკური სტაბილურობა. უპი-ების სტრატეგიების განვითარება ქვეყნისათვის წარმოადგენს ერთ-ერთ საშუალებას, რომლითაც ისინი შეძლებენ, გაარღვიონ მშპ-ის ზრდის ციკლური ხასიათი და მათი ეკონომიკა მდგრადი განვითარების მიმართულებით დააყენონ.

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის გასაუმჯობესებლად ეკონომიკური პოლიტიკის გატარება საკმარისი პირობა არ არის, რომელიც გამოიწვევს სტაბილურობას და ხელს შეუწყობს ეკონომიკურ ზრდას. გარდა ამისა აუცილებელია ისეთი ღონისძიებების გატარება, რომელიც გააძლიერებს დემოკრატიას, დაამყარებს წესრიგს და შექმნის თანამიმდევრულ ინსტიტუციურ სტრუქტურას, რაც სინქრონულად დაკავშირებულია საერთაშორისო ვაჭრობის დინამიკასთან, ბაზარსა და პრაქტიკასთან. მთავრობებს თანამიმდევრული ინსტიტუციური სტრუქტურის შექმნისას გაორმაგებული მუშაობა უწევთ ისეთ სფეროებში, როგორცაა პოლიტიკური გამჭვირვალობა, კორუფციის დაბალი დონე, ბიზნეს-გადაწყვეტილებების კანონმდებლობის მიღება, უფლებების დაცვა, რაც უცხოელ ინვესტორებს უქმნის პირობას, ნდობით განეწყონ და ზრდის უპი-ების მოზიდვის შანსებს. მოკლედ შევაჯამოთ სხვადასხვა პირობები, რომელიც განაპირობებს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდას უპი-ების მოზიდვის თვალსაზრისით (იხ ცხრ.).

კონკურენტუნარიანობის განმსაზღვრელი პირობები

შედარება	ეკონომიკის სტაბილურობა	ძლიერი ინსტიტუტები
• გეოგრაფიული მდებარეობა • რედუქციის ხელმისაწვდომობა	• მშპ ზრდა • გადასახადების სტაბილურობა	გადლიერება: დემოკრატიის კანონისა და წესრიგის

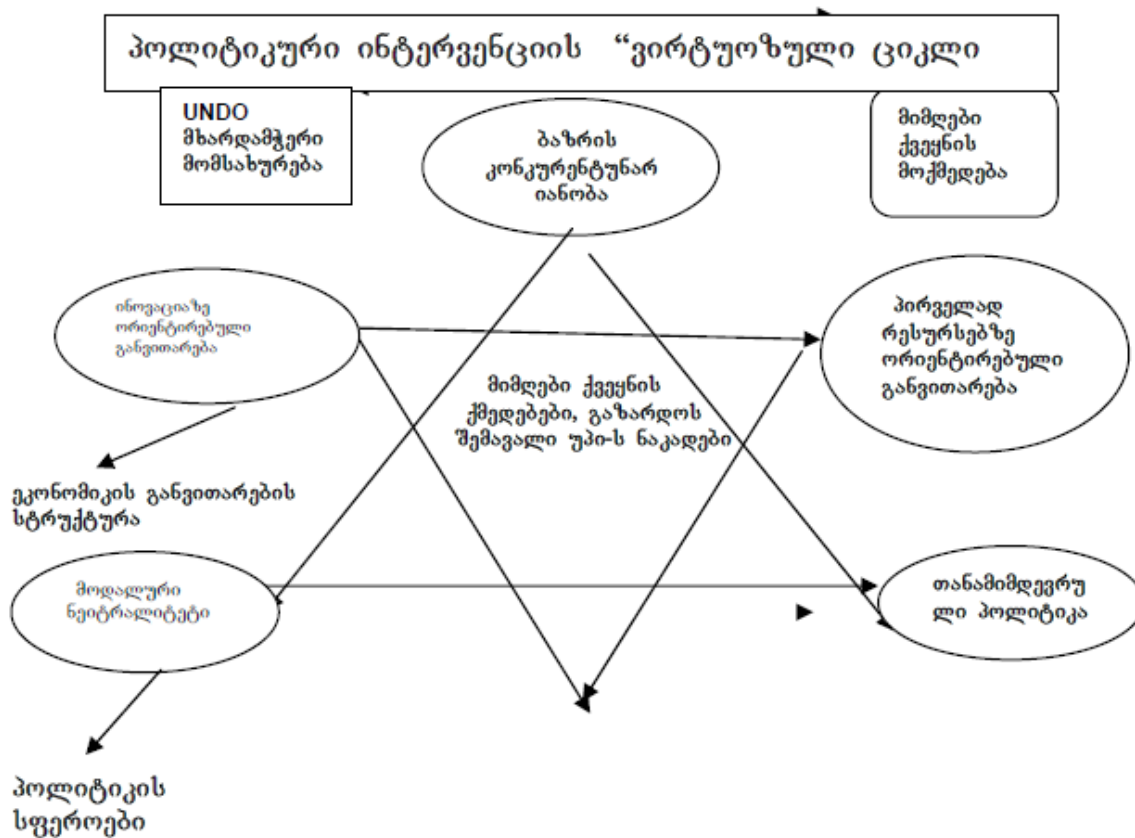
3. ლოვერდაჰლის თანახმად (182, გვ.21), ინვესტიციების მასტიმულირებელი პოლიტიკის ინსტრუმენტები შეიძლება განხორციელდეს 4 ძირითად სფეროში: ორგანიზაციის, დაგროვების, შემსუბუქებისა და ინვესტიციათა მომსახურების სფეროში. აღნიშნული სფეროები მოიცავს ინსტრუმენტების გამოყენების რამდენიმე ეტაპს, ეფექტიანი ინტეგრირების გზით შეუწყონ ხელი ეფექტიანი უპი-ების მოზიდვას. ორგანიზაციის სფეროში გამოყოფენ სხვადასხვა პროცესების შემდეგ ეტაპებს: 1. ეროვნული პოლიტიკის დაარსებას, რომელიც მოითხოვს ქვეყნის შიდა სამინისტროს კოორდინაციას; 2. დასახული მიზნების განსაზღვრას; 3. გადაწყვეტილებების მიღებას ინვესტიციათა ხელშეწყობის შესახებ; 4. კონკურენტუნარიანი პოზიციის გამყარებას (სტრატეგიული მიმართულება და ეფექტიანი მარკეტინგი) და 5. სექტორში გათვლილი სტრატეგიის განხორციელებას. დაგროვების სფერო მოიცავს: 6. მარკეტინგს, რომელიც მიმართულია ინვესტორების ინფორმირებულობის ამაღლებისკენ და 7. კომპანიის ორიენტაციას. ინვესტიციათა შემსუბუქების პროცესში გამოყოფენ შემდეგ ეტაპებს: 8. წინასწარი პროექტების მართვას, რომლის მიზანია საინვესტიციო წინადადებების კონვერტაცია და არსებული ინვესტიციების გამოკვლევა. და, ბოლოს, ინვესტიციათა მომსახურების სფერო შედგება ორი ეტაპისგან: 9. მომსახურების გაუმჯობესების 10. შეფასებისა და მონიტორინგისაგან.

ამგვარად, 3. ლოვერდაჰლი გამოყოფს მიმდები ქვეყნის მიერ უპი-ების სტიმულირების 10 სხვადასხვა ეტაპს, ადაპტირებულს ადგილობრივ გარემო პირობებთან. თუმცა აქვე აღსანიშნავია, რომ თითოეულმა ქვეყანამ უპი-ების ხელშეწყობის ათივე სტადია უნდა შეუსაბამოს საერთო ინდუსტრიულ მიზნებსა და ქვეყნის განვითარების ეტაპებს.

ფართო გაგებით, უპი-ს პოლიტიკის ინსტრუმენტები მოიცავს განვითარების 4 ძირითად სტადიას (136, გვ.37) უცხოურ ინვესტიციათა სტიმულირების პირველ სტადიაზე მნიშვნელოვანია ეკონომიკის გახსნილობა, მეორე ეტაპზე ქვეყნის შიგნით იქმნება საინვესტიციო საბჭო ან ინვესტიციათა ხელშეწყობის სააგენტოები. განვითარებადი ქვეყნების უმეტესობა ინვესტიციათა სტიმულირების პირველი სტადიიდან გადავიდა მეორე ეტაპზე, ხოლო მესამე ეტაპზე მიმდები ქვეყნის მიერ უკვე ხორციელდება ორიენტაცია კონკრეტული

ინვესტიციების მოზიდვისკენ. ამ მხრივ საქართველომ გაიარა I და II სტადია და უნდა დაიწყო III და IV სტადიის რეალიზება. საინვესტიციო სააგენტოები ვიწროდ ორიენტირებული სტრატეგიიდან გადადიან ექსპორტზე ორიენტირებულ უპი-ს მოზიდვისკენ, რათა გაზარდონ ინვესტიციათა ეფექტიანობა მიმღები ქვეყნებისთვის. მაგალითად, მიზნობრივი მიდგომა განვითარებად ქვეყნებს ეხმარება, მიღწეულ იქნეს განვითარების სტრატეგიული ამოცანები და რესურსების ეფექტიანი გამოყენება. უპი-ების სტიმულირების მეოთხე ფაზა ხასიათდება იმ განსხვავებების შემცირებით, რომელიც არსებობს სამამულო და უცხოური ინვესტიციების საქმიანობას შორის. კერძოდ, ზოგიერთი მთავრობა ქმნის სპეციალურ პოლიტიკურ სტრუქტურას უცხოელი ინვესტორებისათვის, თუმცა ტენდენცია მიმართულია, შეიქმნას ერთობლივი პოლიტიკა როგორც ადგილობრივი, ასევე უცხოელი ინვესტორებისთვის. ამ გზით, სირთულეები, რომელიც დაკავშირებულია უპი-ების მოზიდვასთან უნდა გადაწყდეს ინფორმაციულ და კომუნიკაციურ ტექნოლოგიათა ინფრასტრუქტურის განვითარებით, ადამიანური და სოციალური კაპიტალის ფორმირებით გარდა ამისა, ეროვნულ ეკონომიკაში სტრატეგიული ადგილობრივი სექტორებისა და სუბსექტორების შექმნით.

ინდუსტრიულ განვითარებაზე დაყრდნობით, სხვადასხვა ქვეყნები პოლიტიკური გარემო პირობების სხვადასხვა ასპექტებს ავითარებენ, უპი-ების სტაბილური ნაკადების მოსაზიდად Nსქემა 4-ში ასახულია პოლიტიკური ინტერვენციის “ვირტუოზული ციკლი”, რომელიც გვიჩვენებს პოლიტიკური სტრუქტურის ძირითადი ასპექტების შიდა კავშირებს, მასპინძელი ქვეყნის მიერ თანმიმდევრული პოლიტიკის გატარებას, გარდა ამისა, სტრუქტურის დომინირებულ ხასიათს, რომელიც მართავს ეკონომიკურ განვითარებასა და მიმღები ქვეყნის კონკრეტულ ქმედებებს იმისათვის, რომ გაიზარდოს უპი-ების ნაკადები, რომელთაც ასტიმულირებს გაერთიანებული ერების ინდუსტრიული განვითარების ორგანიზაცია (UNDO). ააქედან გამომდინარე, ქვეყნებმა, რომელთა ეკონომიკა ძირითადად დამოკიდებულია პირველად სექტორებზე, უნდა ეძიონ შესაძლებლობები, რომლითაც შეძლებენ შეამცირონ ინვესტიციების ხანგრძლივობის პროცესი, ამასთან, აღმოფხვრან ან გააუქმონ ადმინისტრაციული ბარიერები და ამ პროცესთან დაკავშირებული ხარჯები. პირველად სექტორში სასაქონლო რესურსებზე დამოკიდებული ქვეყნებისათვის აუცილებელია, შეიქმნას ისეთი მწარმოებლური სტრუქტურა, რომელიც დაიცავს მესაკუთრის უფლებებს, მიწის შეძენის საერთაშორისო შეთანხმებებს და სრულყოფს საკუთრების უფლებების დაცვის მთელ სისტემას. წარმოებაზე ორიენტირებულ ქვეყნებში ადმინისტრაციული ბარიერების აღმოფხვრის შემდეგ ორიენტაცია ხორციელდება ძირითადად ინსტიტუციურ მშენებლობაზე, ინტელექტუალური საკუთრების დაცვაზე და ა.შ. ინოვაციებზე ორიენტირებულ ეკონომიკაში კი აქცენტი გადატანილია მწარმოებლურობის ზრდაზე, ინტეგრაციისა და კავშირების გამყარებაზე.

სქემა 4

აღსანიშნავია, რომ განვითარებადი ქვეყნები ახორციელებენ ისეთი უპი-ების პოლიტიკის ინსტრუმენტებს, რომელთაც განაზოგადებენ როგორც ინვესტიციათა სტიმულებს, რაც დაკავშირებულია მათი ქვეყნის საერთო ეკონომიკური განვითარების მიზნებთან. აქედან გამომდინარე, მიმღები ქვეყნები ირჩევენ ინვესტიციათა წახალისების სხვადასხვა ზომებს. ამასთან, ერთი მხრივ, სტიმულები იყოფა ზოგად და კონკრეტულ სტიმულებად, ხოლო მეორე მხრივ, ისინი დროის ხანგრძლივობის მიხედვით იყოფიან მუდმივ და დროებით სტიმულებად. უპი-ების წახალისების ინსტრუმენტები დროის ხანგრძლივობის თვალსაზრისით აუცილებელია შეიცვალოს იმისათვის, რომ ხელი შეუწყოს უპი-ების შემოდინების პროცესს დროის ხანმოკლე პერიოდში. გვარდა ამისა, ინვესტიციათა სტიმულები მიმართულია ადგილობრივ, ეროვნულ და რეგიონულ დონეზე. სტიმულები ადგილობრივ დონეზე გამოიყენება ქვეყნის კონკრეტული რეგიონის ხელშესაწყობად, რომელიც შედარებით ღარიბია ან უფრო მეტად საჭიროებს განვითარებას. სტიმულები ინვესტიციათა მოსაზიდად გამოიყენება მთელი ეკონომიკის მასშტაბით, გარკვეულ სექტორებში ან ქვესექტორებში, ხოლო ფირმის დონეზე სტიმულები ორიენტირებულია, დაწესდეს შეღავათები ყველა ან კონკრეტული სახის უპი-ებზე. უპი-ების პოლიტიკის

ინსტრუმენტების პრაქტიკული მოქმედებისთვის ინვესტიციათა ხელშემწყობი სააგენტოები მათ მიერ შემუშავებული პოლიტიკის კონცენტრაციას მიმართავენ იმ ფაქტორებსა და ცვლადებზე, რომლებიც ზეგავლენას ახდენენ უპი-ების შემოდინებაზე და ხასიათდებიან მაღალი ელასტიკურობით.

2.2 უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები-წარმოების მასტიმულირებული ფაქტორი

მსოფლიო ეკონომიკაში მიმდინარე პროცესების შედეგად გარკვეულწილად შეიცვალა ქვეყნების ცალკეული ჯგუფების, აგრეთვე რეგიონების წილი კაპიტალის საერთაშორისო ნაკადებში. უპი-ების ექსპორტში, გარკვეული შემცირების მიუხედავად, დომინირებულ მდგომარეობას კვლავ ინარჩუნებს განვითარებული ქვეყნები, რომელთა წილმა 2010 წელს შეადგინა 82%, ხოლო ამავე წელს განვითარებადი ქვეყნების წილი ამაღლდა 28%-მდე (134,გვ.130).

მრავალრიცხოვანი ეკონომეტრიკული გამოკვლევა გვიჩვენებს, რომ უპი-ების ექსპორტისა და იმპორტის მიზეზები მართალია განსხვავდება ერთმანეთისაგან, მაგრამ მათ შორის ბევრი მსგავსებაცაა. კაპიტალის ექსპორტსა და იმპორტზე გავლენას ახდენს ისეთი ფაქტორები, როგორცაა:

- ტექნოლოგიური ლიდერობა;
- უპირატესობა მომუშავეთა კვალიფიკაციაში;
- უპირატესობა რეკლამაში, რომელიც საერთაშორისო მარკეტინგის სფეროში დაგროვილ გამოცდილებას ასახავს;
- მასშტაბის ეკონომია;
- კორპორაციის ზომები;
- ახალი წარმოების კონცენტრაციის ხარისხი.

ზოგადად, განვითარებადი ქვეყნებიდან უპი-ების გასვლის ორ მნიშვნელოვან ტალღას გამოყოფენ: კაპიტალის გადინების პირველი ტალღა მოიცავს 1960-1970-იან წლებს, ხოლო მეორე _ 1980 წლიდან დღემდე. XX საუკუნის 60-70-იან წლებში ფირმების მიერ საზღვარგარეთ გატანილი წარმოება ძირითადად ორიენტირებული იყო უცხოური ბაზრების მომსახურებაზე. ინვესტიციათა მნიშვნელოვანი ნაკადები მიემართებოდა განვითარებადი ქვეყნების მეზობელ რეგიონებში. აღნიშნულ პერიოდში უმეტესწილად დომინირებდა აზიის ქვეყნები (ინდოეთი, კორეა, ჰონკონგი (ჩინეთი), მალაიზია, სინგაპური) და ფირმები ლათინური ამერიკიდან (არგენტინა, ბრაზილია, მექსიკა). 1980-იანი წლებიდან კი განვითარებადი ქვეყნების ფირმები კაპიტალდაბანდებებს უმეტესად განვითარებულ ქვეყნებში და განვითარებადი ქვეყნების სხვა რეგიონებში ახორციელებენ. ჰონკონგი (ჩინეთი), ტაივანი (ჩინეთის პროვინცია) და ჩრდილოეთ კორეა წარმოადგენს ამ პერიოდში მნიშვნელოვან ინვესტორ ქვეყნებს. დღეისათვის, ინვესტორების კაპიტალდაბანდებათა გადაწყვეტილებებზე, თითქმის ყველა რეგიონში Dდიდ გავლენას ახდენს ისეთი ფაქტორები, როგორცაა: გეოგრაფიულ-კულტურული სიახლოვე და ინტეგრაციის პროცესები, მმომხმარებელთა გემოვნების გათვალისწინება, იაფი სამუშაო ძალის და ბიზნესის

წარმოების შესაძლებლობები (მაგ., უძრავი ქონება, ინფრასტრუქტურა, მომსახურების სფერო და პრივატიზაცია) აღნიშნული ფაქტორები ფირმათა მიერ კაპიტალის საზღვარგარეთ გატანის მნიშვნელოვანი მოტივია. განვითარებადი ქვეყნებიდან უპი-ების ექსპორტის მნიშვნელოვან მასტიმულირებელ ფაქტორებს ყოფენ 3 ძირითად ჯგუფად:

1. “მშობლიურ” ქვეყანაში გარემო პირობები. მოიცავს პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ფაქტორებს, ბაზირების ქვეყანაში ვალუტის კურსის მომატებას, კაპიტალის ექსპორტის მარეგულირებელი სისტემის შექმნას, კაპიტალის მოძრაობის ლიბერალიზაციას, ინვესტიციათა ორმაგი დაბეგვრის შესახებ შეთანხმებებს, ასევე მთავრობის მიერ ბაზირების ქვეყანაში დაწესებულ სტიმულებს (მაგ., უპი-ების ექსპორტის დაზღვევა);

2. შექმნილი გარემო “მასპინძელ” ქვეყანაში. შედგება იმ ფაქტორებისგან, რომელიც ასოცირდება ქვეყნის საინვესტიციო მიმზიდველობასა და პოტენციურ შესაძლებლობებთან, როგორცაა, ეკონომიკური ზრდის პერსპექტივა და პრივატიზაცია, პროდუქციის დაბალი დანახარჯები, ხელმისაწვდომობა ბუნებრივ რესურსებზე, მასპინძელი ქვეყნების მიერ დაწესებული სტიმულები და რეგიონული განვითარება.

3. კორპორაციათა კონკრეტული ზეგავლენა. მოიცავს კორპორაციათა ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგიას, ცოდნისა და თანამედროვე უნარ-ჩვევების ხელმისაწვდომობას, ასევე უცხოელ მომხმარებელთა მხრიდან მოწვევას პროდუქციის მომარაგების მიზნით.

წარმოების ინტერნაციონალიზაციის მოტივები განვითარებად ქვეყნებში მთლიანობაში ჯგუფდება 4 ძირითად მიმართულებად, კერძოდ:

1. ბაზარზე ორიენტირებული მოტივი. დაკავშირებულია საზღვარგარეთ ბაზრების უსაფრთხოების უზრუნველყოფასთან, სავაჭრო არხების ხელშეწყობასა და ახალი ბაზრების დაარსებასთან. მაგალითად, სამხრეთ აფრიკული კომპანიები აქტიურად აბანდებენ კაპიტალს

აფრიკის სხვა რეგიონებში იმისათვის, რომ დაიცვან ბაზრების ისეთი სექტორები, როგორცაა კვების პროდუქტები, სასმელები, სხვა მსუბუქი წარმოება და მომსახურების სფეროები. რუსული ნავთობკომპანიები ახორციელებენ კაპიტალდაბანდებებს სადისტრიბუციო ქსელის გასამყარებლად, მაგალითად საზღვარგარეთ შეიძინეს ბენზინგასამართი სადგურები საწვავი პროდუქციის საცალო დისტრიბუციის უკეთესად კონტროლისათვის;

2. ეფექტიანობაზე ორიენტირებული მოტივი. განვითარებადი ქვეყნის საწარმოები პროდუქციის მოცულობის გასაზრდელად ახორციელებენ ინვესტიციებს სხვა იაფი წარმოების ქვეყნებში. მაგალითად, საწარმოები კორეიდან და სინგაპურიდან კაპიტალს აბანდებს ინდონეზიაში, ტაილანდსა და ვიეტნამში, საფეიქრო კომპანიები საქმიანობის გასაფართოებლად და წარმოების დაბალი დანახარჯების უპირატესობის მისაღებად ინვესტირებას ახდენენ კამბოჯაში;

3. სტრატეგიულ აქტივებზე ორიენტირებული მოტივი. განვითარებადი ქვეყნების საწარმოებს კაპიტალი საზღვარგარეთ იმისათვის გააქვთ, რომ შეიძინონ ბრენდის სახელი და სტრატეგიული დანიშნულების სამრეწველო საწარმოები. აღნიშნულის მაგალითს წარმოადგენს ინდური კომპანიის “თატა თეა”-ის მიერ ბრიტანული კომპანიის “თეტლეე თეა”-ს შეძენა. გვარდა ამისა, განვითარებადი ქვეყნების ფირმების მიზანია, განახორციელოს კაპიტალდაბანდება უმეტესწილად მოწინავე ტექნოლოგიებისა და ცოდნის მისაღებად. ამ მხრივ უამრავი კომპიუტერული პროგრამის მწარმოებელი ფირმა მაღაიზიიდან, კორეის რესპუბლიკიდან, სინგაპურიდან და ტაილანდიდან, ხსნის მეცნიერულ-ტექნიკური კვლევების ცენტრებს ინდოეთში;

4. რესურსებზე ორიენტირებული მოტივი. უპი-ების ექსპორტის მნიშვნელოვანი მასტიმულირებელი ფაქტორია ბუნებრივი რესურსების, კერძოდ, ნავთობისა და ბუნებრივი გაზის, რკინის და სხვა მინერალების გრძელვადიანი მიწოდების უზრუნველყოფა. ასე მაგალითად, ჩინურმა კომპანიებმა “შინოპეე”, “პეტროცჰინა” და სხვებმა დააბანდეს კაპიტალი ნავთობში, გაზსა და სამთო-მომპოვებელ მრეწველობაში, კერძოდ აზიაში, შუა აღმოსავლეთსა და აფრიკაში. რუსული “ლუსალ” და “ლუკოილ”-ის ტეკ-ების მიერ განხორციელებული

ინვესტიციების მიზანია ხელმისაწვდომობა ბუნებრივ რესურსებსა და საექსპორტო ბაზრებზე.

კაპიტალის საერთაშორისო მიგრაცია იწვევს ერთობლივი მსოფლიო წარმოების ზრდას წარმოების ფაქტორების უფრო ეფექტიანი გადანაწილებისა და გამოყენების საფუძველზე. ამასთან, ინვესტიციათა ექსპორტიორ ქვეყანაში კაპიტალის მფლობელთა შემოსავალი იზრდება, ხოლო წარმოების სხვა ფაქტორების (მიწა, შრომა) მფლობელთა შემოსავალი მცირდება. მაშინ, როდესაც კაპიტალის იმპორტიორ ქვეყნებში საპირისპირო ტენდენციას აქვს ადგილი.

უპი-ების გადინებით განხორციელებული გრძელვადიანი მოგება დამოკიდებულია იმაზე, თუ ბაზირების ქვეყნები რამდენად უზრუნველყოფენ ინვესტიციათა შესაბამის სწორ ნაკადებს, რომლის საფუძველზეც მიიღება ქვეყნისათვის პოტენციური სარგებელი. კერძოდ, განვითარებადი ქვეყნებიდან უპი-ების გადინებასთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტა მოიცავს შემდეგ ეტაპებს:

ა) პირველ ეტაპზე განვითარებადი ქვეყნები უზრუნველყოფენ საკუთრებისა და გეოგრაფიული მდებარეობის ფაქტორთა უპი-ებზე ეფექტიან ზეგავლენას და ხელს უწყობენ ბაზირებისა და მიმღები ქვეყნების მაქსიმალური მოგების მიღებას;

ბ) მეორე ეტაპზე ხორციელდება შიდა საწარმოთა საკუთრების უპირატესობის უზრუნველყოფა იმისათვის, რომ მომავალში მათი კონკურენტული პოზიცია გაუმჯობესდეს მსოფლიო ბაზარზე;

გ) მესამე ეტაპზე ხდება:

- ადგილობრივი მიმწოდებლებისა და ინფრასტრუქტურის შესაძლებლობების გაუმჯობესება;

- კვალიფიკაციის დონის, აგრეთვე კაპიტალისა და შრომის ბაზრის ეფექტიანი ფუნქციონირების ამაღლება.

ქვეყნიდან უპი-ების გადინება ძირითადად ასოცირდება ტეკ-ბთან, თუმცა გლობალიზაციისა და რეგიონული ინტეგრაციის პროცესებმა განაპირობა განვითარებადი ქვეყნების მცირე და საშუალო ზომის საწარმოებიდან კაპიტალის აქტიური დაბანდება საზღვარგარეთ. საწარმოთა გაზრდილმა ინტერნაციონალიზაციის პროცესმა ხელი შეუწყო ტეკ-ების აღმოცენებას

განვითარებად ქვეყნებში, რასაც ადასტურებს ვაჭრობისა და განვითარების ორგანიზაციების სხვადასხვა გამოცემები (141, გვ.67).

ზოგადად, განვითარებადი ქვეყნები, რომლებიც წარმოადგენენ ტეკ-ების ბაზირების ქვეყნებს, იყოფიან ორ ძირითად ჯგუფად. პირველი ჯგუფი ე.წ. “გარეთ” ორიენტირებული ქვეყნები, უპი-ებს განიხილავენ, როგორც ძირითად საშუალებას, რომელიც ხელს უწყობს ეკონომიკას, გააუმჯობესოს საერთაშორისო კონკურენტული პოზიცია, დაიცვას ნედლეულის მომარაგებლები და მაღალტექნოლოგიურ ინდუსტრიულ ქვეყნებში თანამედროვე ტექნოლოგიებზე იოლი წვდომა ჰქონდეთ. ქვეყნების მეორე ჯგუფში ტეკ-თა საქმიანობა ძირითადად ორიენტირებულია ქვეყნის შიგნით, რათა შეინარჩუნოს არსებული ექსპორტი და ხელი შეუწყოს ახალი კაპიტალისა და შუალედური პროდუქციის ექსპორტს. ზოგიერთი ქვეყანა აღნიშნული ჯგუფიდან, როგორცაა ინდოეთი, ახანდებს ინვესტიციებს დიდი ზომის განვითარებად ქვეყნებში, სხვები კი, მაგალითად მექსიკა, უმთავრესად შეზღუდული მოცულობის ინვესტიციებს ახორციელებს განვითარებულ ქვეყნებში იმისათვის, რომ მოიძიოს მოწინავე ტექნოლოგიები და ქონდეს წვდომა ახალ ბაზრებზე.

განვითარებადი ქვეყნების ორივე ჯგუფი ახორციელებს იმგვარ პოლიტიკას, რომელიც გარკვეულწილად ასტიმულირებს აღნიშნული ქვეყნებიდან უპი-ების გასვლას. ამგვარად, “გარეთ” ორიენტირებული ქვეყნები სუსტად არეგულირებენ საზღვარგარეთ კაპიტალის გასვლასა და ადგილობრივი ინდუსტრიული ფირმების საქმიანობას. აღმოსავლეთ აზიის ისეთი მცირე ზომის ორი ქვეყანა, როგორცაა ჰონკონგი და სინგაპური, არც ერთი მიმართულებით არ აწესებს შეზღუდვებს უპი-ებზე, ჩინეთის პროვინცია ტაივანი, რომელიც ხასიათდება მსოფლიოში უმსხვილესი რეზერვებით, ქვეყნის ინდუსტრიული სტრუქტურის სწრაფი განახლების უზრუნველსაყოფად აქტიურად უწყობს ხელს ქვეყნიდან უპი-ების გასვლას. 1980-იანი წლების შუა პერიოდიდან კორეის რესპუბლიკამ, შიდა ფირმებისთვის მოახდინა კაპიტალის დაბანდების ლიბერალიზაცია. მოცემულ ქვეყანაში 1989 წლიდან მოყოლებული, ორ მილიონამდე ინვესტიცია არ საჭიროებს ქვეყნიდან ოფიციალური გასვლის ნებართვას, ხოლო ინვესტორებს ეძლევათ უფლება დაარეზერვონ გატანილი უპი-ების დაახლოებით 15%-ზე მეტი. რაც შეეხება ე.წ. “შიგნით” ორიენტირებულ ქვეყნებს, ისინი უმეტესწილად მიისწრაფიან, დაუწესონ მოთხოვნები და აკონტროლონ ინვესტიციები, რომლებიც მიემართება საზღვარგარეთ. მხოლოდ პერიოდამდე, მაგალითად, ინდოეთის

მთავრობა მკაცრად მოითხოვდა ინვესტიციათა ყველა ფორმის განხორციელების შეზღუდვას, მათ შორის საწარმოო საშუალებებისა და ნოუ-ჰაუს ფორმით, თუმცა ინდური ტექ-ების მიერ მთავრობაზე ინტენსიური ზეწოლით აღნიშნული მოთხოვნა გარკვეულწილად შემსუბუქდა. საზღვარგარეთ დაბანდებულ ინვესტიციებზე დანახარჯებისა და რისკების კომპენსაციისთვის ინდოეთი ინვესტორებს სთავაზობს სხვადასხვა სტიმულებს, როგორცაა სუბსიდირება, შეზღუდული საგადასახადო შეღავათები, ადვილი წვდომა უცხოურ ვალუტაზე უცხოური აღჭურვილობისა და მომსახურების შესასყიდად. სწორედ რამდენიმე წელია ინდური ფირმები გათავისუფლდნენ საექსპორტო გადასახადისაგან.

სახელმწიფო, რომლის კორპორაციები აქტიურად მონაწილეობენ პირდაპირი ინვესტიციების განხორციელებაში, ხშირად = აფორმებენ ხელშეკრულებებს, რომელიც საშუალებას იძლევა, თავიდან აიცილონ ორმაგი დაბეგვრის პრაქტიკა, რაც დაკავშირებულია კორპორაციების მიერ უცხოური პირდაპირი ინვესტიციებიდან მიღებულ მოგებასთან. იმ შემთხვევაში, როცა კორპორაცია რამდენიმე ქვეყანაში ახორციელებს კაპიტალდაბანდებას, თითოეული ამ ქვეყნის მთავრობა მოითხოვს მიღებული მოგების დაბეგვრას, ამის თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია არსებული ხელშეკრულებების საფუძველზე, კორპორაციებმა კაპიტალის დაბანდების ქვეყნებში მოგების მხოლოდ იმ ნაწილზე გადაიხადონ გადასახადი, რომელიც არ დაბეგრილა კაპიტალის ექსპორტიორ ქვეყანაში. ინდოეთი ბევრ ქვეყანასთან სარგებლობს ორმაგი დაბეგვრის ხელშეკრულებით. Bზრახილია, მაგალითად, უკანასკნელ პერიოდამდე მნიშვნელოვნად არეგულირებდა ქვეყნიდან გამავალ კაპიტალს და მცირე ძალისხმევა მიმართა უპი-თა ექსპორტის სტიმულირებისთვის. სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნები საერთაშორისო კონკურენტული პოზიციის გასამყარებლად უპი-თან მიმართებით ლიბერალურ პოლიტიკას ატარებენ, თუმცა მიღებული შედეგი არ არის აშკარა, რამდენადაც აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით რთულია ინფორმაციის მიღება. B თანამედროვე ბიზნესლიტერატურაში ძირითადად ყურადღება გამახვილებულია უპი-თა მოზიდვაზე, ვიდრე განვითარებადი ქვეყნების საწარმოთა ინტერნაციონალიზაციის პროცესის გაუმჯობესებაზე, რაც ხაზს უსვამს უპი-ების ქვეყნიდან გასვლის ხელშეწყობის პოლიტიკის პასიურ როლს.

განვითარებადი ქვეყნების პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ამ ქვეყნებიდან ინვესტიციათა გადინებამ ხელი შეუწყო საწარმოთა შემოსავლების, აქტივების, მოგებისა და ექსპორტის ზრდას. მაგალითად, სინგაპურში გამოკითხული 204 კომპანიიდან 130-მა უპი-ების საზღვარგარეთ დაბანდებით უზრუნველყო საწარმოთა კონკურენტუნარიანობის ზრდა, რაც განაპირობა ახალ ბაზრებზე იოლმა წვდომამ, გააძლიერა ფირმათა საბაზრო პოზიცია, აუმაღლა იმიჯი და საერთაშორისო ბიზნესში საქმიანობის გამოცდილება. ასე მაგ., სამხრეთ აფრიკაში კომპანიებმა, როგორცაა "Iovo Sugar" და "MWN Group" upi -ების განხორციელებით მოგების მნიშვნელოვანი ზრდა მიიღო. მალაიზიის შემთხვევაში კომპანიათა გამოკვლევებმა ცხადყო უპი-ების დაბანდების ზეგავლენის დადებითი შედეგები, რამდენადაც მათი დაბანდებით კომპანიებმა უზრუნველყო შემოსავლების მნიშვნელოვანი ზრდა, ბიზნესის და სავაჭრო არხების გაფართოება. თურქეთში, სლოვენიაში, კორეის რესპუბლიკასა და სამხრეთ აფრიკაში საწარმოთა ინტერნაციონალიზაციის პროცესმა

ხელი შეუწყო ფირმათა კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას და მათ ინტეგრირებას გლობალურ ბიზნესში. Aარგენტინული კომპანიების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ კომპანიების მიერ

upi -ების დაბანდებამ უზრუნველყო მათი რესურსების გაფართოება, გაზარდა ექსპორტი და გაყიდვები, გააუმჯობესა ფირმათა პროდუქტიულობა და მომსახურების ხარისხის სტანდარტი გლობალური მომხმარებლების მოთხოვნების შესაბამისად, გარდა ამისა, გააიოლა ტექნოლოგიათა ტრანსფერტი და გააძლიერა აქტივების გეოგრაფიული დივერსიფიკაცია. რუსეთიდან უპი-ების დაბანდებამ საზღვარგარეთ გაზარდა შემოსავლები და სტრატეგიული აქტივები, რასაც შედეგად მოჰყვა ფირმათა საბაზრო პოზიციის გაძლიერება. გამავალი უპი-ები დაეხმარა ინდურ საწარმოებს, მიეღწია ექსპორტის კონკურენტუნარიანობის და მეცნიერულ-ტექნიკური კვლევების ინტენსივობისთვის. ინდონეზიური ფირმები აბანდებენ კაპიტალს საზღვარგარეთ, რის შედეგადაც მკვეთრად გაუმჯობესდა მათი მენეჯერული გამოცდილება, ექსპორტი, პროდუქციის ხაარისხი და ღირებული აქტივების ფლობა. ცხრილ 2.3-ში ასახულია უპი-ების გადინებით მიღებული პოზიტიურ და ნეგატიურ მხარეები განვითარებადი ქვეყნების საწარმოებისთვის.

ცხრილი: 2.3

უპი-ების ექსპორტის: შედეგები და დანახარჯები

შედეგები	დანახარჯები
<ul style="list-style-type: none"> *მოგების, შემოსავლების და აქტივების ზრდა; *ბაზრის გაფართოება და თავისუფალი წვდომა; *სავაჭრო არხების გაფართოება; *მიმწოდებელთა კონტროლი; *ხელმისაწვდომობა ცოდნაზე, მენეჯერულ უნარებსა და ტექნოლოგიებზე; *ბრენდის სახელის შესყიდვა; საწარმოთა კონკურენტუნარიანობის გაუმჯობესება; *კორპორაციითა იმიჯის ამაღლება; *საერთაშორისო გამოცდილების მიღება; *ბუნებრივ რესურსებზე ხელმისაწვდომობა 	<ul style="list-style-type: none"> *კაპიტალის დანაკარგი; *ბიზნესის გაკოტრება ან დახურვა; *რისკის გაწევა საბაზრო ქსელის გასაფართოებლად; *რესურსების გაფრცველების სიძნელე, რაც ამცირებს ბიზნესოპერაციებს;

Source: United Nations Conference on Trade and Development, Strengthening Enterprise Competitiveness through Outward Investment, 2007, p.6.

აღსანიშნავია, რომ ტეკ-გან განსხვავებით, განვითარებადი ქვეყნების მცირე და საშუალო ზომის საწარმოებისთვის საზღვარგარეთ უპი-ების დაბანდების განხორციელების მიზეზები განსხვავებულია. უცხოური კაპიტალის გატანის ძირითად მიზეზს აღნიშნულ შემთხვევაში

სავაჭრო ქსელების გაფართოება წარმოადგენს. ჩვეულებრივ, მცირე და საშუალო ზომის საწარმოები კაპიტალს აბანდებენ მეზობელ ქვეყნებში, ანუ უპირატესობას ანიჭებენ გეოგრაფიულ სიახლოვეს. ისინი ატარებენ ექსპორტგამაფართოებელ პოლიტიკას და ხასიათდებიან საერთაშორისო გამოცდილების უნარით. ამ მხრივ გამონაკლისს წარმოადგენს მაღალტექნოლოგიური საწარმოები, რომლებიც, საერთაშორისო გამოცდილების დეფიციტის მიუხედავად, ხშირ შემთხვევაში საზღვარგარეთ გადიან საქმიანობის საწარმოებლად. მცირე ზომა და შეზღუდული ფინანსური რესურსები შემაფერხებელი ფაქტორია საწარმოებისთვის, ჩაებან “შერწყმა-შთანთქმის” სტრატეგიულ გარიგებებში. გარდა ამისა, უცხოურ ბაზრებზე შესვლისას ისინი ეჯახებიან ინფორმაციულ დეფიციტს, ამდენადაც ყიდიან პროდუქციას უცხოელ მომხმარებლებზე ან აქვთ უშუალო კონტაქტი მხოლოდ განვითარებული ქვეყნების საექსპორტო ბაზრებთან. ინფორმაციული დეფიციტი ნაწილობრივ აღმოიფხვრება, როცა მიმღები ქვეყნები სარეკლამო პროგრამებს იყენებენ ინვესტორთა მოსაზიდად. თანამედროვე პერიოდში უამრავი განვითარებადი ქვეყანა საინვესტიციო სააგენტოების მეშვეობით ზრდის ინფორმაციული მომსახურების ხარისხსა და მასშტაბებს. გარდა ამისა, ბიზნესსკოლები და ასოციაციები ხელს უწყობენ ფორმალურ საწარმოო პროცესების შესწავლას, უზრუნველყოფენ კონტაქტებს, აწყობენ ფორუმებს გამოცდილების გაზიარების მიზნით. ინტერნეტი განვითარებადი ქვეყნების საწარმოებს შესაძლებლობას აძლევს, მოიპოვონ მათთვის სასარგებლო ინფორმაცია და ხელი შეუწყოს წარმატებული ინტერნაციონალიზაციის პროცესს. ტექ-ები განვითარებადი ქვეყნებიდან ახალი ტექნოლოგიების, კვალიფიკაციის და სხვა რესურსების მნიშვნელოვან მიმწოდებელ წყაროს წარმოადგენს ბაზირების ქვეყნებისათვის აღნიშნული არხების ეფექტიანად გამოსაყენებლად ბაზირების ქვეყანა ერთდროულად ზრდის მიღებულ საწარმოო სიმძლავრეებს არა მარტო იმ საქმიანობაში, სადაც მიმდინარე პერიოდში ხდება სპეციალიზაცია, არამედ იმ დარგებშიც, რომელშიც მომავალში მიიღება საკუთრების უპირატესობა.

აღსანიშნავია, რომ ისეთი დაბალშემოსავლიანი ქვეყანა, როგორც საქართველო, ადგილობრივი ინვესტიციების დეფიციტს განიცდის. სტატისტიკის დეპარტამენტის ინფორმაციაში მითითებული არ არის უპი-ების რა ნაწილი მოდის, ერთი მხრივ, ახალი ძირითადი კაპიტალის ფორმირებაზე და მეორე მხრივ, მოქმედი კაპიტალის შემენაზე. შესაბამისად, ინვესტიციების მთლიან მოცულობაში ზუსტად ვერ განვსაზღვრავთ სამამულო ინვესტიციების მოცულობასა და დინამიკას. ამასთან, ადგილობრივი დანაზოგების მნიშვნელოვანი ნაწილი ტრანსფორმირდება არა საწარმოო ინვესტიციებში, არამედ ან უძრავ ქონებაში, ან უცხოურ ვალუტაში და გაედინება საზღვარგარეთ. ასეთი დანაზოგები კი პრაქტიკულად ეროვნულ ეკონომიკას სარგებელს არ მატებს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ჩვენი აზრით, აუცილებელია, ქვეყანამ ფოკუსირება მოახდინოს კონკურენტული ბიზნესგარემოს შექმნასა და ადგილობრივი წარმოების შესაძლებლობების ზრდაზე. სამამულო წარმოების მდგრადი ანვითარება ეროვნული ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება_განხორციელებაში აუცილებელია, სახელმწიფომ მეტი ყურადღება დაუთმოს შიდა ინვესტიციების მოზიდვას ადგილობრივი მეწარმეებისათვის, ხელისუფლების გრძელვადიანი ეკონომიკური პოლიტიკის მეშვეობით შესაძლებელია შეფარდებითი უპირატესობის მოპოვება. სამამულო

წარმოების კონკურენტუნარიანობის ასამაღლებლად აუცილებელია ზოგიერთი მაღალტექნოლოგიური და ძვირადღირებული პროდუქციის წარმოება. თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს კონკურენტუნარიანობის დონე არცთუ ისე სახარბიელოა როგორც ტექნოლოგიური განვითარების, ასევე ეროვნული ბიზნესგარემოს ხარისხის მიხედვით (დეტალურად გაანალიზებულია III თავში). გლობალური ბაზარი საჭიროებს გლობალური პროდუქტების მომსახურებას. აუცილებელია, საქართველოს მონაწილეობა გლობალურ საწარმოო და გასაღების ქსელებში. მიზანშეწონილი იქნებოდა მაღალტექნოლოგიურ და სპეციალიზებულ გლობალურ კომპანიებთან ალიანსების შექმნა. საქართველომ, ისევე, როგორც ნებისმიერმა ეკონომიკურად მზარდმა ქვეყანამ, განვითარებისა და უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე, აუცილებელია სცადოს სპეციალიზაციის ადაპტირება გარე სამყაროსთან და შეფარდებითი უპირატესობა მოიპოვოს არა მხოლოდ ტრადიციულ დარგებში, არამედ აგრეთვე მაღალხარისხიანი, მაღალტექნოლოგიური და მაღალპროდუქტიული წარმოების სფეროებშიც, ვინაიდან მხოლოდ ამ გზითაა შესაძლებელი კონკურენტუნარიანობის გრძელვადიანი ზრდა და გლობალურ ბაზრებზე ინტერნაციონალიზაციის პროცესი.

2.3 საინვესტიციო გარემო და რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაციის ზეგავლენა უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ზრდაზე

გლობალიზაციის თანამედროვე პირობებში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისათვის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა სასიცოცხლო აუცილებლობას წარმოადგენს. ისტორიული თვალსაზრისით, არცთუ ისე დიდი დრო გავიდა მას შემდეგ, რაც მთავრობებმა გაანალიზეს უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების როლი და გადამწყვეტი მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების ჭრილში. ეს გამოწვევა განსაკუთრებით განვითარებადმა ქვეყნებმა აიტაცეს (134), რადგანაც სწორედ ამ ტიპის ქვეყნებშია მინიმალურ დონეზე შიდა დანაზოგები, რომელიც ინვესტიციური შიმშილის დაკმაყოფილებას ვერ უზრუნველყოფს. უფრო მეტიც, ზოგიერთი მცირე ეკონომიკის მქონე ქვეყანა, (მაგალითად საქართველო) ინვესტიციური შიმშილის მოსაკლავად, ცალკე აღებულ ტერიტორიებზე ბიზნესმენებისთვის დამატებითი შეღავათების დაწესებას ცდილობს რაც, საბოლოო ჯამში, მხოლოდ ამ ტერიტორიაზე ინვესტიციების აკუმულირებას, მთელ ქვეყანაში კი ინვესტიციური შიმშილის კიდევ უფრო გაძლიერებას უწყობს ხელს .

ეკონომიკის საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლამ და რადიკალურმა ეკონომიკურმა რეფორმებმა დღის წესრიგში დააყენა ქვეყანაში საინვესტიციო პოლიტიკის ტრანსფორმაციისა და შესაბამისი გრძელვადიანი სახელმწიფო პროგრამის ფორმირების საკითხი. ამ რთული და მრავალწახნაგოვანი პრობლემის გადაწყვეტაში ერთ-ერთი საკვანძო ადგილი განეკუთვნება მთლიანად ეროვნული მეურნეობის, მისი ცალკეული რეგიონების და ქალაქების დაჩქარებული აღდგენა-განვითარებისათვის დიდი მოცულობის ფინანსური რესურსების მობილიზებასა და გამოყენებას. აღნიშნული საქმიანობისათვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას, (რადგან სახელმწიფოს ცენტრალიზებულ ინვესტიციების, ადგილობრივი კერძო მეწარმეების და მოსახლეობის ფინანსურ კაპიტალის შესაძლებლობანი შეზღუდულია მათი უკმარისობის გამო) და მისი მიზანმიმართულ, ეფექტიან გამოყენებას, რაც საბოლოოდ ახალი სამუშაო ადგილებისა და სოციალური ფონის გაუმჯობესების გარანტიაა.

საინვესტიციო შესაძლებლობების განსაზღვრა წარმოადგენს ნებისმიერი საქმიანობის საწყის წერტილს, რომელიც დაკავშირებულია ინვესტირებასთან. საბოლოო ჯამში, ეს შეიძლება გახდეს საინვესტიციო საშუალებების მობილიზაციის დასაწყისი. ქართველი და უცხოელი, კერძო თუ სახელმწიფო პოტენციური ინვესტორები დაინტერესებული არიან მიიღონ ინფორმაცია ახალი საინვესტიციო შესაძლებლობის შესახებ. აღნიშნული ინფორმაციის შესაქმნელად გამოიყენება საინვესტიციო პროექტის მრავალსაფეხურიანი შეფასება:

- ეკონომიკის სექტორის, ეროვნული ეკონომიკის დარგების დონეზე (შეფასებისას უნდა გავითვალისწინოთ საინვესტიციო პროდუქტის სავარაუდო მასშტაბი და სამეურნეო სუბიექტ ინვესტორის რანგი);

- რეგიონის და მისი პოტენციალის დონეზე;
- საწარმოს საინვესტიციო პროექტის დონეზე.

ეკონომიკის სექტორისა და რეგიონის დონის გამოსაკვლევად საინვესტიციო პროექტის შეფასება მოიცავს ინფორმაციის შეგროვებას რეგიონის, საწარმოო სექტორის შესახებ, აგრეთვე რესურსების ანალიზს და წარმოების განვითარების კომპლექსური გეგმის შედგენას. ხოლო მიკროეკონომიკური მიდგომა კი მოიცავს მეწარმეების, ინვესტიციების ხელშემწყობი ორგანიზაციების და საფინანსო დაწესებულებების საინვესტიციო იდეების ანალიზს.

აღსანიშნავია, რომ ინვესტორების დაინტერესების სტიმულირების მიზნით კონკრეტული პროექტების შესაძლებლობების გამოკვლევებს უნდა გააჩნდეს გარკვეული საბაზო ინფორმაცია, თანაც არ არის საკმარისი უბრალოდ საქონლის ჩამონათვალი, რომლის წარმოებისათვის არსებობს შიდა პოტენციალი. ასეთი ანალიზი დაფუძნებული უნდა იყოს საერთო ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე ან რეგიონის, საწარმოო სექტორის, რესურსების საერთო შესაძლებლობების გამოკვლევის მასალებზე, რაც შეიძლება ჩაითვალოს ინვესტიციის განხორციელების ამოსავალ წერტილად.

რეგიონის საინვესტიციო შესაძლებლობების შესასწავლად უნდა მოვახდინოთ შემდეგი ასპექტების ანალიზი:

- ბუნებრივი რესურსები;
- სოფლის მეურნეობის სტრუქტურა (როგორც, სოფლის მეურნეობაზე ბაზირებული სამრეწველო დარგების საფუძველი);
- გარკვეულ სამომხმარებლო საქონელზე მოთხოვნა, რომელთა მოხმარება შეიძლება გაიზარდოს მოსახლეობის რაოდენობის ან მსყიდველობითი უნარის ზრდით;
- იმპორტი;
- საექსპორტო შესაძლებლობები;
- საერთო საინვესტიციო კლიმატი;
- სახელმწიფოს საწარმოო პოლიტიკა;
- საწარმოო ფაქტორების არსებობა და ღირებულება;
- გადამამუშავებელი მრეწველობის სექტორები, რომელებიც წარმატებით ფუნქციონირებენ ანალოგიური ეკონომიკური ბაზის, მსგავსი განვითარების დონის და ფინანსური, შრომითი და ბუნებრივი რესურსების მქონე სხვა ქვეყნებში;

- ურთიერთკავშირები ადგილობრივ ან ტრანსნაციონალური კორპორაციებთან;
- არსებული წარმოების შესაძლებელი გაფართოება ინტეგრაციის საფუძველზე;
- დივერსიფიკაციის შესაძლებლობა,
- საწარმოო სიმძლავრეების შესაძლებელი გაფართოება ეკონომიის მისაღებად, რაც განპირობებულია წარმოების მასშტაბის ზრდით;

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა თავისი გეოპოლიტიკური მდებარეობით და სწრაფად განვითარებადი ეკონომიკით საერთაშორისო ბაზარს სთავაზობს მზარდ და ათვისებად პოტენციალს. იგი მდებარეობს საქართველოს სამხრეთ დასავლეთ და შავი ზღვის აღმოსავლეთ ნაწილში. ადმინისტრაციული ცენტრი: ბათუმი, ფართობი: 2.9 ათასი კვ.კმ (საქართველოს ტერიტორიის 4.2 %), მოსახლეობა: 400 ათასი, სამხრეთით ესაზღვრება თურქეთს, გააჩნია 5 ადმინისტრაციული რაიონი: ხულო, შუახევი, ქედა, ხელვაჩაური და ქობულეთი. აჭარა საქართველოს შავი ზღვისპირეთის მნიშვნელოვან რეგიონს წარმოადგენს. ეკონომიკური რეფორმები წარმატებით ხორციელდება რეგიონში, რაც განაპირობებს ინფრასტრუქტურის დინამიურ ზრდას. რეგიონში ხელსაყრელი და მისაღები პირობებია ბიზნესის განვითარებისთვის ტურიზმის, მშენებლობის, მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის და ასევე ეკონომიკის სხვა სფეროში. რეგიონში საგრძნობლად გაიზარდა კერძო სექტორი. დაახლოებით 80-ზე მეტი სასტუმრო აშენდა სანაპირო ზოლში, მათ შორის ისეთი ცნობილი ბრენდები როგორცაა „შერატონი“, „რედისონი“, „ჰილტონი“, „ჰაიატი“ და „კემპინსკი.“ რეგიონში სამშენებლო ბუმი. სამშენებლო ტერიტორია 1 400 000 კვ.კმ-ს მოიცავს, რაშიც აქტიურადაა ჩართული როგორც ადგილობრივი ასევე უცხოური კომპანიების შვილობილი სამშენებლო-დეველოპერი კომპანიები.

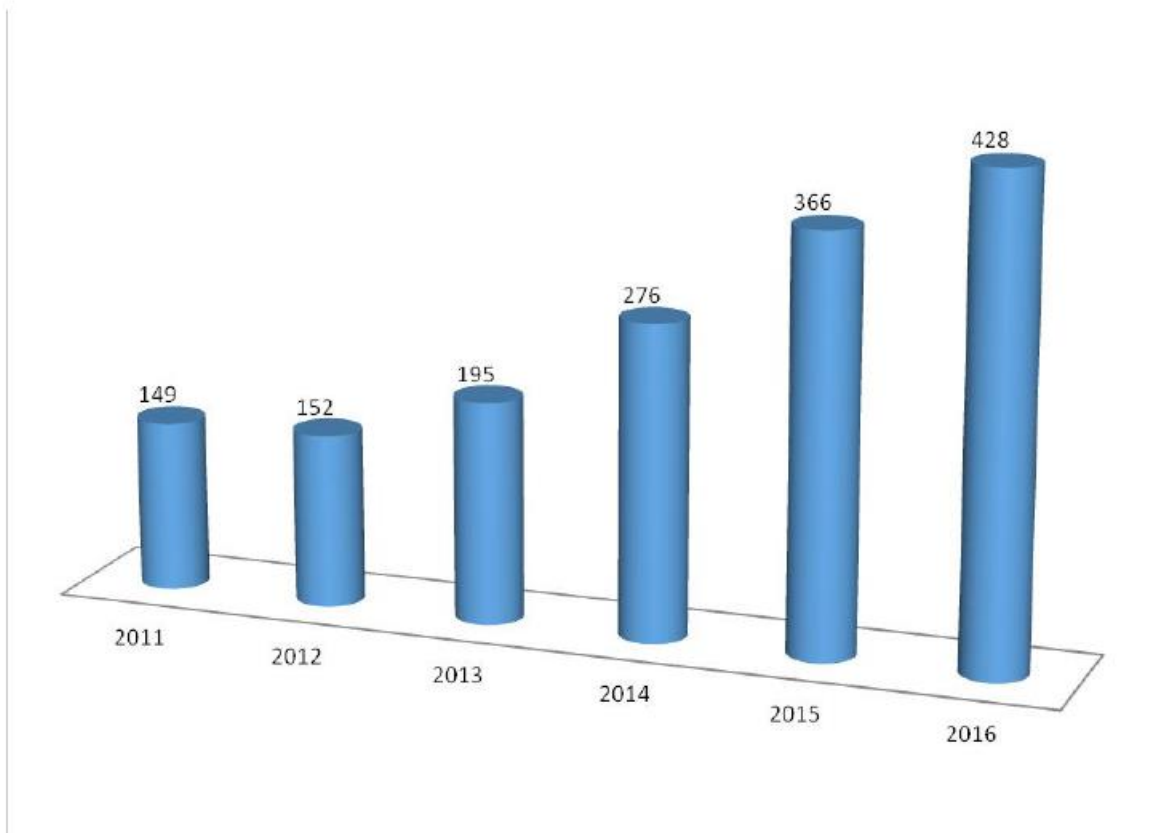
აჭარის რეგიონში ინვესტიციების ზრდა აისახება ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკურ-ეკონომიკური და ლიბერალური რეფორმებით. ამასთან აჭარის რეგიონი გეოეკონომიკური მდებარეობით, განვითარებული ინფრასტრუქტურით, ძლიერი საფინანსო სისტემით, საერთაშორისო ზრდით საკმაოდ მიმზიდველია უცხოელთათვის. ქვეყნისა და რეგიონის ეკონომიკურ განვითარებაში, კერძოდ დამატებული ღირებულების ფორმირებასა და სამუშაო ადგილების შექმნაში, დიდი მნიშვნელობა აქვს კერძო სექტორის მიერ როგორც უცხოური ასევე ადგილობრივი წარმოშობის ინვესტიციების განხორციელებას და სტაბილურ/მიმზიდველ საინვესტიციო გარემოს.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე რეგიონის ეკონომიკურ განვითარებაში, კერძოდ დამატებული ღირებულების ფორმირებასა და სამუშაო ადგილების შექმნაში, დიდი მნიშვნელობა აქვს კერძო სექტორის მიერ განხორციელებულ ინვესტიციებს. 2016 წელს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე განხორციელდა 428 მლნ აშშ დოლარის ინვესტიცია, რომლის 71% შეადგინა უცხოურმა ინვესტიციებმა. 2015 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით კერძო ინვესტიციები 17 პროცენტით არის გაზრდილი. ბოლო წლებში რეგიონში განხორციელებული ინვესტიციების დინამიკაზე წარმოდგენას გვაძლევს გრაფიკი #6 და გრაფიკი #7.

საინვესტიციო საქმიანობის შეფასების მნიშვნელოვან ცვლადებად განიხილება განხორციელებული ინვესტიციების მოცულობა რეგიონში შექმნილ მთლიან დამატებულ ღირებულებასთან მიმართებით და მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით. ინვესტიციების მოცულობა მთლიან დამატებულ ღირებულებასთან მიმართებით ბოლო წლებში, როგორც ცხრილი #6 ჩანს შეადგენს 15-38%-ს, ხოლო რეგიონის მოსახლეობის ერთ სულზე კერძო სექტორის მიერ განხორციელებული ინვესტიციების ოდენობამ 2016 წელს შეადგინა 1270 აშშ დოლარი (ცხრილი #6). მნიშვნელოვანია რეგიონში განხორციელებული საინვესტიციო აქტიურობა გაანალიზებულ იქნეს:

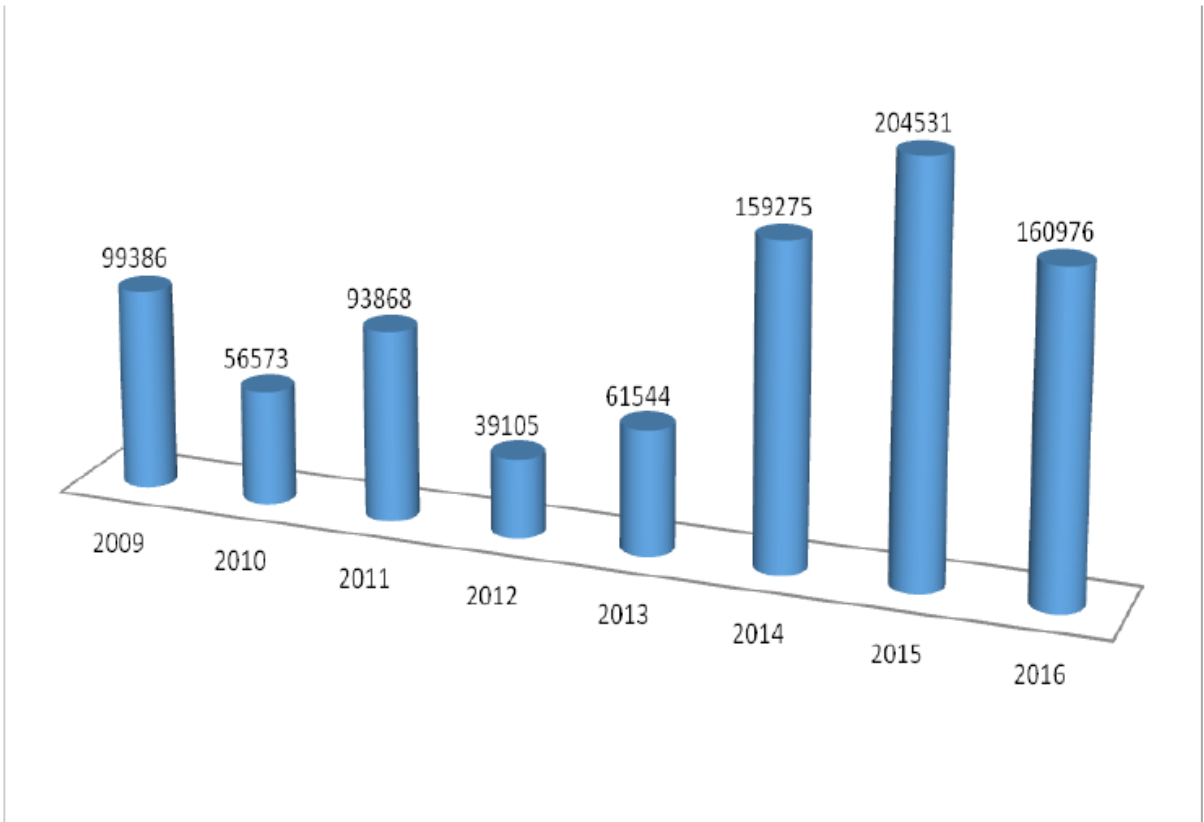
- ეკონომიკის სექტორების მიხედვით (გრაფიკი #8);
- ქვეყნების მიხედვით (გრაფიკი #9);
- თვითმართველი ერთეულის მიხედვით (გრაფიკი #10);

გრაფიკი №6. კერძო ინვესტიციების დინამიკა აჭარის ა.რ (მლნ. აშშ დოლარი)

მნიშვნელოვანია მაღალი საინვესტიციო აქტიურობის სექტორების გამოვლენა არა მხოლოდ სტატისტიკური, არამედ დინამიკური შეფასების თვალსაზრისით, რაც იძლევა სწრაფად მზარდი საინვესტიციო სექტორების გამოკვეთის საშუალებას.

გრაფიკი №7. უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების დინამიკა 2009-2016 წლებში (მლნ. აშშ დოლარი)

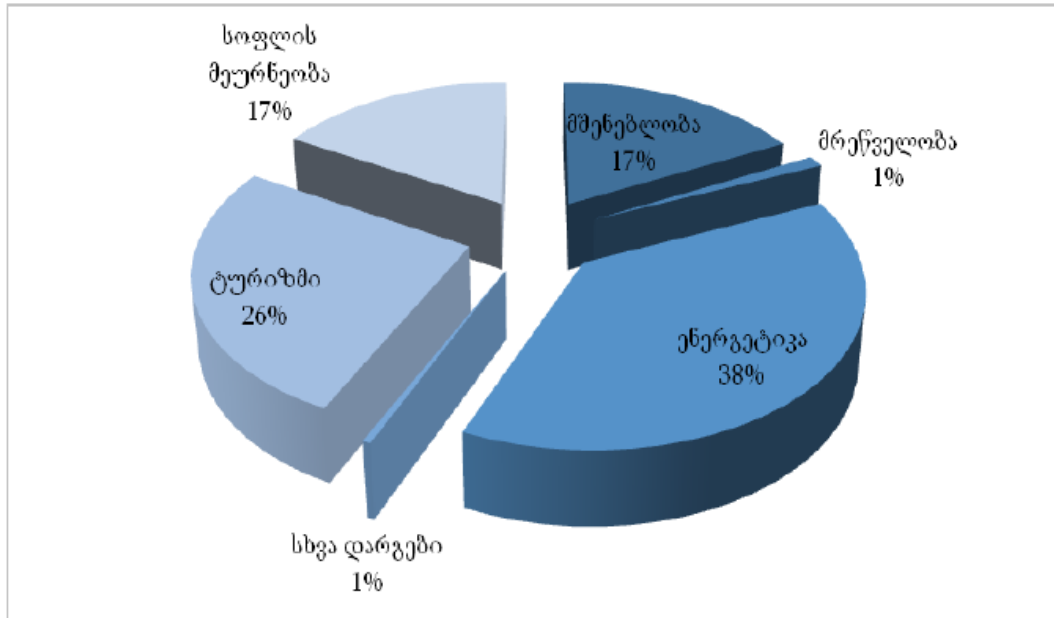
2016 წელს კერძო სექტორის მიერ განხორციელებული ინვესტიციები ეკონომიკური სექტორების მიხედვით მოცემულია გრაფიკი #14-ში, სადაც ნათლად ჩანს, რომ ყველაზე მსხვილი საინვესტიციო ნაკადები მოდის ენერჯეტიკის (45,5%), ტურიზმისა (31,6%) და მშენებლობის (20,8%) სექტორებზე (გრაფიკი #15).

ცხრილი №6. საინვესტიციო მაკროპარამეტრები

	2011 წ.	2012 წ.	2013 წ.	2014 წ.	2015 წ.	2016 წ.
ინვესტიციების ცვლილების ტემპი (%)	14	2.0	28.3	41.8	32.6	17.0
ინვესტიციების მოცულობა ნომინალურ მთლიან დამატებულ ღირებულებასთან მიმართებით (%)	15.5	15.0	18.0	23.9	37.9	-
მოსახლეობის ერთ სულზე კერძო ინვესტიციები (აშშ დოლარი)	381	386	495	697	1087	1270

რეგიონის სხვა მაკროეკონომიკური პარამეტრებიდან ყურადღება გასამახვილებელია დამატებულ ღირებულებაზე, რომელიც წარმოდგენილია სექტორული სახით (ცხრილი. #7) და რეგიონულ პროდუქტზე.

გრაფიკი №8. კერძო სექტორის მიერ განხორციელებული ინვესტიცი განაწილება სექტორების მიხედვით (2016 წ.)

აღნიშნულ მაჩვენებლებზე დაყრდნობით აჭარა ქვეყნის ეკონომიკის მნიშვნელოვან რეგიონად უნდა მივიჩნიოთ, რაშიც დიდია უცხოური ინვესტიციების წილი. რეგიონში ინვესტიციების მსხვილ მასშტაბებზე მეტყველებს თანამედროვე სასტუმრო კომპლექსისა და გასართობი ინფრასტრუქტურის ინტენსიური მშენებლობები მთელი რეგიონის ფარგლებში. აღნიშვნის ღირსია აგრეთვე მსხვილ მასშტაბიანი ინვესტიციები მშენებლობის სექტორში. დღეს აჭარაში ნამდვილი სამშენებლო ბუმი, ერთდროულად შენდება უამრავი მსხვილი მრავალსართულიანი საცხოვრებელი კომპლექსი. ბათუმში ბევრი მსოფლიო სტანდარტის სასტუმრო აშენდა, გაკეთდა ახალი ბულვარი, მაგრამ ეს ჯერ ყველაფერი არ არის. ლოგორც ჩანს სამშენებლო ბუმი შავი ზღვისპირა ქალაქში ჯერ კიდევ წინაა. ამას უკვე მოჰყვა მიწის ნაკვეთებზე ფასების ზრდა, რაც უნდა ვივარაუდოთ, რომ ინვესტორთა გააქტიურებისა და შესაბამისად გაზრდილი მოთხოვნის ლოგიკური შედეგია. ბოლო პერიოდში, აჭარის რეგიონის პოპულარიზაციიდან გამომდინარე, განსაკუთრებულად გაიზარდა მოთხოვნა ზღვისპირა ტერიტორიებზე.

რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაცია თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების უმთავრესი დამახასიათებელი თავისებურებაა, რასაც განაპირობებს ვაჭრობის, კაპიტალის და წარმოების ინტერნაციონალიზაცია. ტერმინი რეგიონული ეკონომიკური

ინტეგრაცია, როგორც წესი, გულისხმობს, რეგიონული სავაჭრო ბარიერებისა და კაპიტალის მოძრაობის შეზღუდვების შემცირებას. სუბსიურ ინვესტიციათა შესახებ ადრეულ თეორიულ ლიტერატურასა და ემპირიულ კვლევებში (42, გვ. 116), ვაჭრობა და კაპიტალი განიხილება, როგორც უცხოური ბაზრის მომსახურების ურთიერთჩანაცვლებადი რეჟიმი. ვაჭრობასა და წარმოების ფაქტორთა მობილობას შორის არსებული ურთიერთკავშირი ხაზს უსვამს სატარიფო ბარიერების მნიშვნელობას იმპორტმემცვლელი უპი-ების განხორციელებაში. ზოგადად კი, ტარიფების მთლიანი შემცირება განაპირობებს უპი-ების მცირე ნაკადებს და ასტიმულირებს ტეკ-თა აქტივების “რეპატრაციას” ბაზირების ქვეყნებში. ფირმა, რომელიც ეწევა საერთაშორისო საქმიანობას, საჭიროებს ისეთი არამატერიალური აქტივების ფლობას, როგორცაა, ტექნოლოგიური და მარკეტინგული გამოცდილება, რომელთა მეშვეობითაც ისინი კონკურენტული უპირატესობას იძენენ. აღნიშნული აქტივების ეფექტიანი გამოყენება ზოგჯერ მოითხოვს უცხოური ფილიალების დაარსებას საზღვარგარეთ, რამდენადაც უცხოურ ბაზარზე შესვლის სხვა რეჟიმი, როგორცაა ექსპორტი და ტექნოლოგიათა ლიცენზირება, დაკავშირებულია ბიზნესგარიგებების შედარებით მაღალ დანახარჯებთან. ამრიგად, უპი-ები ხორციელდება მაშინაც, როდესაც ქვეყნებს შორის არ არსებობს ფორმალური სავაჭრო ბარიერები, თუმცა სავაჭრო შეზღუდვების ლიბერალიზაცია უმეტესწილად მიმზიდველია ექსპორტისთვის, რამდენადაც რეგიონული ბაზრების მომსახურების შედარებით ეკონომიური ფორმაა. ავტორებმა მ. ბლომსტორმისმა და ა. კოკომ (44, გვ. 7) გამოიკვლიეს რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა უპი-ების შემოდინებაზე. მეცნიერების დასკვნით, არსებობს ინტეგრაციული გაერთიანებების განსხვავებული ზეგავლენა უპი-ების ნაკადებზე, კერძოდ: * რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა უპი-ზე დამოკიდებულია მიმღებ ქვეყანაში განხორციელებულ უცხოურ ინვესტიციათა ფორმებზე;

* რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა უპი-ებზე განსხვავებულია ბლოკის წევრ ქვეყნებსა და სხვა ქვეყნებს შორის;

* რეგიონული ინტეგრაციის უპი-ებზე ზემოქმედების ანალიზისას მნიშვნელოვანია, განისაზღვროს საგარეო ვაჭრობის და უპი-ების ურთიერთდამოკიდებულება, წარმოადგენენ ისინი სუბსტიტუტებს თუ ავსებენ ერთიმეორეს;

* რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა უპი-ებზე დამოკიდებულია საგარეო ვაჭრობის სატარიფო და არასატარიფო ბარიერებზე და ბოლოს

* რეგიონული ინტეგრაციის ზემოქმედება უპი-ებზე დამოკიდებულია ინვესტიციათა მიმღები ქვეყნის რეგიონულ ბლოკში ადგილმდებარეობაზე. კერძოდ, ქვეყანა სად მდებარეობს რეგიონული ბლოკის ცენტრალურ თუ პერიფერიულ ნაწილში.

რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა რეგიონის წევრ ქვეყნებზე განისაზღვრება უპი-ების სახეების მიხედვით. აღნიშნული ეხება კერძოდ, ჰორიზონტალურად და ვერტიკალურად ორიენტირებულ უპი-ებს. ჰორიზონტალური უპი-ები ეფუძნება ორი ძირითადი ფაქტორის არსებობას: დადებითი სავაჭრო დანახარჯებისა და ფირმათა დონეზე მასშტაბის ეკონომიას. აღნიშნული სახის ინვესტიციების ძირითადი მიზანია თავიდან აიცილოს სატრანსპორტო დანახარჯები და მიიღოს საგარეო ბაზრებზე იოლი წვდომა. ერთ-ერთი ყველაზე

ადრინდელი მოდელი, რომელიც ფირმათა დონეზე მასშტაბის ეკონომიას მიიჩნევს ჰორიზონტალური უპი-ების მამოძრავებელ ძალად, ეკუთვნის მარკუსენს. ბეინარდმა (43, გვ.16) 1993 წელს უფრო ზოგად მოდელში მასშტაბის ეკონომიის არსებობა განიხილა ფირმათა და საწარმოთა დონეზე, რომელიც დაკავშირებულია სატრანსპორტო დანახარჯებთან. ბრეინარდის მოდელის მამოძრავებელი ძალაა ალტერნატივის არსებობა ბაზრის სიახლოვეს, რომელიც საშუალებას აძლევს ფირმას, თავიდან აიცილოს სატრანსპორტო დანახარჯები, და მასშტაბის ეკონომიას შორის, თუ წარმოება იქნება კონცენტრირებული ერთ საწარმოში. ახალი საწარმოს მშენებლობისას მასშტაბის ეკონომიას განაპირობებს მუდმივი ხარჯები. მოდელში აღწერილია ორი გარემოება: 1. როდესაც უპი-ები აჭარბებს ექსპორტს ან 2. გამოდევნის ექსპორტს მთლიანად. პირველ შემთხვევაში სატრანსპორტო ხარჯები აღემატება საწარმოს მუდმივ ხარჯებს, მეორე შემთხვევისას კი მასშტაბის ეკონომია ფირმის დონეზე გაცილებით მეტია, ვიდრე საწარმოს დონეზე. უპი-ების განხორციელებისთვის სტიმული წარმოიშობა, როდესაც სატრანსპორტო დანახარჯები გადააჭარბებს მუდმივ ხარჯებს და შემოსავლის ზრდა მეტი იქნება ფირმის დონეზე დონესთან შედარებით

მარკუსენის და ვენებლსის თანახმად (89, გვ.190), ქვეყნებში, სადაც არსებობს მასშტაბის ეკონომია ფირმათა დონეზე, ხელს უწყობს ჰორიზონტალური ინვესტიციების დაბანდებას და ხაზი გაუსვს უპი-ების შემდეგ თავისებურებებს: 1. ჰორიზონტალური უპი-ები ამცირებს სავაჭრო ნაკადებს ქვეყნებს შორის, რამდენადაც ბაზარი გაჯერებულია ადგილობრივი პროდუქციით, იმის ნაცვლად, რომ მოხდეს საქონლის ექსპორტი. 2. ჰორიზონტალურ უპი-ებს ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც საქონლის იმპორტზე დანახარჯები აღემატება ინვესტიციებზე დანახარჯებს. ჰორიზონტალური ინვესტიციების დაბანდებით მცირდება ფირმის ზღვრული ხარჯები, რამაც შეიძლება წააქეზოს სხვა კომპანიები, შეამცირონ თავისი გაყიდვების მოცულობა. ახალი საწარმოს დაარსება ავალდებულებს ფირმას, საქონლით უზრუნველყოს ადგილობრივი ბაზრები. აღნიშნული ვალდებულება კი ცვლის ბაზარზე კონკურენტი საწარმოს ქცევის წესს. ქვეყნებს შორის რეგიონული სავაჭრო შეთანხმებები ამცირებს შიდა რეგიონულ ჰორიზონტალურ უპი-ებს, რამდენადაც რეგიონის ფარგლებში სხვა ქვეყნების მომსახურება ვაჭრობით შედარებით იაფია, ვიდრე საზღვარგარეთ ფილიალების დაარსება და ხარჯების გაღება. ჰორიზონტალური უპი-ები ძირითადად ორიენტირებულია, გავიდეს საგარეო ბაზრებზე, მაშინ, როდესაც ვერტიკალური უპი-ები ემსახურება ადგილობრივ ბაზრებს და საფუძვლად უდევს განსხვავება ქვეყნებს შორის წარმოების ფაქტორთა მოცულობაში. მცირე სავაჭრო დანახარჯები სტიმულს აძლევს ვერტიკალურ უპი-ებს და, პირიქით, აბრკოლებს ჰორიზონტალურს, რადგანაც მათი შემცირება ნაკლებად აისახება ვერტიკალური უპი-ების წარმოების ფაქტორთა ფასებში. სავაჭრო დანახარჯების შემცირებისას წარმოება გადაადგილდება მდიდარი ქვეყნიდან, მაგალითად, აშშ-დან, ისეთ ქვეყნებში, როგორცაა, ჩინეთი და მექსიკა, სადაც სამუშაო ძალა შედარებით იაფია, მაგრამ ნაკლებად მწარმოებლური. კვლევების უმრავლესობაში ხაზგასმულია ჰორიზონტალური უპი-ების უპირატესობებზე ვერტიკალურთან შედარებით. მაგალითად, ნეარიმ (99, გვ.230) 2007 წელს დაასაბუთა, რომ ჰორიზონტალური უპი-ები, რომელიც ხორციელდება სავაჭრო ბლოკებს შორის, ხელს უწყობს ვაჭრობის ლიბერალიზაციას. უცხოური კომპანიები ცდილობენ, დააბანდონ ინვესტიციები სავაჭრო

ბლოკის წევრ ქვეყნებში, მაგალითად, ამერიკული ფირმები ცდილობენ, აწარმოონ საქონელი ირლანდიაში, რომ შემდგომ პროდუქცია გაიტანონ მთელ ევროპაში. ან გერმანული ფირმები განათავსებენ საწარმოებს კანადაში, რომ განახორციელონ საქონლის ექსპორტი ჩრ.ამერიკის ქვეყნებში.

ჰორიზონტალური უპი-ები მიზნად ისახავს, განახორციელოს საქონლის ექსპორტი, ვიდრე პროდუქციით უზრუნველყოს ადგილობრივი ბაზრები. ბოლო პერიოდში უპი-ები სულ უფრო დიდი მოცულობით მიემართება მესამე სამყაროს ქვეყნებში, სავაჭრო ბარიერების შემცირება სავაჭრო ბლოკის წევრ ქვეყნებს შორის ხელს უწყობს აღნიშნულ ტენდენციას იმის გათვალისწინებით, რომ ინვესტიციათა მასპინძელი ქვეყნის შიდა ბაზრები არცთუ ისე დიდია, პროდუქციის ძირითადი ნაწილი ამ შემთხვევაში ექსპორტირებული იქნება სავაჭრო ბლოკის წევრ სხვა ქვეყნებში. მოტტა და ნორმანი მიიჩნევს (87,გვ.36), რომ უპი-ების დაბანდება ბლოკის წევრ ქვეყნებში მიმზიდველია უცხოური ფირმებისთვის, რამდენადაც ისინი აღნიშნული მეთოდით შედარებით მეტ ბაზრებზე გადიან და საზღვარგარეთ დიდი მოცულობით საქონლის ექსპორტი გააქვთ, ნაცვლად იმისა, რომ დამოკიდებულნი იყვნენ მიმღები ქვეყნის მცირე შიდა ბაზრებზე. მათ ექმნებათ ასევე შესაძლებლობა, განახორციელონ ექსპორტი მთელ რეგიონში, რამდენადაც სავაჭრო ბლოკები ძირითადად იქმნება რეგიონულ დონეზე, რათა თავი აარიდონ ხელოვნურ სავაჭრო (მაგ., ტარიფები) და ბუნებრივ ბარიერებს (მაგ., სატრანსპორტო დანახარჯები).

ეკსპორტი გამოყოფს (65,გვ.15) ექსპორტზე ორიენტირებული უპი-ების სამ ტიპს: 1. ბაზირების ქვეყანაში ექსპორტზე ორიენტირებულ უპი-ებს, რომელიც გულისხმობს წარმოებული პროდუქციის ექსპორტირებას ბაზირების ქვეყნებში. 2. მესამე სამყაროს ქვეყნებში ექსპორტზე ორიენტირებული უპი-ები მიზნად ისახავს საქონლის გატანას შედარებით დიდ ქვეყნებში (გარდა ინვესტიციათა მასპინძელი და რეზიდენტი ქვეყნებისა); 3. გლობალურ ექსპორტზე ორიენტირებულ უპი-ებს, რომელიც მოიცავს პროდუქციის ექსპორტირებას ბაზირებისა და მესამე სამყაროს ქვეყნებში. როდესაც ინვესტიციათა ბაზირების და რეციპიენტი ქვეყანა ქმნის თავისუფალ სავაჭრო ზონებს, შედეგად შიდა ფირმები ატარებენ გლობალურ ან ინვესტიციათა რეზიდენტ ქვეყნებში ექსპორტზე ორიენტირებული უპი-ების ხელშემწყობ პოლიტიკას, ხოლო კომპანიები, რომლებიც არ ეკუთვნის თავისუფალ სავაჭრო ზონას, ირჩევს, აითვისონ მესამე სამყაროს ქვეყნების ბაზრები. ასე მაგალითად, ჩრდ. ამერიკაში, ამერიკულ ტექ-თა ფილიალები წარმოებული პროდუქციის ექსპორტს ახდენენ ეროვნულ ქვეყნებში, მაშინ, როდესაც ევროპულ ფირმათა ფილიალები ახორციელებენ საქონლის ექსპორტირებას მესამე სამყაროს ქვეყნებში. ამ მხრივ, ირლანდია არის ყველაზე წარმატებული ქვეყანა ევროკავშირში ექსპორტზე ორიენტირებული უპი-ების მოზიდვის თვალსაზრისით.

შეთანხმებები რეგიონულ ინტეგრაციაზე, როგორც უპი-ების ადგილმდებარეობის განმსაზღვრელი ფაქტორის განვითარებადი ქვეყნებისათვის, მნიშვნელოვანი განხილვის საგანია. ამასთან, რეგიონული ინტეგრაციის შეთანხმებები სხვადასხვაგვარად ახდენს ზეგავლენას ინვესტიციათა დაბანდების ადგილმდებარეობაზე. მაგალითად, ფირმები საზღვარგარეთ ინვესტიციას იმისათვის ახორციელებენ, რომ მათი ფილიალების

გაყიდვებით მოემსახურონ დაცულ ბაზრებს. რეგიონული ინტეგრაციის შეთანხმებები დაჯგუფების წევრ ქვეყნებს შორის ბაზარს ნაკლებად დაცულს ხდის და, შესაბამისად, ასუსტებს ფირმების მოტივს, განახორციელონ ინვესტირება. ალტერნატიულად, უცხოური ფირმების მიზანი კაპიტალდაბანდების განხორციელების დროს, სხვადასხვა ქვეყნების შეფარდებითი უპირატესობებით სარგებლობა პროდუქციის წარმოების სხვადასხვა სტადიაზე. წარმოების გარკვეული სტადიის შემდეგ, პროდუქცია კვითს ეროვნულ საზღვარს და ეჯახება სატარიფო ხარჯებს. რეგიონული ინტეგრაციის შეთანხმებები ამცირებს აღნიშნულ ხარჯებს და ასტიმულირებს უცხოური ფირმების მოტივს, განახორციელონ კაპიტალდაბანდება დაჯგუფების წევრ ქვეყნებში. ეკონომიკურ ლიტერატურაში ინტეგრაციულ გაერთიანებებს შემდეგ სამ ძირითად ჯგუფად ყოფენ.

1.1. ჩრდილოეთ – ჩრდილოეთი ინტეგრაცია, გულისხმობს მაღალგანვითარებული ქვეყნების ინტეგრაციულ გაერთიანებას,

ომლებიც ხასიათდება იან უხვი რესურსებით, კაპიტალითა და კვალიფიციური მუშახელით;

1.2. სამხრეთ-სამხრეთი ინტეგრაცია, მოიცავს ჭარბი სამუშაო ძალის მქონე ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებს შორის ინტეგრაციას;

1.3. ჩრდილოეთ-სამხრეთი ინტეგრაცია, განსხვავებული განვითარების დონის და წარმოების ფაქტორების მქონე ქვეყნების გაერთიანება.

თითოეულ შემთხვევაში რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა უპი-ებზე განსხვავებულია. მაგალითად, ჯ. დანინგი მიიჩნევს, რომ 1985 წელს ევროპის მიერ შიდა ბაზრის შექმნის პროგრამამ ბიძგი მისცა, როგორც ევროკავშირის შიდა რეგიონულ, ასევე უპი-ების მოზიდვას გარე რეგიონებიდან. კაპიტალის შემოდინება, ძირითადად, მეცნიერებატევად დარგებში გაიზარდა, ამასთან, უპი-ები გახდა რეგიონში ვაჭრობის შემავსებელი ფაქტორი. სამხრეთ-სამხრეთი ინტეგრაციის გაერთიანების შემთხვევაში, ჩუდნოვსკი და ლოპესი თვლიან, რომ უპი-ების ზრდა “MEღჩომსდ”-ში მნიშვნელოვან დონეზე განპირობებული იყო რეგიონის ფარგლებს გარედან მოზიდული ინვესტიციებით და განხორციელდა ძირითადად “შერწყმისა და შთანთქმის” გარიგებებით, რომელმაც ჩაანაცვლა შიდა ინვესტიციები და, ამასთან, მიმართული იყო რეგიონის შიდა ბაზრების მომარაგებაზე. ინტეგრაციის შესახებ შეთანხმება ჩრდილოეთსა და სამხრეთს შორის, რომლის ნათელი მაგალითია “NAFTA”, მექსიკაში უპი-ების ზრდის მასტიმულირებელი ფაქტორი გახდა. კანადასა და ამერიკას შორის დადებული თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმება ჩრდილოეთ-ჩრდილოეთი ინტეგრაციის მაგალითია, რომელმაც ორივე ქვეყნისთვის შეამცირა შიდა რეგიონული უპი-ების მნიშვნელობა, მაგარმ გაზარდა ინვესტიციები გარე რეგიონებიდან, კერძოდ, კანადაში.

საწარმოო დონეზე ვაჭრობის არასატარიფო ბარიერები ზემოქმედებს რეგიონში კაპიტალის შემოდინებაზე, მაგალითად, ევროკავშირის მიერ კვოტების შემოღებამ და ანტიდემპინგურმა ღონისძიებებმა სტიმული მისცა იაპონურ ტექ-ებს, დაეწყოთ საქმიანობა ევროკავშირის ქვეყნებში. რეი ბარელმა და ნაიდჯი ფინის (114, გვ. 78) მიერ ჩატარებულმა კვლევამ აღმოაჩინა, რომ 1980-1991 წწ-ში შრომის დანახარჯებისა და ბაზრის კონტროლის შემდეგ,

ევროკავშირის მიერ გატარებული ანტიდემპინგური ღონისძიებები გახდა იაპონურ ინვესტიციათა ზრდის მნიშვნელოვანი

მასტიმულირებელი ფაქტორი ევროკავშირის ფარგლებში. გარდა ამისა, არსებობს სხვადასხვა არხები, რომელთა მეშვეობითაც რეგიონული სავაჭრო შეთანხმებები ზეგავლენას ახდენს უპი-ათა ნაკადებზე, თუმცა მათი კლასიფიკაცია ზოგიერთ ასპექტში არცთუ ისე მარტივია. მაგალითად, სხვადასხვა რეგიონულ დაჯგუფებებს, როგორცაა სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის სახელმწიფო ასოციაცია (AŠEAN) და სამხრეთამერიკული საერთო ბაზარი (MEԾOŠU), გააჩნიათ თანამშრომლობის სქემა, რომელთა მიზანია, დააარსონ რეგიონული საწარმოები და ხელი შეუწყონ ერთობლივ საწარმოებს. ამ სფეროში მოწინავე პოზიციებით გამოირჩევა სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ასოციაცია (AŠEAN), რომლის ინდუსტრიული თანამშრომლობის სქემა ხელს უწყობს სამრეწველო საწარმოთა საქმიანობას. მაგალითად, 100-ზე მეტი ფირმა შეირჩა ასოციაციის ფარგლებში, რომლებიც სარგებლობენ საგადასახადო და სატარიფო შეღავათებით. ამასთან, არსებობს ინვესტიციათა მოზიდვის ხელშემწყობი სააგენტოები, რომლებიც აუცილებელი ინფორმაციით უზრუნველყოფს უცხოელ ინვესტორებს. რეგიონული სავაჭრო შეთანხმებების უპი-ებზე მნიშვნელოვანი ზეგავლენა დინამიური პროცესია კონკურენციასთან დამოკიდებულებაში, ქმნის უფრო ეფექტიან მრეწველობას და ხელს უწყობს ეკონომიკურ ზრდას, რაც შესაბამისად დადებითად აისახება უპი-ათა ნაკადებზე.

ყოფილი საბჭოთა სისტემის დაშლიდან არცთუ ისე დიდი ხნის შემდეგ დაიწყო ინტეგრაციული პროცესების განვითარება ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში. საქართველოსთვის, პოსტსოციალისტურ სივრცეში ეკონომიკური კავშირების რღვევის ფონზე, აუცილებელი გახდა ახალი ალტერნატიული გზებისა და საშუალებების გამოძებნა. 1992 წლის 25 ივლისს შავი ზღვის აუზის 11 ქვეყანამ, მათ შორის საქართველომ, საფუძველი ჩაუყარა შავი ზღვის ეკონომიკურ თანამშრომლობას (BŠEŠ). საქართველო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ამ ალიანსს და განიხილავს, როგორც ევროკავშირში გაწევრიანებისკენ მიმართულ ერთ-ერთ რეალურად წინ გადადგმულ ნაბიჯს. გარდა ამისა, ინტენსიურად მიმდინარეობს თანამშრომლობის გაღრმავება საქართველოს, უკრაინას, აზერბაიჯანსა და მოლდოვას შორის ე.წ. სუამის ფარგლებში. გაერთიანების ფარგლებში გამოიკვეთა ეკონომიკური თანამშრომლობა, რომელიც გულისხმობს თავისუფალი ვაჭრობის ზონის ამოქმედებას, რაც ხელს შეუწყობს ეკონომიკური პროცესების გააქტიურებას და ინტეგრაციული პროცესების საწყისიდან სწრაფ გადასვლას ინტეგრაციის უფრო მაღალ საფეხურზე. ამასთან, ცნობილია, რომ საქართველოს უმთავრესი საგარეო-პოლიტიკური პრიორიტეტი ევროკავშირში გაწევრიანებაა, ევროკავშირი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი რეგიონული ინტეგრაციაა, რომელიც წარმატებით ფუნქციონირებს. ევროკავშირის მთავარი მიზანი მის ფარგლებში მცხოვრებ 400 მილიონამდე ადამიანისთვის კეთილდღეობის, სიმშვიდისა და სტაბილურობის უზრუნველყოფაა. შესაბამისად, საუკეთესო რეგიონული ინტეგრაციის – ევროკავშირის ეკონომიკურ სივრცეში გაერთიანება საქართველოსთვის მთავარი მიზანია. ასევე, დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ ქვეყნისთვის სტრატეგიულ მიზანს წარმოადგენს საქართველო-ევროკავშირის ურთიერთობების ქვაკუთხედი – შეთანხმება პარტინორობისა და თანამშრომლობის შესახებ (PrA), რომელიც 1999 წლის 1 ივლისს შევიდა

საქართველოს მიერ პარტნიორ ქვეყნებთან რეგიონულ პროგრამებში აქტიური მონაწილეობა ხელს შეუწყობს ქვეყანაში უცხოური ინვესტიციების შემოსვლას. მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე საქართველოში შიდა ინვესტიციების სიმცირიდან და ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის დაბალი დონიდან გამომდინარე ეკონომიკური განვითარების დონის ამაღლება უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისა და პარტნიორ ქვეყნებთან საგარეო ვაჭრობის ინტენსიფიკაციის დონეზეა დამოკიდებული

თავი 3. ბიზნესსტრატეგიის მდგრადი განვითარება საქართველოში

3.1 ბიზნესის განვითარებაზე უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების გავლენის თავისებურებები

მდგრადი განვითარება არის საზოგადოების განვითარების სისტემა, რომელიც საზოგადოების ეკონომიკური განვითარებისა და გარემოს დაცვის ინტერესების გათვალისწინებით უზრუნველყოფს ადამიანის კეთილდღეობას, ცხოვრების დონის ხარისხის ზრდას და მომავალი თაობების უფლებას ისარგებლონ შექცევადი რაოდენობრივი და ხარისხობრივი ცვლილებებისაგან მაქსიმალურად დაცული ბუნებრივი რესურსებითა და გარემოთი.

მდგრადი განვითარება გულისხმობს ეკონომიკური ზრდის ისეთ ფორმას, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოების კეთილდღეობას მოკლე, საშუალო და, რაც მთავარია, ხანგრძლივი ვადით. იგი ეფუძნება პრინციპს, რომლის თანახმად, დღევანდელი მოთხოვნილებები უნდა დაკმაყოფილდეს ისე, რომ საფრთხე არ შეექმნას მომავალ თაობებს. მდგრადი განვითარება გულისხმობს პირობების შექმნას გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარებისათვის გარემოს დაცვის საკითხების მაქსიმალური გათვალისწინებით.

საქართველომ ხელი მოაწერა ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებას, ამ გაერთიანებაში პოლიტიკური ასოცირების და ეკონომიკური ინტეგრირების ხელშეწყობის მიზნით. ხელშეკრულება ითვალისწინებს საქართველოს ჩართულობის ზრდას ევროკავშირის სტრატეგიებში, პროგრამებსა და ორგანიზაციებში; ასოცირების შეთანხმების 301-ე პარაგრაფის თანახმად, მხარეები თავიანთ ურთიერთობებს ააგებენ და გააძლიერებენ, მდგრადი განვითარებისა და მწვანე ეკონომიკის გრძელვადიანი მიზნების გათვალისწინებით. ამასთანავე, მდგრადი განვითარების პრინციპების უპირატესობები და მწვანე ეკონომიკის განვითარების ხელშეწყობა აღნიშნულია საქართველო სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიაში „საქართველო 2020“

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო სექტორის კვლევის ანალიზის შედეგად შეიძლება ითქვას, რომ რეგიონის სამშენებლო სექტორი ხასიათდება:

- ფინანსური რესურსების ნაკლებობით;
- დაბალი მენეჯერული უნარებით;
- დაბალი ტექნოლოგიური ცოდნით;
- დაბალი ინოვაციური ინიციატივებითა და არაეფექტური პროდუქტიულობით;

- მწვავე კონკურენციით;
- დასაქმების დაბალი დონით;

აჭარის რეგიონში ტრანსნაციონალური კორპორაციების შემოსვლა გავლენას მოახდენს ზემოთ აღნიშნულ ცვლადებზე.

ასევე სამშენებლო სექტორის ანალიზის საფუძველზე გამოვლენილია კონკურენტუნარიანობის დონე, როგორც ტექნოლოგიური განვითარების, ასევე ეროვნული ბიზნეს გარემოს ხარისხის მიხედვით. აუცილებელია, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო ბიზნესმა გაზარდოს მონაწილეობა გლობალურ საწარმოო და გასაღების ქსელებში. მიზანშეწონილი იქნებოდა, მაღალტექნოლოგიურ და გლობალურ კომპანიებთან ალიანსების შექმნა. საქართველომ, ისევე, როგორც ნებისმიერმა ეკონომიკურად მზარდმა ქვეყანამ, სამშენებლო სექტორის განვითარებისა და უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე, აუცილებელია სცადოს სპეციალიზაციის ადაპტირება გარე სამყაროსთან და შეფარდებითი უპირატესობა მოიპოვოს მაღალხარისხიანი, მაღალტექნოლოგიური და მაღალპროდუქტიული წარმოების სფეროებშიც, ვინაიდან მხოლოდ ამ გზითაა შესაძლებელი კონკურენტუნარიანობის გრძელვადიანი ზრდა და გლობალურ ბაზრებზე ინტერნაციონალიზაციის პროცესი.

უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების სამშენებლო სექტორზე გავლენა აღწერილია ქვემოთ:

კაპიტალი. ტრანსნაციონალური კორპორაციები რეგიონში შემოიტანს კაპიტალს, რაც დადებით გავლენას მოახდენს სამშენებლო სექტორზე. პირდაპირი ეფექტი უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადებისა მასპინძელი ქვეყნისთვის იქნება კაპიტალზე ხელმისაწვდომობა. ადგილობრივი ფირმები ისარგებლებენ უცხოურ კომპანიებთან თანამშრომლობითა და პარტნიორობით. აქედან გამომდინარე, ადგილობრივ კომპანიებს გაუადვილდებათ ფინანსურ რესურსებზე ხელმისაწვდომობა. ფინანსურ რესურსებზე ხელმისაწვდომობა კი ხელს შეუწყობს ადგილობრივ სამშენებლო კომპანიებს გაზარდონ საინვესტიციო ხარჯები (შეიძინონ თანამედროვე ტექნიკა).

კაპიტალის შემოდინება არის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი, რაც უცხოურ პირდაპირ ინვესტიციებს მოაქვს მასპინძელი ქვეყნისათვის. მას აქვს პირდაპირი ზეგავლენა ქვეყანაში, რადგან კაპიტალს მოაქვს ახალი ფინანსური რესურსები, რომელიც სხვაგვარად არ იქნება ხელმისაწვდომი რეციპიენტი ქვეყნისათვის. მეტი ფული ნიშნავს ირიბად დამატებით ინვესტიციებს, რის შედეგადაც ეკონომიკა განიცდის ზრდას. არაპირდაპირი ეფექტი კაპიტალის შემოდინებისა არის ტექნოლოგიების შემოდინების გვერდითი მოვლენები, დასაქმების ზრდის გვერდითი მოვლენები და გაზრდილი კონკურენცია.

კაპიტალისა და ტექნოლოგიების ინექცია ხელს უწყობს ადგილობრივ ბაზარზე კონკურენციის გაძლიერებას. იგი გულისხმობს თანამედროვე ტექნოლოგიებისა და ნოუ-ჰაუს გადაცემას, რომელსაც აქვს პირდაპირი და ირიბი ზეგავლენა ქვეყანაში ეკონომიკურ

ზრდაზე. რეციპიენტი ქვეყნის ადგილობრივ ფირმებს მულტიეროვნული კორპორაციებისაგან შეუძლიათ მიიღონ სარგებელი სხვადასხვა გზით.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო სექტორში ჯერ კიდევ ბევრი პრობლემა და ნაკლოვანებაა გადასჭრელი. აუცილებელია, სახელმწიფომ შექმნას ისეთი სამართლებრივი გარემო, რომელიც ხელს შეუწყობს საბაზრო მექანიზმების ეფექტიან ფორმირებას და უზრუნველყოფს ყველა ეკონომიკური სუბიექტის ზრდის შესაძლებლობებს. ვფიქრობთ, რომ საქართველოში არსებული საკრედიტო რესურსების დიდი დეფიციტი, მაღალი საპროცენტო განაკვეთები სამშენებლო ბიზნესის განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ხელის შემშლელი ფაქტორია, ამასთან, აღსანიშნავია ამჟამად საქართველოში არსებული საგადასახადო განაკვეთების მაღალი დონე, რაც მეწარმეთა სამართლიან უკმაყოფილებას იწვევს. დაბევრის სისტემაში არსებული ნაკლოვანებები სერიოზული დამაბრკოლებელი ფაქტორია სექტორის განვითარებისთვის. აღნიშნულის აღმოსაფხვრელად აუცილებელია ისეთი საგადასახადო კანონის შექმნა, რომელიც მსხვილი, საშუალო და მცირე მეწარმეების დიფერენციაციას შეუწყობს ხელს. AAამასთანავე, Mმცირე მეწარმეებისთვის აუცილებელია ბიზნესის დაწყების საწყის ეტაპზე დაწესდეს შეღავათიანი პირობები. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო სექტორში არსებული პრობლემების გადასაჭრელად საჭიროა მიზანმიმართული სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება, რაც საბოლოო ჯამში უზრუნველყოფს რეგიონის გრძელვადიანი სოციალურ-ეკონომიკური მიზნებისა და ამოცანების გადაწყვეტასა და შეუფერხებელ ეკონომიკურ ზრდას.

აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში არსებული სამშენებლო კომპანიები უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების შესახებ არსებული თეორიების შესაბამისად ისარგებლებენ უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების შემოდინებით. კაპიტალის პირდაპირი ეფექტი დიდ გავლენას მოახდენს რეგიონის ეკონომიკაზე: ადვილად ხელმისაწვდომი გახდება ფინანსური რესურსები, რომელიც ადგილობრივ სამშენებლო კომპანიებს უკეთეს პოზიციაში ჩააყენებს იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ ბევრი მათგანისათვის გამარტივდება ფინანსური რესურსების ხელმისაწვდომობა და გაიზრდება კონკურენცია. კონკურენციის ზრდა კი აიძულებს სამშენებლო კომპანიებს გახდნენ უფრო პროდუქტიული და ეფექტიანები.

მენეჯერული უნარები. როგორც ავღნიშნეთ, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო სექტორი ხასიათდება დაბალი მენეჯერული უნარებით, ანუ ადგილობრივ სამშენებლო კომპანიებში არის ცუდი დაგეგმვა და სამუშაო ძალის მართვა, რაც იწვევს კომპანიების არაეფექტიან მუშაობას. ტრანსნაციონალური კორპორაციების შემოსვლით მოხდება მენეჯერული უნარების გაუმჯობესება და კომპანიების ეფექტიანი მუშაობა. ანუ მენეჯერული უნარები ადგილობრივი სამშენებლო კომპანიებისთვის უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტიანი შედეგია.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარებისთვის აუცილებელია სახელმწიფოს მხრიდან მაქსიმალურად დიდი ოდენობით ინვესტიციების განხორციელება ადამიან-კაპიტალის განვითარების მიმართულებით, რაც სტიმულს მიცემს სამშენებლო სექტორის აღორძინებას. სასურველია გაძლიერდეს განათლების სისტემა და გაგრძელდეს განათლების, მეცნიერებისა და ტრენინგების სფეროში რეფორმები ადამიან-

კაპიტალის მყარი განვითარების ხელშეწყობის მიზნით. სამშენებლო სექტორი არის სექტორი სადაც პროდუქტიულობა და ცოდნა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს და მართვის უნარები არის ძირითადი ფაქტორი. განხილულ თეორიებზე დაყრდნობით შეიძლება ვივარაუდოდ, რომ სამშენებლო სექტორმა შეიძლება მიიღოს სარგებელი მულტინაციონალური კორპორაციებისაგან, რადგან შეძლებენ აიმაღლონ ცოდნა და პროდუქტიულობა თანამედროვე მართვის უნარების ტრანსფერის გზით.

ტექნოლოგია. რეგიონში სამშენებლო კომპანიები მცირე ინვესტირებას ახორციელებენ კვლევა და განვითარებაში (დ&D). შესაბამისად, ტექნოლოგიური ნოუ-ჰაუს და თანამედროვე ტექნიკის რაოდენობა მწირია. მულტინაციონალურ კორპორაციებს გააჩნიათ მნიშვნელოვანი (შეიძლება ითქვას ღირებულებით) ცოდნა, რომელიც ადგილობრივ კომპანიებს შეუძლიათ მიიღონ ტრენინგების საშუალებით. დამატებით ადგილობრივმა ფირმებმა შეიძლება მიიღონ თანამედროვე ტექნოლოგიური ცოდნა ტრანსნაციონალური კორპორაციების გაერთიანება/კოოპერაციით. თუმცა აღსანიშნავია, რომ ტრანსნაციონალურ კორპორაციებს ყოველთვის არ სურს თავიანთი რესურსები და თანამედროვე ტექნოლოგია უფასოდ გადასცეს ადგილობრივ კომპანიებს და ასევე გასათვალისწინებელია ის, რომ ტექნოლოგიური უფსკრული ადგილობრივ კომპანიებსა და ტრანსნაციონალურ კორპორაციებს შორის შეიძლება იყოს დიდი. რეგიონის ადგილობრივ სამშენებლო კომპანიებს სურთ მიიღონ თანამედროვე ტექნოლოგია, უფრო ნაყოფიერი და ეფექტიანი მუშაობისათვის.

აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში სამშენებლო სექტორის მდგრადი განვითარების სტრატეგიის მნიშვნელოვან მიმართულებას მოწინავე ტექნოლოგიებისა და მეწარმეობის სტიმულირება წარმოადგენს. განვითარებისა და უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად აუცილებელია ინოვაციებისა და ახალ ტექნოლოგიებზე ორიენტირებული სტრატეგიის შემუშავება, რაც სამშენებლო სექტორს შესაძლებლობას მისცემს აიმაღლოს მისი კონკურენტუნარიანობა.

რეგიონში ტექნიკის შემოდინება მოხდება აგრეთვე ისეთი არაფორმალური არხებით, როგორცაა კავშირი ადგილობრივ მიმწოდებლებთან და მულტიეროვნული კორპორაციების ტექნოლოგიების გადაცემის პასიური როლით, როგორცაა პუბლიკაციები და საზღვარგარეთ განათლების მიღება. პროდუქტის და პროცესის ინოვაცია – იმის გამო, რომ ადგილობრივი სამშენებლო კომპანიები მცირე დანახარჯებს ეწევიან კვლევა და განვითარებისათვის (დ&D), პროდუქტის და პროცესის ინოვაციები რეგიონში საკმაოდ ნელა მიმდინარეობს. რომ გაუმჯობესდეს ინოვაციის პროცესი ადგილობრივ კომპანიებს დასჭირდებათ გაცილებით მეტი ძალისხმევა. აღნიშნული პრობლემის გადაჭრის ერთ-ერთი გზა არის ტრანსნაციონალურ კორპორაციებთან გაერთიანება/კოოპერაცია.

სამშენებლო სექტორი არის სექტორი სადაც პროდუქტიულობა და ცოდნა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს და მართვის უნარები არის ძირითადი ფაქტორი. განხილულ თეორიებზე დაყრდნობით შეიძლება ვივარაუდოდ, რომ სამშენებლო სექტორმა შეიძლება მიიღოს სარგებელი მულტინაციონალური კორპორაციებისაგან, რადგან შეძლებენ აიმაღლონ ცოდნა და პროდუქტიულობა ინოვაციური პროდუქტისა და პროცესის ტრანსფერის გზით.

კონკურენცია – უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების შემოსვლა ქვეყანაში ცვლის ადრე არსებულ კონკურენციას.

ინვესტიციების მოზიდვის პოლიტიკა შეიცავს ორ წრეს:

- შიდა – უშუალოდ ინვესტიციებთან დაკავშირებული პოლიტიკა, ვაჭრობის ლიბერალიზაცია;
- გარე – მაკროეკონომიკური პოლიტიკა.

უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების შემოდინება დაკავშირებულია სახელმწიფოს სამრეწველო სტრატეგიაზე, როდესაც სახელმწიფოს გააჩნია გარკვეული დარგების, საწარმოების და რაიონების განვითარების გეგმა. სწორედ ამიტომ საჭირო გახდა გამარტივებულიყო საქართველოში ლიცენზიებისა და ნებართვების აღების პროცედურები. კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია შეღავათიანი კრედიტის არსებობის აუცილებლობა და სასამართლო სისტემების რეფორმირება.

გაზრდილი კონკურენცია გარდაუვალია სამშენებლო სექტორში ტრანსნაციონალურ კორპორაციების შემოსვლით მოკლევადიან პერიოდში მას ექნება უარყოფითი გავლენა სამშენებლო სექტორში ადგილობრივ კომპანიებზე. ტრანსნაციონალურ კორპორაციები შთანთქავს არაპროდუქტიულ ადგილობრივ კონკურენტებს. რომ დარჩნენ ბაზარზე, ადგილობრივ სამშენებლო კომპანიებს მოუწევთ რეაგირება (მაგალითად სამუშაო ფართობი, დაბალი ფასები და სხვა). კონკურენციის ზრდა აიძულებს ადგილობრივ სამშენებლო კომპანიებს იმუშაონ უფრო პროდუქტიულად და ეფექტიანად.

გრძელვადიან პერსპექტივაში კონკურენციის ზრდა შეიძლება იყოს დადებითი ადგილობრივი კომპანიებისათვის, რადგან ადგილობრივი კომპანიები, რომლებიც კონკურენციის შედეგად ბაზარზე შეძლებენ ოპერირებას, შეძლებენ მუშაობას უფრო ეფექტიანად და პროდუქტიულად. მწვავე კონკურენციის შედეგად მოსალოდნელია კონსოლიდაცია. როგორც კვლევამ ცხადყო ადგილობრივი სამშენებლო კომპანიები მზად არიან ითანამშრომლონ ტრანსნაციონალურ კორპორაციებთან რადგან მათ გააჩნიათ ცოდნა და კაპიტალი. ხოლო ტრანსნაციონალურ კორპორაციები კი მზად არიან ითანამშრომლონ ადგილობრივ სამშენებლო კომპანიებთან, რადგან მათ აქვთ ცოდნა ადგილობრივი ბაზრის შესახებ. შერწყმა, შთანთქმა და ერთობლივი საწარმოები თანამშრომლობის ყველაზე პოპულარული ფორმაა.

საქართველომ, ისევე, როგორც ნებისმიერმა ეკონომიკურად მზარდმა ქვეყანამ, სამშენებლო სექტორის განვითარებისა და უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე, აუცილებელია სცადოს სპეციალიზაციის ადაპტირება გარე სამყაროსთან და შეფარდებითი უპირატესობა მოიპოვოს მაღალხარისხიანი, მაღალტექნოლოგიური და მაღალპროდუქტიული წარმოების სფეროებშიც, ვინაიდან მხოლოდ ამ გზითაა შესაძლებელი კონკურენტუნარიანობის გრძელვადიანი ზრდა და გლობალურ ბაზრებზე ინტერნაციონალიზაციის პროცესი.

აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში მდგომარება სამშენებლო სექტორში შემდეგნაირია: არსებობს ტექნოლოგიური უფსკრული, მაგრამ ადგილობრივ ფირმებს აქვთ ტექნოლოგიური ცოდნის ხელმისაწვდომობის შესაძლებლობა, პროდუქტიულობისა და თანამედროვე ტექნიკის გვერდითი მოვლენები გამოიწვევს კონკურენციის ზრდას, რაც გამოიწვევს რეგიონის ეკონომიკის ზრდას.

დასაქმება – უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადებს აქვს როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი გავლენა დასაქმების დონეზე. თუ როგორ შეიცვლება დასაქმების დონე დამოკიდებულია ტრანსნაციონალურ კორპორაციების რეციპიენტ ქვეყანაში შესვლის რეჟიმზე. ამ ეტაპზე რეგიონში დასაქმების დონე მცირდება, რადგან უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების შემოდინების სავარაუდოდ პოპულარული ფორმა არის შერწყმა, შთანთქმა და ერთობლივი საწარმოები.

ლიტერატურის შესწავლი საფუძველზე შეიძლება დავუშვათ, რომ მულტინაციონალური კორპორაციების შემოსვლის შემდეგ აჭარის რეგიონში იქნება სამუშაო ადგილების დანაკარგები. სავარაუდოა, რომ მულტინაციონალური კორპორაციები დაიწყებს ერთობლივი საწარმოების შექმნასა და ადგილობრივი კომპანიების შესყიდვას. აღნიშნული მოვლენები შეამცირებს სამუშაო ადგილებს, რადგან მულტინაციონალური კორპორაციები მოახდენს გარკვეული ოპერაციების რესტრუქტურირებას. გარდა ამისა მულტინაციონალური კორპორაციების შემოსვლით გაიზრდება კონკურენცია სამშენებლო სექტორში, რაც საწყის ეტაპზე გამოიწვევს სამუშაო ადგილების დანაკარგებს.

ეკონომიკის საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლამ და რადიკალურმა ეკონომიკურმა რეფორმებმა დღის წესრიგში დააყენა საინვესტიციო პოლიტიკის ტრანსფორმაციისა და შესაბამისი გრძელვადიანი სახელმწიფო პროგრამის ფორმირების საკითხი. პრობლემის გადაწყვეტაში ერთ-ერთი საკვანძო ადგილი განეკუთვნება მთლიანად ეროვნული მეურნეობის, მისი ცალკეული რეგიონების და ქალაქების დაჩქარებული აღდგენა განვითარებისათვის დიდი მოცულობის ფინანსური რესურსების მობილიზებასა და გამოყენებას. აღნიშნული საქმიანობისათვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას და მისი მიზანმიმართულ, ეფექტიან გამოყენებას, რაც საბოლოოდ ახალი სამუშაო ადგილებისა და სოციალური ფონის გაუმჯობესების გარანტიაა.

კვლევამ აჩვენა, რომ სამშენებლო სექტორში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების შემოდინება მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს, როგორც სამშენებლო სექტორის განვითარებაზე ასევე მთლიანად აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ეკონომიკის ზრდაზე. სწორედ ამიტომ აუცილებელია ხელი შევუწყოთ უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების ზრდას სამშენებლო სექტორში, რადგან სამშენებლო სექტორი არის ეკონომიკის სხვა სექტორების ძლიერი მოტივატორი.

აღსანიშნავია, რომ დაბეგვრის სისტემაში არსებული ნაკლოვანებები სერიოზული დამაბრკოლებელი ფაქტორია სექტორის განვითარებისთვის. აღნიშნულის აღმოსაფხვრელად აუცილებელია ისეთი საგადასახადო კანონის შექმნა, რომელიც მსხვილი, საშუალო და მცირე

მეწარმეების დიფერენციაციას შეუწყობს ხელს. ამასთანავე, მცირე მეწარმეებისთვის აუცილებელია ბიზნესის დაწყების საწყის ეტაპზე დაწესდეს შეღავათიანი პირობები.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო სექტორში არსებული პრობლემების გადასაჭრელად საჭიროა მიზანმიმართული სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება, რაც საბოლოო ჯამში უზრუნველყოფს რეგიონის გრძელვადიანი სოციალურ-ეკონომიკური მიზნებისა და ამოცანების გადაწყვეტასა და შეუფერხებელ ეკონომიკურ ზრდას.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამშენებლო ბიზნეს გარემოს ანალიზის საფუძველზე, გამოვლენილია რეგიონში არსებული პრობლემები, როგორც საკანონმდებლო ასევე ინსტიტუციურ დონეზე. შემუშავებულია რეგიონში უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების ნაკადების ზრდის და სამშენებლო სექტორის გაუმჯობესების გზები.

მიუხედავად იმისა, რომ საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები ახორციელებენ განვითარებადი ქვეყნების დახმარებას, ხშირად აქვს ადგილი აღნიშნულ ქვეყნების ბიუჯეტის შემცირებას სოციალურ სექტორში, იზრდება სიღარიბე, ვალუტის კურსის კრიზისი, ადგილობრივი ვალუტის მაშტაბური დევალვაცია და ვაჭრობის პირობების დეტერმინაცია. შიდა დანაზოგები ვერ აფინანსებს ინფრასტრუქტურას, ჩნდება საჭიროება უცხოური პირდაპირი და პორტფელური ინვესტიციების, მათი ისეთი უპირატესობების გამო, როგორცაა რეციპიენტ ქვეყანაში მყარი ვალუტის და ფინანსური რესურსების შემოდინება, მენეჯერული უნარები, მარკეტინგული კავშირები, ტექნოლოგიური ცოდნა და ადგილობრივი სამუშაო ძალის გადამზადება-დატრენინგება. უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები იწვევს საერთაშორისო ვაჭრობისა და საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის ზრდას, უცხოურ ბაზრებს ხდის ხელმისაწვდომს ადგილობრივი პროდუქტებისათვის, ხელს უწყობს ადგილობრივი სამუშაო ძალის დატრენინგებას, ყოველივე ზემოთქმული კი ზრდის რეციფიენტი ქვეყნის ეკონომიკურ ეფექტიანობას.

სახელმწიფოს ღონისძიებები უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის მიმართულებით შეიძლება დავყოთ ორ ჯგუფად:

- პირველს ჯგუფს მიეკუთვნება ინფლაციის ტემპების, უცხოური ინვესტიციების რისკების შემცირებაზე მიმართული ქმედებები და გარანტირებული გადახდები საგარეო დავალიანების მიხედვით.
- მეორე ჯგუფი ეს არის ღონისძიებები, რომლებიც ამცირებენ გადასახადებს და ამარტივებენ საბაჟო პირობებს უცხოელი ინვესტორებისათვის. აღნიშნული ღონისძიებები ურთიერთგანაპირობებენ ერთმანეთს და ავსებენ.

ამგვარად, ერთმანეთთან მჭიდრო კავშირში მყოფი საინვესტიციო პოლიტიკა და უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მიმართ დამოკიდებულებები, სახელმწიფოს სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის შემადგენელ ნაწილებს წარმოადგენენ და ხელს უწყობენ საინვესტიციო პოლიტიკის გაუმჯობესებას მთლიანად ქვეყანაში თუ მის ცალკეულ რეგიონებში.

3.2 საქართველოს ბიზნესგარემოს ფორმირების პრობლემები და გაუმჯობესების შესაძლებლობები

ნებისმიერი ქვეყნის წინსვლისა და განვითარებისათვის ერთ-ერთი გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ბიზნესგარემოს ფორმირებასა და განვითარებას. აქედან გამომდინარე, მეტად მნიშვნელოვანია, მკაფიო წარმოდგენა გვქონდეს ბიზნესგარემოს კონცეფციის შემუშავებასა და მისი ცალკეული შემადგენელი კომპონენტების თავისებურებებზე. ბიზნესლიტერატურაში ტერმინი “ბიზნესგარემო” ასოცირდება გარე ძალებთან, ფაქტორებთან და ინსტიტუტებთან, რომლებიც ზეგავლენას ახდენენ ბიზნესის ფუნქციონირებაზე. აღნიშნული მოიცავს მომხმარებლებს, კონკურენტებს, მიმწოდებლებს, მთავრობას, გარდა ამისა, სოციალურ, პოლიტიკურ, სამართლებრივ, ტექნოლოგიურ და ა.შ ფაქტორებს, რომლებიც, თავის მხრივ, ზეგავლენას ახდენენ ფირმათა ბიზნესგადაწყვეტილებებზე. გამოყოფენ ბიზნესის შიდა და გარე გარემოს. ელემენტები, რომლებიც ორგანულად ეკუთვნის მოცემულ ფირმას და ექვემდებარება შიდა კონტროლს, წარმოადგენს სისტემის შიდა გარემოს, ხოლო ის ელემენტები, რომლებიც ორგანულად არ ეკუთვნის მოცემულ ფირმას, არ ექვემდებარება მისი მხრიდან რეგულირებას, მაგრამ საკმაოდ დიდ ზეგავლენას ახდენს ბიზნესის ფუნქციონირებაზე ამის გამო, ისინი აუცილებლად გასათვალისწინებელია ბიზნესის ფუნქციონირებაში. ბიზნესგარემოს არაკონტროლირებადი გარე ფაქტორები თავის მხრივ კლასიფიცირდება: ეკონომიკურ და არაეკონომიკურ გარემოდ. ეკონომიკური გარემო მოიცავს ეკონომიკურ პირობებს, ეკონომიკურ პოლიტიკას და ქვეყნის ეკონომიკურ სისტემას. არაეკონომიკური გარემო გულისხმობს სოციალურ, პოლიტიკურ, სამართლებრივ, ტექნოლოგიურ და ა.შ პირობებს.

ბიზნესსაწარმოების საქმიანობა მთლიანად დამოკიდებულია ქვეყანაში არსებულ ეკონომიკურ გარემოზე, რომლის მნიშვნელოვანი განმსაზღვრელი ფაქტორებია:

ა) ეკონომიკური პირობები, რომელსაც მიეკუთვნება მშპ, მოსახლეობის ერთ სულზე შემოსავალი, საქონლისა და მომსახურების ბაზარი, კაპიტალზე ხელმისაწვდომობა, სავალუტო რეზერვები, შიდა ვაჭრობის ზრდა, კაპიტალის ბაზრის სიმძლიერე და ა.შ.

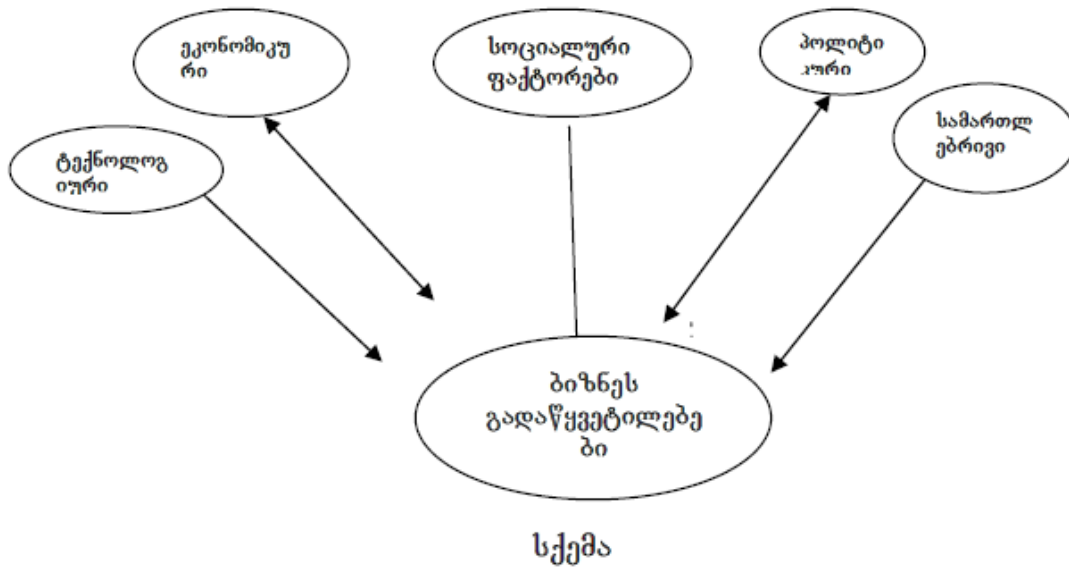
ბ) ეკონომიკური პოლიტიკა. ქვეყანაში ბიზნესსაქმიანობაზე ზეგავლენას ახდენს და პირდაპირ კავშირშია მთავრობის მიერ განხორციელებულ ეკონომიკურ პოლიტიკასთან. ამ მხრივ მნიშვნელოვან ეკონომიკურ პოლიტიკას მიეკუთვნება ინდუსტრიული, ფისკალური, მონეტარული, უცხოური ინვესტიციებისა და ექსპორტ-იმპორტის პოლიტიკა.

არაეკონომიკური გარემოს ელემენტებია:

გ) სოციალური გარემო. ბიზნესის სოციალური გარემო მოიცავს სოციალურ ფაქტორებს, როგორცაა კულტურა, ჩვევები, ტრადიციები, ღირებულებები, რწმენა, განათლება და ა.შ.

გარდა ამისა, სოციალური სტრუქტურა და საზოგადოებრივი ფასეულობები მნიშვნელოვნად ზემოქმედებს ფირმათა წარმატებულ საქმიანობაზე;

დ) პოლიტიკური გარემო. გულისხმობს პოლიტიკური სისტემისა და სამთავრობო პოლიტიკის დამოკიდებულებას საქმიან წრეებსა და

პროფკავშირებთან. აღნიშნულ ასპექტებს გააჩნია კავშირი ფირმების მიერ განხორციელებულ სტრატეგიებთან. Pპოლიტიკური სტაბილურობა ასევე დიდწილად ახდენს ზეგავლენას ბიზნესსა და მასთან დაკავშირებულ საქმიანობებთან. ის წარმოადგენს სიძლიერის სიგნალს და ხელს უწყობს ნდობის ზრდას სხვადასხვა დაინტერესებულ პირებსა და ინვესტორებს შორის;

ე) სამართლებრივი გარემო. მიეკუთვნება მთელი რიგი კანონები, ინსტრუქციები, რომლებიც ზემოქმედებს ბიზნესორგანიზაციების საქმიანობაზე. თითოეული ბიზნესსუბიექტი უნდა ექვემდებარებოდეს და საქმიანობდეს კანონის ფარგლებში;

ვ) ტექნოლოგიური გარემო მოიცავს მეთოდებს, სხვადასხვა მიდგომებს, რომლებიც გამოიყენება საქონლისა და მომსახურების წარმოებისა და განაწილებისთვის. განსხვავებული ტექნოლოგიური გარემო სხვადასხვა ქვეყნებში, ზეგავლენას ახდენს საქონლისა და მომსახურების წარმოებაზე.

მჭიდრო და უწყვეტი ურთიერთქმედება ბიზნესსა და გარემოს შორის უზრუნველყოფს ფირმის სიძლიერეს და რესურსების ეფექტიან გამოყენებას. ბიზნესგარემო მრავალმხრივი, კომპლექსური და დინამიური ხასიათისაა, რომელიც მნიშვნელოვნად ზემოქმედებს

ბიზნესის ზრდასა და განვითარებაზე, უფრო კონკრეტულად კი, სოციალური, პოლიტიკური, სამართლებრივი და ეკონომიკური გარემო ხელს უწყობს ბიზნესს:

- ბიზნესისა და მისი გარემოს გათვალისწინებით ხდება შესაძლებლობებისა და საფრთხეების იდენტიფიცირება, რაც ეხმარება კომერციულ საწარმოებს პრობლემების სწრაფად გადაწყვეტაში;
- გარემოსთან ურთიერთქმედება განაპირობებს კომპანიის ბიზნესის ახალ ზღვრულ შესაძლებლობებს. ეს საშუალებას აძლევს ბიზნესს, განსაზღვროს ზრდის სფეროები და გააფართოვოს მისი საქმიანობა;
- გარემოს ანალიზი მენეჯერებს ეხმარება მარტივად გადაჭრან ბიზნესის გამოწვევები. მენეჯერები მოტივირებულნი არიან, განაახლონ მათი ცოდნა იმისათვის, რომ დააკმაყოფილონ პროგნოზირებადი ცვლილებები ბიზნესსფეროში;
- გარემოს შესწავლა ხელს უწყობს ბიზნესორგანიზაციებს გააუმჯობესონ მათი იმიჯი, უჩვენონ მათი მგრძობიარე დამოკიდებულება იმ გარემოს მიმართ, სადაც ისინი საქმიანობენ;
- კონკურენტებთან შეჯახება ეხმარება ფირმებს, გააანალიზონ კონკურენტების სტრატეგია და შესაბამისად ჩამოაყალიბონ საკუთარი;

ბიზნესგარემო ხელს უწყობს ფირმის ძლიერი და სუსტი მხარეების განსაზღვრას ტექნოლოგიური და გლობალური განვითარების თვალსაზრისით.

როგორც ცნობილია, საწარმო საქმიანობს გარკვეულ ბიზნესგარემოში, ეს უკანასკნელი იმ პირობებისა და ფაქტორების ერთობლიობაა, რომლებიც ზემოქმედებს საწარმოს ფუნქციონირებაზე. ასევე დან გამოდინარე, საწარმომ სისტემურად უნდა მოახდინოს ანალიზი, რომ დაადგინოს ის საშუალებანი, რომელსაც ბიზნესგარემო სთავაზობს. ამდენად, საწარმო და გარემო მუდმივად ურთიერთკავშირსა და ურთიერთდამოკიდებულებაში იმყოფება. ბიზნესის თავისებურებანი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად განვითარებულია ქვეყანაში გარემო პირობები. საქართველოში 2003 წლის მნიშვნელოვანი რეფორმები ბიზნესგარემოს გაუმჯობესების კუთხით. მიმართული იყო მიმზიდველი სამეწარმეო გარემოს ჩამოყალიბებისკენ. საგადასახადო სისტემაში განხორციელებული რეფორმების შედეგად მნიშვნელოვნად გამარტივდა გადასახადების გადახდა, შემცირდა გადასახადების რაოდენობა 21-დან 2004 წელს 6-მდე 2008 წელს, გადასახადების წილი მშპ-ში გაზარდა 14.7% დან 2000 წელს 25.8%-მდე 2007 წელს. 2007 წელს გაუქმდა სოციალური გადასახადები, რომელსაც დამსაქმებელი იხდიდა 20%-ის ოდენობით, ხოლო საშემოსავლო გადასახადი გაიზარდა 12-დან 25%-მდე. 2009 წლიდან მოგების გადასახადის განაკვეთი შემცირდა 20%-დან 15%-მდე. გადასახადის განაკვეთი დივიდენდებსა და პროცენტებზე დღეისათვის შეადგენს 5%-ს, აღნიშნული განაკვეთი შედარებისთვის 2005 წელს შეადგენდა 10%-ს. 2011 წლის 1 იანვრიდან ხელისუფლებამ ახალი საგადასახადო კოდექსი შემოიღო, რომლის მთავარი პრიორიტეტია უკეთესი ბიზნესგარემოს ფორმირება. ახალი

საგადასახადო კოდექსის მიხედვით შემოღებულ იქნა “საგადასახადო ომბუდსმენის ინსტიტუტი”, რომელიც უზრუნველყოფს წლიურ ანგარიშგებას გადამხდელის უფლებების დაცვის მიზნით საფინანსო და საბიუჯეტო კომიტეტებში.

საბაჟო რეფორმა ერთ-ერთი წარმატებული რეფორმა იყო საქართველოში, რომელმაც მნიშვნელოვნად გაამარტივა საბაჟო პროცედურები. 2007 წელს მიღებულ იქნა ახალი საბაჟო კოდექსი, რომელმაც ადრე არსებული 16 სხვადასხვა ტიპი საბაჟო ტარიფი დაიყვანა სამამდე. საიმპორტო ტარიფების რაოდენობა გაუქმდა პროდუქციის დაახლოებით 90%-ზე. თანამედროვე პერიოდში ქვეყანაში არ მოქმედებს რაოდენობრივი შეზღუდვები (კვოტები) იმპორტსა და ექსპორტზე.

ბიზნესის ლიცენზირება. 2005 წელს საქართველოში დამტკიცდა ლიცენზირების ახალი კანონი, რომელმაც 950 ლიცენზიიდან მხოლოდ 150 დატოვა. ლიცენზირების და ნებართვების რაოდენობა 84%-ითაა შემცირებული. მნიშვნელოვნად გამარტივდა ლიცენზირებისა და ნებართვების გაცემის პროცედურები. დღეისათვის, ლიცენზიები და ნებართვები დაკავშირებულია მაღალი რისკის შემცველ პროდუქციისა და მომსახურების, ბუნებრივი რესურსების გამოყენების და სპეციფიკური საქმიანობის წარმოებისთვის.

თავისუფალი ინდუსტრიული ზონა. მმას შემდეგ, რაც ქვეყანა დაადგა განვითარების საბაზრო ეკონომიკურ გზას, ინვესტიციური აქტივობის სტიმულირების მიზნით გადაიხედა კანონები “ინვესტიციების სახელმწიფო მხარდაჭერის” და “უცხოური ინვესტიციების” შესახებ. მოხდა ამ სფეროს სრული ლიბერალიზაცია, რის საფუძველზეც მნიშვნელოვნად გაიზარდა უცხოური ინვესტიციების ხვედრითი წილი ქვეყნის ეკონომიკაში. საქართველოში შეიქმნა 3 თავისუფალი ეკონომიკური ზონა (ქუთაისი, ფოთი და თბილისი), რომელიც იძლევა პროდუქციის წარმოებისა და ექსპორტის შესაძლებლობას მინიმალური საგადასახადო დატვირთვით. ფირმებს შეუძლიათ საზღვარგარეთ პროდუქცია გაიტანონ სავაჭრო ბარიერების გარეშე და მოემსახურონ მომხმარებლებს მსოფლიო ბაზარზე. აღნიშნულმა თეზებმა ხელი უნდა შეუწყოს ქვეყანაში საინვესტიციო შესაძლებლობებს ისეთ დარგებში, როგორცაა, მაგალითად: მეტალურგია, საფეიქრო წარმოება, მძიმე ტექნიკა, ფარმაცია და ა.შ. გარდა ამისა, ქობულეთსა და ანაკლიაში შეიქმნა ორი თავისუფალი ტურისტული ზონა, რომელიც სთავაზობს ინვესტორებს უპრეცედენტო პირობებს, განახორციელონ სასტუმროების მშენებლობა ზღვის სანაპიროებთან ახლოს, ისარგებლონ საუკეთესო კლიმატითა და მიმზიდველი პირობებით. საქარველოს შესაძლებლობები, შეასრულოს სატრანზიტო ქვეყნის როლი, სერთაშორისო თანამეგობრობის ყურადღებას იზიდავს და მისი გეოპოლიტიკური და გეოეკონომიკური პოზიცია საერთაშორისო ინტერესის საგანს წარმოაგენს. საქართველოს სტრატეგიული მდებარეობა (სიახლოვე ევროპასთან, ცენტრალურ აზიასთან, თურქეთსა და შუა აღმოსავლეთთან) მიმზიდველს ხდის ქვეყანას ტეკ-თვის, განათავსონ მათი წარმოება და ისარგებლონ იაფი ბუნებრივი რესურსებით. საქართველოში ეკონომიკური რეფორმების სწრაფმა ტემპმა. რომელიც მოიცავს ახალ საგადასახადო და საბაჟო კანონმდებლობას, კორუფციის შემცირებამ და აგრესიულმა პრივატიზაციის პროცესმა ქვეყანაში უფრო მიმზიდველი ბიზნესკლიმატი შექმნა გასულ წლებთან შედარებით. ბოლო

წლებში ქვეყანაში გარკვეულწილად განხორციელდა ეკონომიკის ლიბერალიზაცია, ძირითადი ყურადღება გამახვილდა შემდეგ სფეროებში:

- _ შეიქმნა უფრო სტაბილური მაკროეკონომიკური გარემო;
- _ მოხდა კონტროლის ლიბერალიზაცია უცხოურ გაცვლით ოპერაციებზე;
- _ სავაჭრო ლიბერალიზაცია;
- _ საგადასახადო სტრუქტურების რაციონალიზაცია;
- _ საინვესტიციო კანონებისა და შეზღუდვების ლიბერალიზაცია.

თანამედროვე პერიოდში ქვეყანა გახსნილი ბიზნესგარემოთი ხასიათდება, თუმცა ამ კუთხით ძალიან ბევრი პრობლემა არსებობს. ქვეყნის ბიზნესგარემოზე წარმოდგენას გვამღებს სამი მნიშვნელოვანი ინდექსი, ესენია: ბიზნესის კეთების სიმარტივე, ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსი და გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი. საქართველოში ბიზნესის დაწყება და კეთება ძალიან მარტივია, რასაც ადასტურებს 2011-2012 წლებში მსოფლიო ბანკის და მის ჯგუფში შემავალი საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციის (IFO) ერთობლივი კვლევის შედეგი, რომლის თანახმად, საქართველომ 183 ქვეყნის რეიტინგში მე-11 ადგილი დაიკავა. თუმცა *Dონგ ხუსინესს* არ არის შედგენილი ერთი რომელიმე მაჩვენებლის მიხედვით, რეიტინგის დადგენა ხდება 10 ძირითადი მაჩვენებლის საფუძველზე.

148 ბიზნეს-გარემოს მიმზიდველობას კი მნიშვნელოვნად განაპირობებს უცხოური ინვესტიციების შემოდინება, რომელიც ეკონომიკური ზრდის ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ამ მხრივ აუცილებელია საქართველოში სამართლის ნორმის გაუმჯობესება სასამართლო სისტემის ფუნქციონირების გაუმჯობესებით, რომელიც დაიცავს როგორც ადგილობრივ, ასევე უცხოელ ინვესტორთა უფლებებს. გვარდა ამისა, ინვესტიციების შემოსვლის ერთ-ერთ განსმსაზღვრელი დეტერმინანტად მიჩნეულია ინფრასტრუქტურის განვითარება. ამ მხრივ საქართველოში აუცილებელია ინფრასტრუქტურის უმთავრესი კომპონენტის ადამიან-კაპიტალის დაცვისა და განვითარებისათვის სულ უფრო მეტი ინვესტირება ჯანდაცვასა და განათლებაში. სამწუხაროდ, როგორც მსოფლიო პრაქტიკა მოწმობს, აქ სწრაფი და ცალმხრივი გადაწყვეტილებები არ მუშაობს და აუცილებელია კარგად გააზრებული სტრატეგიის შემუშავება.

ბიზნესგარემოს გამართული ფუნქციონირებისთვის აუცილებელია ქვეყანაში თავისუფალი კონკურენციის არსებობა. საქართველოში, სადაც ჯერ კიდევ მიმდინარეობს ბიზნესგარემოს ფორმირება, არსებობს საბაზრო კონკურენციის დაცვასთან დაკავშირებული პრობლემა, რაც შესაბამისად აფერხებს ბიზნესის განვითარებას. 2005 წელს საქართველოს ხელისუფლებამ გააუქმა ანტიმონოპოლიური სამსახური, რომლის ძირითად ფუნქციას წარმოადგენდა კონკურენციის დაცვა და ბაზარზე მონოპოლიური საქმიანობის აღკვეთა. 2005 წელს ევროკავშირის დაჟინებული მოთხოვნით კონკურენციის სფეროში რეფორმები განხორციელდა და ამავე წელს დაარსდა "თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო", თუმცა აღნიშნულ სააგენტოს არ გააჩნია რეალური ბერკეტები იმისათვის, რომ

ბაზარზე შეზღუდოს ანტიმონოპოლიური საქმიანობა. ფაქტობრივად ის წარმოადგენს ფორმალურ, საკონსულტაციო დაწესებულებას. ამდენად, ვეყანაში არსებული სამართლებრივი და ინსტიტუციური ვითარება ვერ უზრუნველყოფს სამართლიან და თავისუფალ კონკურენტულ ბიზნესგარემოს, ხოლო ამ მდგომარეობიდან გამოსავალი ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის მიღებაა, რომელიც შეზღუდავს მონოპოლიურ სტრუქტურებს და შექმნის პირობებს ჯანსაღი კონკურენციისთვის, რაც მნიშვნელოვნად შეუმსუბუქებს მოსახლეობას სამომხმარებლო ბაზარზე არჩევანის გაკეთებას და, შესაბამისად, ხელმისაწვდომი ფასისა და ხარისხის მრავალფეროვნებას.

ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებასა და ბიზნესის პროგრესზე დიდ ზეგავლენას ახდენს ასევე პოლიტიკა. მათ შორის დამყარებული ურთიერთობა ორმხრივია. ერთი მხრივ, ბიზნესი მოქმედებს პოლიტიკაზე, ხოლო, მეორე მხრივ, პოლიტიკა განსაზღვრავს ბიზნესის ქცევის წესებს. პოლიტიკა ბიზნესგარემოს ერთ-ერთი ძირითადი და მნიშვნელოვანი განმსაზღვრელი ფაქტორია ისეთი განვითარებადი ქვეყნისთვის, როგორცაა საქართველო, სადაც პოლიტიკაში ყოფნა წარმოადგენს საშუალებას, რომლითაც შესაძლებელია ბიზნესის წარმოება. პოლიტიკოსები ბიზნესის მხარდაჭერას ლობიზმის გზით ახდენენ. ლობიზმში იგულისხმება ცალკეული დარგების, ფირმების, სოციალური ჯგუფების მხარდასაჭერად მიმართული სახელმწიფო ორგანოების, სასამართლო, აღმასრულებელი, საკანონმდებლო ორგანოების მოქმედება. ლობისტები არიან ის პოლიტიკური ფიგურები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ამ მხარდაჭერას. ჩვენს ქვეყანაში წარმატებული ბიზნესის ქონა პირდაპირ კავშირშია პოლიტიკასთან. სახელმწიფომ ბიზნესის კეთებაში დომინანტური როლი აიღო. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში ბიზნესსა და პოლიტიკას შორის ურთიერთობა კანონმდებლობით ნაკლებადაა რეგულირებული, რაც ბიზნეს-გარემოს ფორმირების ერთ-ერთ შემაფერხებელ ფაქტორს წარმოადგენს.

საბანკო კრედიტებზე არსებული მაღალი საპროცენტო განაკვეთები საქართველოში ბიზნესის განვითარების ხელის შემშლელ ფაქტორთაგანია და ნაკლებად ეფექტიანია მეწარმეებისთვის. ქვეყანაში ბიზნესის დაწყება საკუთარი სახსრებით ძალიან რთულია. მცირე ბიზნესის მთავარი პრობლემა სწორედ ინვესტიციების მოძიებაა, რომლის წასახალისებლად საჭიროა უფრო მკვეთრი ნაბიჯების გადადგმა. მცირე ბიზნესისათვის უნდა არსებობდეს სესხებზე ხელმისაწვდომი სახელმწიფო პროგრამები, რომელთა დახმარებითაც შეძლებს დაბალპროცენტო სესხების მიღებას. თანამედროვე პერიოდში ასეთ პროგრამებზე ხელმისაწვდომობა შეზღუდულია. საბანკო სექტორში საპროცენტო განაკვეთი, რომელთაც მცირე მოცულობის სესხი ესაჭიროებათ, უფრო ძვირია. საბანკო კრედიტი და ზოგადად საბანკო სექტორის როლი მეტად მნიშვნელოვანია ბიზნესის დაფინანსების საქმეში. საქართველოს საბანკო სექტორი ვერ უზრუნველყოფს ეკონომიკის სრულყოფილ დაფინანსებას და შესაბამისად წარმოების პროცესის განვითარებას. ყოველივეს კი განაპირობებს ორი ძირითადი ფაქტორი, მაღალი საპროცენტო განაკვეთი და ამავდროულად სესხის მიღების გართულებული პირობები, რაც მეწარმეებისთვის საბოლოოდ მიუწვდომელს ხდის ფინანსურ რესურსებს. ამ მხრივ აუცილებლად მიგვაჩნია ისეთი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც ხელს შეუწყობს მინიმალური საბანკო საპროცენტო

ტარიფების არსებობას, რათა სტიმული მისცეს ბიზნესის განვითარებას და შესაბამისად ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას.

ცხრილი 3.4

საშუალო წლიური საპროცენტო განაკვეთები კომერციული ბანკების სესხებზე

წლები	ეროვნული ვალუტით					
	სულ	მოკლევადიანი	გრძელვადიანი	სულ	მოკლევადიანი	გრძელვადიანი
2003	21.5	23.6	18.5	24.0	24.9	18.8
2004	20.2	23.4	17.4	25.4	26.9	20.0
2005	17.9	20.8	16.1	21.3	21.6	20.8
2006	17.3	19.4	16.3	20.3	20.4	20.1
2007	17.7	20.0	16.7	20.9	22.1	19.6
2008	18.6	21.3	17.6	21.8	22.3	21.4
2009	19.3	23.4	18.1	23.6	25.0	22.8
2010	18.6	22.4	17.3	22.6	24.9	21.0
2011	17.1	21.7	15.6	22.6	26.6	19.5

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემები,

შეიძლება დავასკვნათ, რომ ბიზნესი მუდმივად კავშირშია გარემოსთან, ამიტომ ბიზნესმენი მუდმივად უნდა ითვალისწინებდეს გარე სამყაროში მიმდინარე ცვლილებებს და ცდილობდეს მათდამი ადაპტირებას. ქვეყნის ეკონომიკის აღმავლობისათვის საჭიროა ინვესტიციების მოზიდვა, რასაც სჭირდება შესაბამისად ხელსაყრელი საინვესტიციო კლიმატის შექმნა.

საბოლოო ანგარიშით, ჩვენი ქვეყნის ბიზნესგარემოს განვითარებისათვის ჯერ კიდევ არახელსაყრელი პირობებია შექმნილი. ქვეყნის ბიზნესგარემოს ფორმირების პროცესში ჯერ კიდევ ბევრი პრობლემა და ნაკლოვანებაა გადასაჭრელი. აუცილებელია, სახელმწიფომ შექმნას ისეთი სამართლებრივი გარემო, რომელიც ხელს შეუწყობს საბაზრო მექანიზმების ეფექტიან ფორმირებას და უზრუნველყოფს ყველა ეკონომიკური სუბიექტის ზრდის თანაბარ შესაძლებლობებს და შემოსავლების სამართლიან გადანაწილებას. ჩვენ ვფიქრობთ საქართველოში არსებული საკრედიტო რესურსების დიდი დეფიციტი, მაღალი საპროცენტო განაკვეთები ბიზნესის განვითარების ერთერთი მნიშვნელოვანი ხელისშემშლელი ფაქტორია, ამასთან აღსანიშნავია ამჟამად საქართველოში განაკვეთების მაღალი დონე, რაც მეწარმეთა სამართლიან უკმაყოფილებას იწვევს. დაბეგვრის სისტემაში არსებული ნაკლოვანებები სერიოზული დამაბრკოლებელი ფაქტორია ქვეყანაში მეწარმეობის განვითარებისთვის. აღნიშნულის აღმოსაფხვრელად აუცილებელია ისეთი საგადასახადო კანონის შექმნა, რომელიც მსხვილ, საშუალო და მცირე მეწარმეების დიფერენციაციას შეუწყობს ხელს. ამასთანავე აუცილებელია მცირე მეწარმეებისთვის ბიზნესის დაწყების საწყის ეტაპზე დაწესდეს შეღავათიანი პირობები. ბიზნესგარემოს ფორმირების პროცესში არსებული პრობლემების გადასაჭრელად საჭიროა მიზანმიმართული სახელმწიფო

პოლიტიკის გატარება, რაც უზრუნველყოფს ქვეყნის გრძელვადიანი სოციალურ-ეკონომიკური მიზნებისა და ამოცანების გადაწყვეტასა და შეუფერხებელ ეკონომიკურ ზრდას.

დასკვნები და წინადადებები

*უპი-ები ესაა კაპიტალის საერთაშორისო მოძრაობის ერთ-ერთი ფორმა და ისინი თანამედროვე პერიოდში ეკონომიური გლობალიზაციის ერთ-ერთ მამოძრავებელ ძალად გვევლინება. ჩვენი აზრით, უპი-ები წარმოადგენს გლობალიზებული ეკონომიკური სისტემის დამახასიათებელ თავისებურებას, რომელიც მთლიანობაში გულისხმობს არარეზიდენტი კომპანიების მიერ კაპიტალდაბანდებას საწარმოებში, უძრავ ქონებასა და სხვა აქტივებში.

*დღეისათვის მსოფლიოს ყველა ქვეყანა ცდილობს მოიზიდოს უპი-ები, რამდენადაც ის ასოცირდება ეკონომიკურ ზრდასა და პროგრესთან. უპი-ები განვითარებად ქვეყნებს აძლევს საშუალებას, დაეუფლონ თანამედროვე ტექნოლოგიებს, რაც, თავის მხრივ, აძლიერებს ადგილობრივი ფირმების შესაძლებლობებსა და მათ უნარს, აწარმოონ მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტუნარიანი პროდუქცია. სწორედ ახალი ტექნოლოგიათა მიღება წარმოადგენს იმ ძირითადი მიზანს, რის გამოც ქვეყნები აქტიურად ცდილობენ მოიზიდონ უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები. ამის გამო უპი-ები ასრულებს მნიშვნელოვან და მზარდ როლს გლობალური ბიზნესის განვითარებაში. სწორედ უზრუნველყოფენ ადგილობრივ ფირმებს ახალი

ბაზრებითა და მარკეტინგული არხებით, იაფი წარმოების საშუალებებით, აძლევენ ხელმისაწვდომობას ახალ ტექნოლოგიებზე, წარმოებასა და ფინანსებზე, ყოველივე აღნიშნული კი შესაბამისად ასტიმულირებს მიმღები ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას.

*უპი-ების ძირითადი ფორმები “შერწყმა” და “შთანთქმა” და გრინფილდ ინვესტიციები უზრუნველყოფს ინვესტიციათა მიმღებ ქვეყანას დამატებით ფინანსური რესურსებით. ძირითადი განსხვავება უპი-ების ამ ორ ფორმას შორის შემდეგია - გრინფილდ ინვესტიციები უცხო ქვეყნებში აშენებენ ახალ საწარმოებს, ხოლო “შერწყმა-შთანთქმა” გულისხმობს ადგილობრივი კომპანიების აქტივების გადაცემას უცხოელი ინვესტორის მფლობელობაში.

*საქართველოში გრინფილდ ინვესტიციები, რომლებიც მოიცავს ახალი საწარმოს მართვის მეთოდების დაფუძნებას, ხელს შეუწყობს ახალი ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობას, თუმცა საწარმოთა მშენებლობა ნულიდან საკმაოდ სარისკო საქმეა ისეთ ქვეყანაში, რომელიც ჯერ კიდევ დიდი გამოწვევების წინაშე დგას. დღეისათვის ქვეყანაში განხორციელებული ინვესტიციები ძირითადად ხორციელდება “შერწყმა-შთანთქმის” გზით, საქართველოში არსებული საწარმოებისთვის, რომლებიც განიცდიან ფინანსებისა და ნოუ-ჰაუს დეფიციტს, აღნიშნულ ინვესტიციათა გარიგებების ზრდა ხელს შეუწყობს მოწინავე ტექნოლოგიების დანერგვას, საწარმოთა კონკურენტუნარიანობის ზრდას და, საბოლოო ანგარიშით, იქნება ინვესტიციათა დაბანდების ეფექტიანი ხერხი.

5. ეკონომიკურ ლიტერატურაში წარმოდგენილი ემპირიული კვლევები ადასტურებს უპი-სა და ეკონომიკურ ზრდას შორის არაერთგვაროვანი დამოკიდებულების არსებობას. თუმცა უპი-ათა თეორიული მოდელები ხაზს უსვამს რეციპიენტი ქვეყნებისთვის მათ დადებით ზეგავლენას (მაგალითად, მწარმოებლურობის ზრდა, ტექნოლოგიების გადაცემა, ახალი პროცესების დანერგვა, მართვის პრაქტიკის გაუმჯობესება, ნოუ-ჰაუს ხელმისაწვდომობა, დასაქმებული პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლება და ა.შ.). ყველა აღნიშნული ფაქტორი მთლიანობაში დადებითად ზემოქმედებს მასპინძელი ქვეყნის ეკონომიკის მოდერნიზაციაზე და ხელს უწყობს მის ეკონომიკურ ზრდას

*სტატისტიკურ-ეკონომეტრიკული მეთოდის გამოყენების საფუძველზე ჩვენს მიერ ჩატარებული რეგრესული ანალიზი გვიჩვენებს, რომ უპი-ების შემოსვლამ 1997-2010 წწ-ში საქართველოში განაპირობა კაპიტალის ზრდა, რამაც სტიმული მისცა და განაპირობა ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდა, რომლის გარეშეც საქართველოში არსებული სიღარიბისა თუ სხვა პრობლემების დაძლევა შეუძლებელი იქნება

*ჩვენ ქვეყანაში, რომელიც ადგილობრივი ბაზრის არასაკმარისი ტევადობით ხასიათდება, უცხოელი ინვესტორების დაინტერესება მცირეა, ასეთ შემთხვევაში ინვესტიციების მოზიდვა შესაძლებელია ქვეყანაში იაფი რესურსების არსებობით. ასეთ დროს გონივრული და მიზანშეწონილია უპი-ების დაბანდება მოხდეს ისეთ დარგებში, რომლებიც საექსპორტო პროდუქციის ფართომასშტაბიან წარმოებაზეა ორიენტირებული და შესაძლებელია ქვეყნის ფარგლებს გარეთ მისი მომგებიანი რეალიზაცია. უპი-ების დაბანდება პრიორიტეტულ დარგებში ხელს შეუწყობს მიმღები ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებასა და ეკონომიკურ ზრდას.

ამდენად, უპი-ების დაბანდების წახალისება ექსპორტზე ორიენტირებულ დარგებში ხელს უწყობს ქვეყანაში უცხოური ვალუტის ზრდას, რაც გრძელვადიან პერიოდში უზრუნველყოფს საგარეო ვაჭრობის ბალანსის დადებით სალდოს.

*უპი-ათა განმსაზღვრელი დეტერმინანტები იყოფა ორ ძირითად ჯგუფად: მიწოდების და მოთხოვნის ფაქტორებად. საკუთრებისა და ინტერნაციონალიზაციის უპირატესობა განიხილება, როგორც უპი-ების მიწოდების დეტერმინანტები, ეს უკანასკნელი მოიცავს მასშტაბის ეკონომიას, პროდუქციის სასიცოცხლო ციკლს, არამატერიალურ აქტივებს და ინტერნაციონალიზაციას, მაშინ როდესაც მასპინძელი ქვეყნების ადგილმდებარეობის უპირატესობა, მოიხილოს მეტი უპი-ების ნაკადები, წარმოადგენს მოთხოვნის დეტერმინანტს.

*გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში პოტენციური ინვესტორების გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს მიმღები ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობის ფაქტორს. აღნიშნულ ჯგუფში ერთიანდება ისეთ დეტერმინანტები, როგორცაა:

_მიმღები ქვეყნის ბაზრის სიდიდე: ერთ-ერთი მთავარ მოტივი ტეკ-თვის ახალ ბაზრებში შესვლაა. ასევე გამოდინარე, ბაზრის სიდიდე და მოსახლეობის მყიდველობითუნარიანობა, ასევე ბაზრის განვითარების დინამიკა ტეკ-თვის განმსაზღვრელი ფაქტორია;

_აღნიშნულ ჯგუფში Mმეორე მნიშვნელოვანი განმსაზღვრელი ფაქტორია შრომის ხარჯები. წარმოების პროცესის გადატანა შრომის დაბალი დანახარჯების მქონე გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში ტეკ-თვის ინვესტიციათა განხორციელების პროცესში ერთ-ერთი გადამწყვეტი დეტერმინანტია.

*ფართო გაგებით, უპი-ს პოლიტიკის ინსტრუმენტები მოიცავს განვითარების 4 ძირითად სტადიას: უცხოურ ინვესტიციათა სტიმულირების პირველ სტადიაზე მნიშვნელოვანია ეკონომიკის გახსნილობა, მეორე ეტაპზე ქვეყნის შიგნით იქმნება საინვესტიციო საბჭო ან ინვესტიციათა ხელშემწყობი სააგენტოები. განვითარებადი ქვეყნების უმეტესობა ინვესტიციათა სტიმულირების პირველი სტადიიდან გადავიდა მეორე ეტაპზე, ხოლო მესამე ეტაპზე უკვე ხორციელდება მიმღები ქვეყნის ორიენტაცია კონკრეტული ინვესტიციების მოზიდვისკენ. ამ მხრივ საქართველომ გაიარა I და II სტადია და უნდა დაიწყოს III და IV სტადიის რეალიზება. საინვესტიციო სააგენტოები ვიწროდ ორიენტირებული სტრატეგიიდან გადადიან ექსპორტზე ორიენტირებულ უპი-ს მოზიდვისკენ, მიმღები ქვეყნებისთვის ინვესტიციათა ეფექტიანობის გასაზრდელად

*საინვესტიციო სააგენტოების საქმიანობის ეფექტიანობა დამოკიდებულია იმ გარემო პირობებზე, რომელშიც უწევთ საქმიანობა, შესაბამისად, არასასურველი საინვესტიციო კლიმატის მქონე ქვეყნებში მათი მოქმედება ნაკლებად ეფექტიანია. რამდენიმე წლის წინ საქართველოს კანონმდებლობაში განხორციელებული რეფორმები მიმართულია ქვეყანაში ბიზნესგარემოს გასაუმჯობესებლად. Mმოცემულ კანონმდებლობაში უმნიშვნელოვანესია კანონი “ინვესტიციების სახელმწიფო მხარდაჭერის შესახებ”, რომლის მიზანია

ინვესტიციების განხორციელების ხელშეწყობა სამეწარმეო საქმიანობისათვის აუცილებელი პროცედურების გაუმჯობესებითა და დამატებითი სამართლებრივი რეჟიმის შექმნით. იგი ვრცელდება ნებისმიერ უცხოურ და ადგილობრივ ინვესტიციებზე, რომელიც დაბანდებული და გამოყენებულია საქართველოს ტერიტორიაზე.

*აუცილებელია, საქართველოში ფოკუსირება მოხდეს და მნიშვნელოვნად გაამახვილდეს ყურადღება იმ ძირითად პრინციპებზე, რომელიც ინვესტორებისთვის მიმზიდველია, კერძოდ, სასურველ პოლიტიკურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე, სოციალურ ფონსა და მის სტაბილურობზე, კერძო საკუთრების დაცვასა და კანონის უზენაესობაზე, ბიუროკრატიის ხარისხზე, მომუშავეთა კვალიფიკაციაზე, ინფრასტრუქტურის განვითარების დონეზე, აღნიშნული ფაქტორები მიუთითებს რეგიპიენტი ქვეყნის სასურველ საინვესტიციო გარემოზე ან, პირიქით, მის არახელსაყრელობაზე

*ანალიზის საფუძველზე გამოვლენილია საქართველოს კონკურენტუნარიანობის დონე, ომელიც არცთუ ისე სახარბიელოა. როგორც ტექნოლოგიური განვითარების, ასევე ეროვნული ბიზნესგარემოს ხარისხის მიხედვით. გლობალური ბაზარი საჭიროებს გლობალური პროდუქტებით მომსახურებას. ააუცილებელია, საქართველომ გაზარდოს მონაწილეობა გლობალურ საწარმოო და გასაღების ქსელებში. მიზანშეწონილი იქნებოდა, მაღალტექნოლოგიურ და სპეციალიზებულ დარგებში გლობალურ კომპანიებთან ალიანსების შექმნა. საქართველომ, ისევე, როგორც ნებისმიერმა ეკონომიკურად მზარდმა ქვეყანამ, განვითარებისა და უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე, აუცილებელია სცადოს სპეციალიზაციის ადაპტირება გარე სამყაროსთან და შეფარდებითი უპირატესობა მოიპოვოს არა მხოლოდ ტრადიციულ დარგებში, არამედ აგრეთვე მაღალხარისხიანი, მაღალტექნოლოგიური და მაღალპროდუქტიული წარმოების სფეროებშიც, ვინაიდან მხოლოდ ამ გზითაა შესაძლებელი კონკურენტუნარიანობის გრძელვადიანი ზრდა და გლობალურ ბაზრებზე ინტერნაციონალიზაციის პროცესი.

*რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა რეგიონის წევრ ქვეყნებზე განისაზღვრება უპი-ების სახეების მიხედვით. აღნიშნული ეხება კერძოდ, ჰორიზონტალურად და ვერტიკალურად ორიენტირებულ უპი-ებს. ჰორიზონტალური უპი-ები ეფუძნება ორი ძირითადი ფაქტორის არსებობას: დადებითი სავაჭრო დანახარჯებისა და ფირმათა დონეზე მასშტაბის ეკონომიას. აღნიშნული სახის ინვესტიციების ძირითადი მიზანია თავიდან აიცილოს სატრანსპორტო დანახარჯები და საგარეო ბაზრებზე იოლი წვდომა მიიღოს. Hჰორიზონტალური უპი-ები ძირითადად ორიენტირებულია, გავიდეს საგარეო ბაზრებზე, მაშინ როდესაც ვერტიკალური უპი-ები ემსახურება ადგილობრივ ბაზრებს და საფუძველად უდევს განსხვავება ქვეყნებს შორის წარმოების ფაქტორთა მოცულობაში. მცირე სავაჭრო დანახარჯები სტიმულს აძლევს ვერტიკალურ უპი-ებს და, პირიქით, აზრკოლებს ჰორიზონტალურს, რადგანაც მათი შემცირება ნაკლებად აისახება ვერტიკალური უპი-ების წარმოების ფაქტორთა ფასებში

*შეთანხმებები რეგიონულ ინტეგრაციაზე, როგორც უპი-ების ადგილმდებარეობის განმსაზღვრელი ფაქტორის განვითარებადი ქვეყნებისათვის, მნიშვნელოვანი განხილვის საგანია. ამასთან, რეგიონული ინტეგრაციის შეთანხმებები სხვადასხვაგვარად ახდენს ზეგავლენას ინვესტიციათა დაბანდების ადგილმდებარეობაზე. მაგალითად, ფირმები

საზღვარგარეთ ახორციელებენ ინვესტიციას იმისათვის, რომ მათი ფილიალების გაყიდვებით მოემსახურონ დაცულ ბაზრებს. რეგიონული ინვესტიციის შეთანხმებები დაჯგუფების წევრ ქვეყნებს შორის ბაზარს ნაკლებად დაცულს ხდის და შესაბამისად ასუსტებს ფირმების მოტივს, განახორციელონ ინვესტირება. ალტერნატიულად, უცხოური ფირმების მიზანი კაპიტალდაბანდების განხორციელების დროს, სხვადასხვა ქვეყნების შეფარდებითი უპირატესობებით სარგებლობაა პროდუქციის წარმოების სხვადასხვა სტადიაზე. წარმოების გარკვეული სტადიის შემდეგ პროდუქცია კვეთს ეროვნულ საზღვარს და ეჯახება სატარიფო ხარჯებს. რეგიონული ინტეგრაციის შეთანხმებები ამცირებს აღნიშნულ ხარჯებს და ასტიმულირებს უცხოური ფირმების მოტივს, განახორციელონ კაპიტალდაბანდება დაჯგუფების წევრ ქვეყნებში. თანამედროვე პერიოდში საქართველოს კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ხელშეწყობისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია:

- განისაზღვროს ის დარგები, რომელიც გახდება ინდუსტრიული განვითარების საფუძველი; ამასთან, იქნება ინოვაციური და ექსპორტზე ორიენტირებული ინდუსტრია, სადაც გამოიყენება მოწინავე ტექნოლოგიები;
- შეიმუშაოს განვითარების სტრატეგია, რომელიც მიმართულია ინვესტიციების ხელშეწყობასა და მოზიდვაზე წარმოების განსაზღვრულ სექტორებში;
- უზრუნველყოს გონივრული და თანმიმდევრული პოლიტიკის განხორციელება, რაც გულისხმობს მკაცრ ზედამხედველობას კომპანიის საქმიანობასა და წარმატებაზე და შეინარჩუნოს დისციპლინა;
- მითავრობამ უნდა შექმნას ისეთი ბიზნესგარემო, რომელიც უზრუნველყოფს ეფექტიანი საბაზრო მექანიზმების ფორმირებას, რაც ხელს შეუწყობს კონკურენციას და ახალი საწარმოების შექმნას;
- უზრუნველყოს ბაზარზე თავისუფალი დაშვება ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის აქტიური განხორციელებით.

*საქართველოში გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარებისთვის აუცილებელია სახელმწიფოს მხრიდან მაქსიმალურად დიდი ოდენობით ინვესტიციების განხორციელება ადამიან-კაპიტალის განვითარების მიმართულებით, რაც სტიმულს მიცემს ქვეყნის აღორძინებასა და კეთილდღეობას. ა აუცილებელია გაძლიერდეს განათლების სისტემა და გაგრძელდეს განათლების, მეცნიერებისა და ტრენინგების სფეროში რეფორმები ადამიან-კაპიტალის მყარი განვითარების ხელშეწყობის მიზნით.

*საქართველოს მდგრადი ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის მნიშვნელოვან მიმართულებას მოწინავე ტექნოლოგიებისა და მეწარმეობის სტიმულირება წარმოადგენს. ეკონომიკური განვითარებისა და უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად აუცილებელია ინოვაციებსა და ახალ ტექნოლოგიებზე ორიენტირებული სტრატეგიის შემუშავება, რაც ქვეყანას შესაძლებლობას მისცემს, განავითაროს პრიორიტეტული დარგები და აამაღლოს მისი კონკურენტუნარიანობა *საქართველოს ბიზნესგარემოს ფორმირების პროცესში ჯერ

კიდევ ბევრი პრობლემა და ნაკლოვანებაა გადასჭრელი. აუცილებელია, სახელმწიფომ შექმნას ისეთი სამართლებრივი გარემო, რომელიც ხელს შეუწყობს საბაზრო მექანიზმების ეფექტიან ფორმირებას და უზრუნველყოფს ყველა ეკონომიკური სუბიექტის ზრდის თანაბარ შესაძლებლობებს და შემოსავლების სამართლიან გადანაწილებას. ვფიქრობთ, რომ საქართველოში არსებული საკრედიტო რესურსების დიდი დეფიციტი, მაღალი საპროცენტო განაკვეთები ბიზნესის განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ხელის შემშლელი ფაქტორია, ამასთან, აღსანიშნავია ამჟამად საქართველოში არსებული საგადასახადო განაკვეთების მაღალი დონე, რაც მეწარმეთა სამართლიან უკმაყოფილებას იწვევს. დაბეგვრის სისტემაში არსებული ნაკლოვანებები სერიოზული დამაბრკოლებელი ფაქტორია ქვეყნაში მეწარმეობის განვითარებისთვის. აღნიშნულის აღმოსაფხვრელად აუცილებელია ისეთი საგადასახადო კანონის შექმნა, რომელიც მსხვილი, საშუალო და მცირე მეწარმეების დიფერენციაციას შეუწყობს ხელს. ამასთანავე, მცირე მეწარმეებისთვის აუცილებელია ბიზნესის დაწყების საწყის ეტაპზე დაწესდეს შეღავათიანი პირობები. ბიზნესგარემოს ფორმირების პროცესში არსებული პრობლემების გადასაჭრელად საჭიროა მიზანმიმართული სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება, რაც უზრუნველყოფს ქვეყნის გრძელვადიანი სოციალურ-ეკონომიკური მიზნებისა და ამოცანების გადაწყვეტასა და შეუფერხებელ ეკონომიკურ ზრდას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. აბესაძე მ, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის პირობები, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი, ბიულეტენი, 2002
2. გელაშვილი მ. ინვესტიციური გადაწყვეტილების მიღება როგორც სოციალური მოვლენა. იხ. "საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში". შრომების კრებული, V ტომი, თბ., 2000, გვ. 142-151
3. გელაშვილი ს, სტატისტიკა ეკონომიკისა და ბიზნესში, თბილისი, 2009
4. გორგასალიძე მ, "ადამიანისეული კაპიტალი ეროვნული სიმდიდსის ზრდის მნიშვნელოვანი ფაქტორი, ჟურნალი "ეკონომიკა", #10,20054.
5. გოგიაშვილი შ, კონკურენტული კანონმდებლობა და ბიზნესის გარემო საქართველოში, ჟურნალი "ახალი ეკონომისტი", #1. 2006წ
6. გოგიაშვილი შ, კონკურენტის ეკონომიკური პოლიტიკა და საკანონმდებლო პრაქტიკა საქართველოში, თბ.2009
7. გოგიაშვილი შ, ბიზნესი და ბუნებრივი მონოპოლიები. ჟურნალი, "ბიზნესი და კანონმდებლობა", #6. 2007წ
8. გრეჰემი ე. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და ვაჭრობა. "ეკონომიკური რეფორმები დღეს". # 1, გვ. 37-42; 1999
9. ეთერია ერეგიონული ინტეგრაცია მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის პირობებში, 2005
10. ერქომაიშვილი გ., ბიზნესი _ ფირმის ფუნქციონირების ძირითადი ასპექტები. თბილისი, თსუ, 2007
11. ვეშაპიძე შ, საერთაშორისო ტურისტული ბიზნესი, ჟურნალი "სოციალური ეკონომიკა", 4, 2009წ
12. კაკულია ნ, ინსტიტუციური გარემოს სახელმწიფო რეგულირების აუცილებლობა პოსტკომუნისტური ტრანსფორმაციის პირობებში, ჟურნალი "ეკონომისტი", #2, 2009
13. კვარაცხელია დ, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოს ეკონომიკაში: ტენდენციები, შედეგები და პერსპექტივები, ჟურნ. "სოციალური ეკონომიკა", #2, 2007

14. კვარაცხელია დ, გლობალიზაცია და ეროვნული წარმოება, საქართველოს გლობალიზაციისა და რეგიონული ინტეგრაციის კვლევის ცენტრი, გამომც. "უნივერსალი", თბ., 2008
15. მანველიძე ი, ტრანსნაციონალური კომპანიები ამიერკავკასიის ქვეყნების ეკონომიკასა და პოლიტიკაში, თბ., 2009
16. მიმინოშვილი თ, ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერის თანამედროვე ფორმები, საერთაშორისო -პრაქტიკული კონფერენცია:გლობალიზაცია, საერთაშორისო ბიზნესის თანამედროვე პრობლემები და განვითარების ტენდენციები, 2012
17. მესხია ი, გლობალური ეკონომიკური კრიზისი და საქართველოს მაკროეკონომიკური სტაბილურობის პრობლემები, ჟურნალი "ეკონომისტი", N#2, 2009
18. მესხია ი., გლობალური კრიზისი და საქართველოს ეკონომიკა, ჟურნალი "სოციალური ეკონომიკა", #2, 2009წ
19. მექვიშვილი ე. გარდამავალი პერიოდის ეკონომიკური პრიორიტეტები თბ. 1998 წ
20. მღებრიშვილი ბ, ბიზნესის მაკროგარემო საქართველოში, ჟურნალი "საქართველოს ეკონომიკა", 2005
21. პაპავა ვ, პოსტკომუნისტური გარდამავალი პერიოდის მაკროეკონომიკა, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2005
22. პაპაჩაშვილი ნ. Pპუი საქართველოში ინვესტიციების გლობალური ნაკადების ფონზე, შრომების კრებული "საერთაშორისო ბიზნესი," თბ., 2007
23. ფუტყარაძე რ,საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარების მიმართულებები გლობალიზაციის პირობებში,ჟურნლ. "საქართველოს ეკონომიკა", #5, 2007
24. შენგელია თ, რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაცია და უცხოური ინვესტიციების როლი საქართველოში, შრომების კრებული: რეგიონალიზაცია, თანამედროვე რეგიონული ეკონომიკური და სოციალური პროცესები, 2010
25. შენგელია თ, მაკროეკონომიკური ანალიზის ანთოლოგია,თბილისი თსუ, 2008
26. შენგელია თ, ინსტიტუციური რეფორმები და ბიზნესგარემო საქართველოში, ჟურნ. "ეკონომიკა და ბიზნესი, #4, 2008.
27. შენგელია თ, საერთაშორისო ბიზნესის საინვესტიციო გარემო საქართველოში, კრებული: ინოვაციები ბიზნესში, 2010

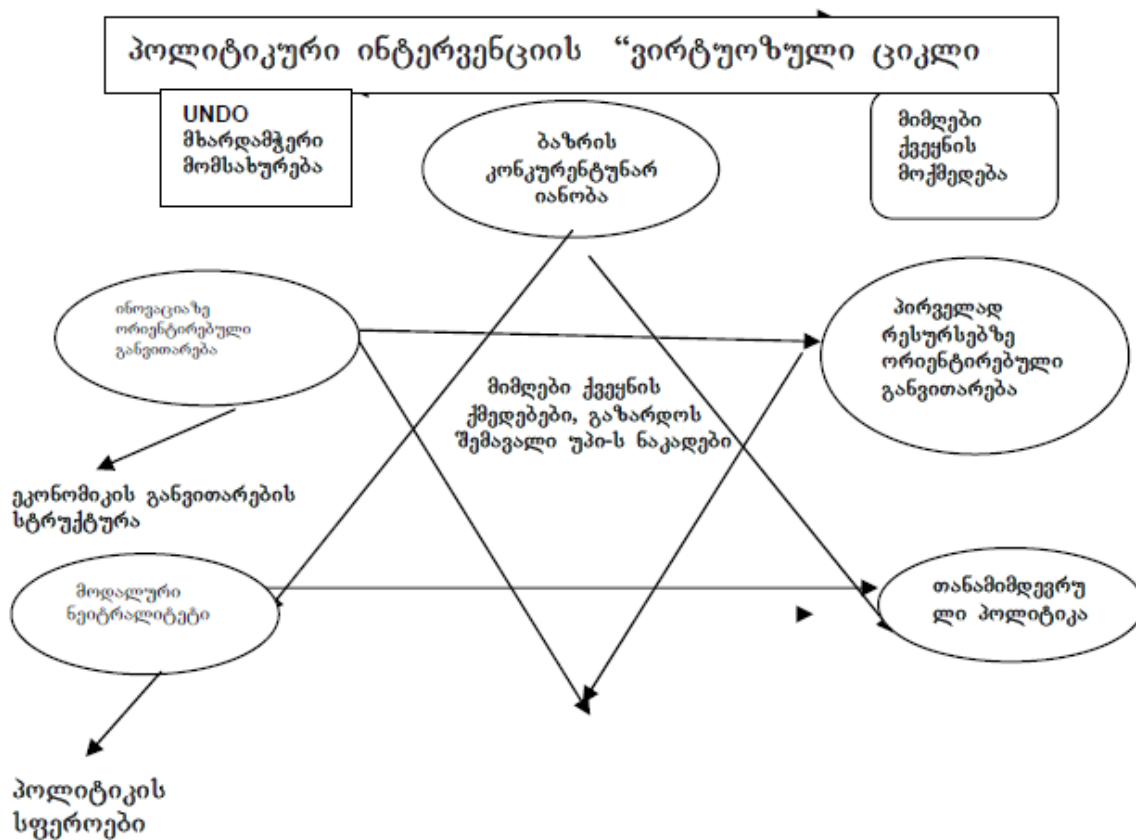
28. საქართველოს საგარეო ვაჭრობა, საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტი, 2010
29. ჩაგელიშვილი ლ, საერთაშორისო ბიზნესი, თბილისი, 2003
30. ცეცხლაძე ლ, მცირე ბიზნესის კონკურენტუნარიანობის შესაძლებლობები, საერთაშორისო-პრაქტიკული კონფერენცია: გლობალიზაცია, საერთაშორისო ბიზნესის თანამედროვე პრობლემები და განვითარების ტენდენციები, 2012
31. ჯგერენაია ე, გეორგია'ს ექპორტ ტრენდს ანდ პრობლემს, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“, #7, 2006წ
32. ჯოლია გ, გლობალური ბიზნესი: თეორია და პრაქტიკა, ჟურნალი “ეკონომიკა და ბიზნესი, #1, 2011წ

დანართი 1

ცხრილი 2.1

კონკურენტუნარიანობის განმსაზღვრელი პირობები

შედარება	ეკონომიკის სტაბილურობა	ძლიერი ინსტიტუტები
<ul style="list-style-type: none"> • გეოგრაფიული მდებარეობა • ჩედლეულის ხელმისაწვდომობა 	<ul style="list-style-type: none"> • მშპ ზრდა • გადასახადების სტაბილურობა 	<p>გადლიერება: დემოკრატიის კანონისა და წესრიგის</p>

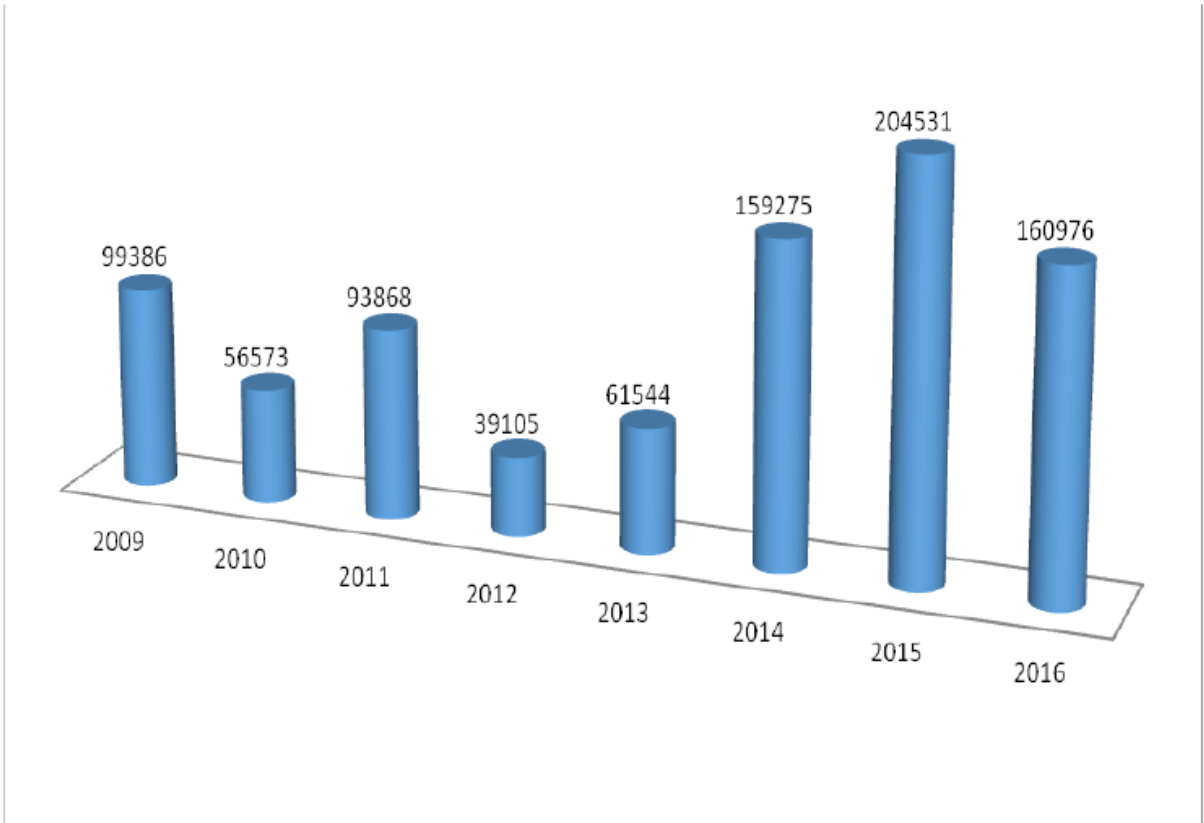
სქემა 4

უპი-ების ექსპორტის: შედეგები და დანახარჯები

შედეგები	დანახარჯები
<ul style="list-style-type: none"> *მოგების, შემოსავლების და აქტივების ზრდა; *ბაზრის გაფართოება და თავისუფალი წვდომა; *სავაჭრო არხების გაფართოება; *მიმწოდებელთა კონტროლი; *ხელმისაწვდომობა ცოდნაზე, მენეჯერულ უნარებსა და ტექნოლოგიებზე; *ბრენდის სახელის შესყიდვა; საწარმოთა კონკურენტუნარიანობის გაუმჯობესება; *კორპორაციათა იმიჯის ამაღლება; *საერთაშორისო გამოცდილების მიღება; *ბუნებრივ რესურსებზე ხელმისაწვდომობა 	<ul style="list-style-type: none"> *კაპიტალის დანაკარგი; *ბიზნესის გაკოტრება ან დახურვა; *რისკის გაწევა საბაზრო ქსელის გასაფართოებლად; *რესურსების გავრცელების სიძნელე, რაც ამცირებს ბიზნესოპერაციებს;

Source: United Nations Conference on Trade and Development, **Strengthening Enterprise Competitiveness through Outward Investment**, 2007, p.6.

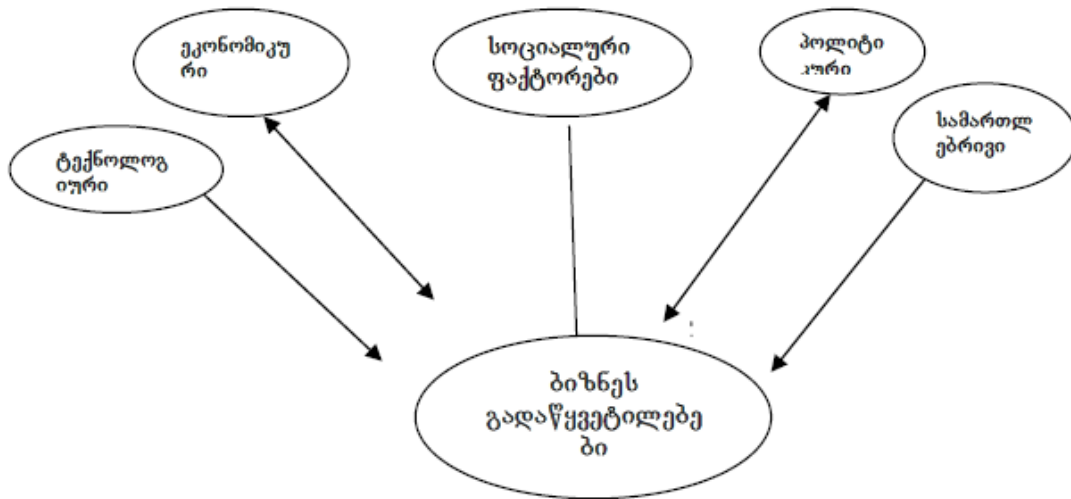
გრაფიკი №7. უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების დინამიკა 2009-2016 წლებში (მლნ. აშშ დოლარი)

ცხრილი 3.4
საშუალო წლიური საპროცენტო განაკვეთები კომერციული ბანკების სესხებზე

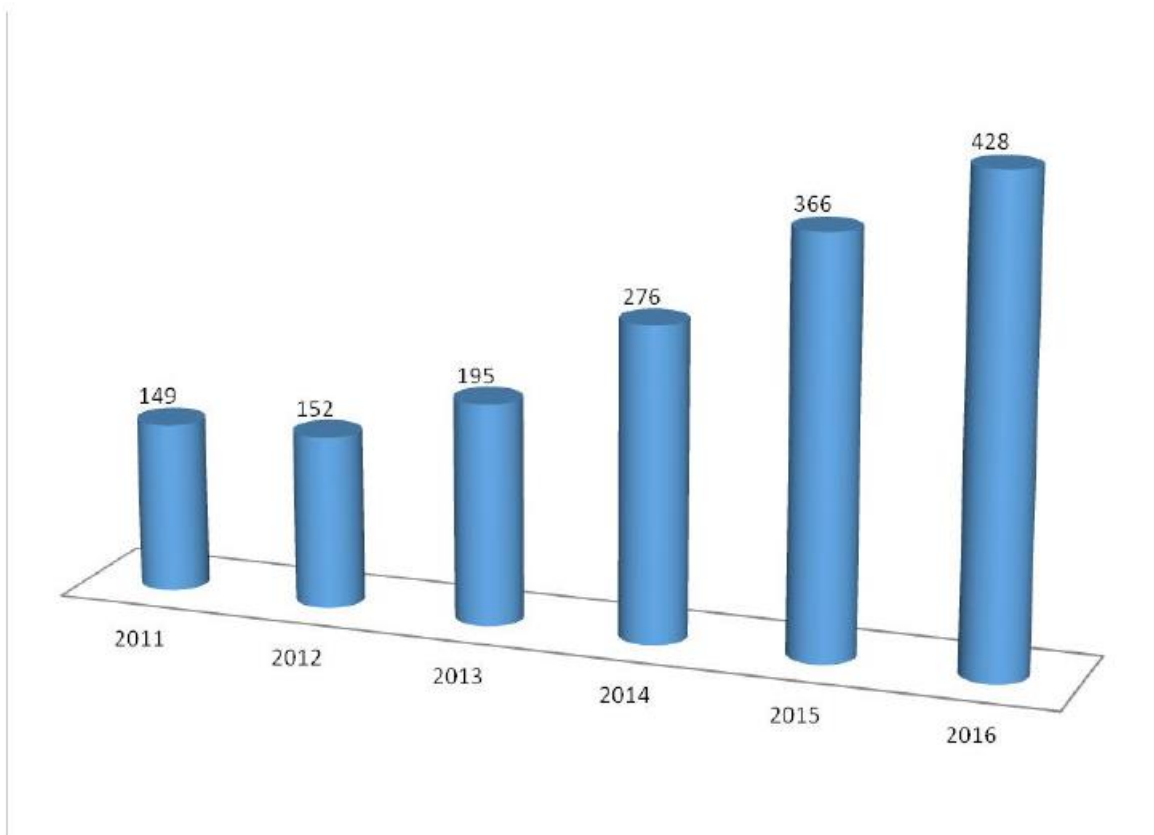
წლები	ეროვნული ვალუტით					
	სულ	მოკლევადიანი	გრძელვადიანი	სულ	მოკლევადიანი	გრძელვადიანი
2003	21.5	23.6	18.5	24.0	24.9	18.8
2004	20.2	23.4	17.4	25.4	26.9	20.0
2005	17.9	20.8	16.1	21.3	21.6	20.8
2006	17.3	19.4	16.3	20.3	20.4	20.1
2007	17.7	20.0	16.7	20.9	22.1	19.6
2008	18.6	21.3	17.6	21.8	22.3	21.4
2009	19.3	23.4	18.1	23.6	25.0	22.8
2010	18.6	22.4	17.3	22.6	24.9	21.0
2011	17.1	21.7	15.6	22.6	26.6	19.5

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემები,

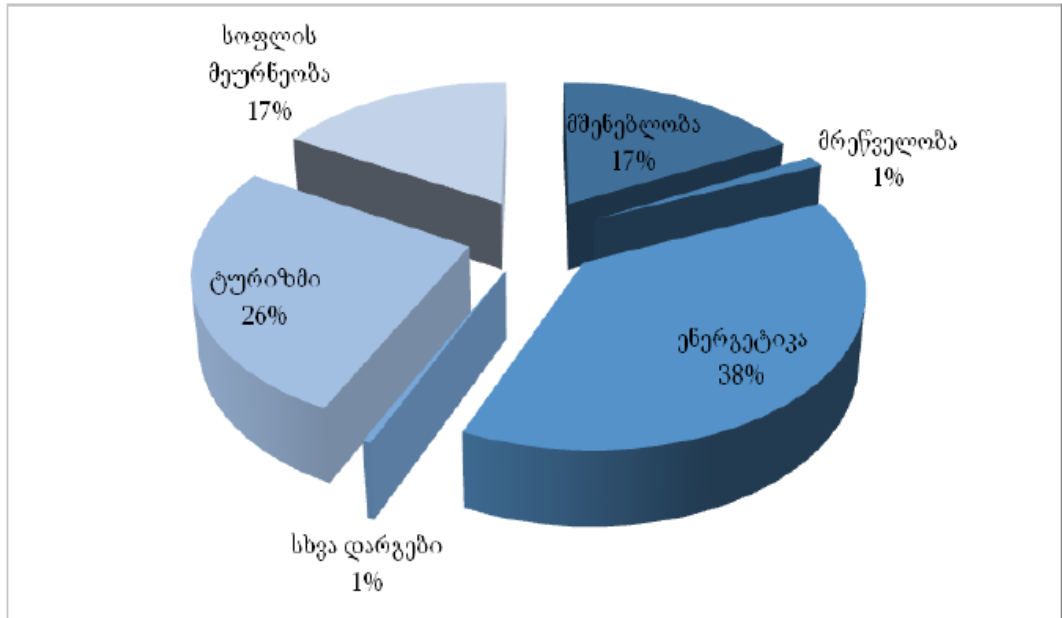

სქემა

გრაფიკი №6. კერძო ინვესტიციების დინამიკა აჭარის ა.რ (მლნ. აშშ დოლარი)

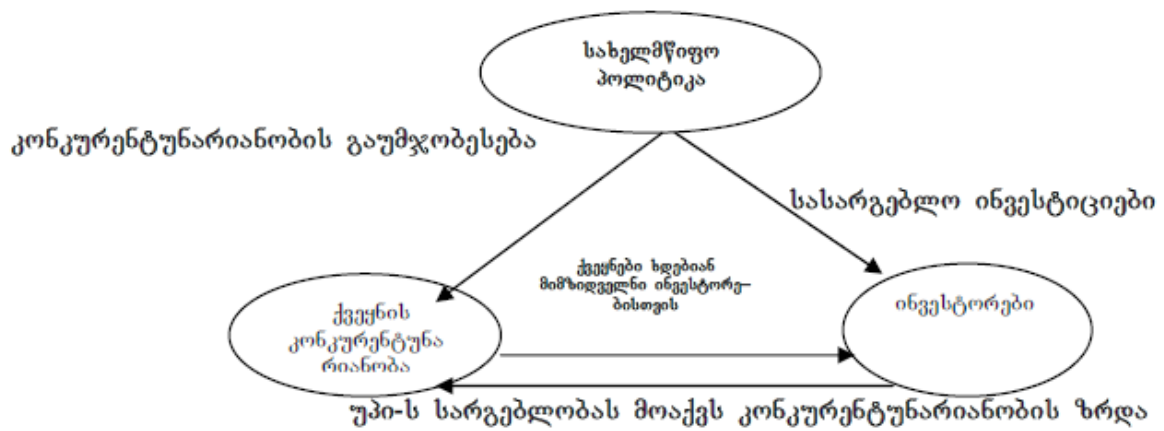

გრაფიკი №8. კერძო სექტორის მიერ განხორციელებული ინვესტიციის განაწილება სექტორების მიხედვით (2016 წ.)

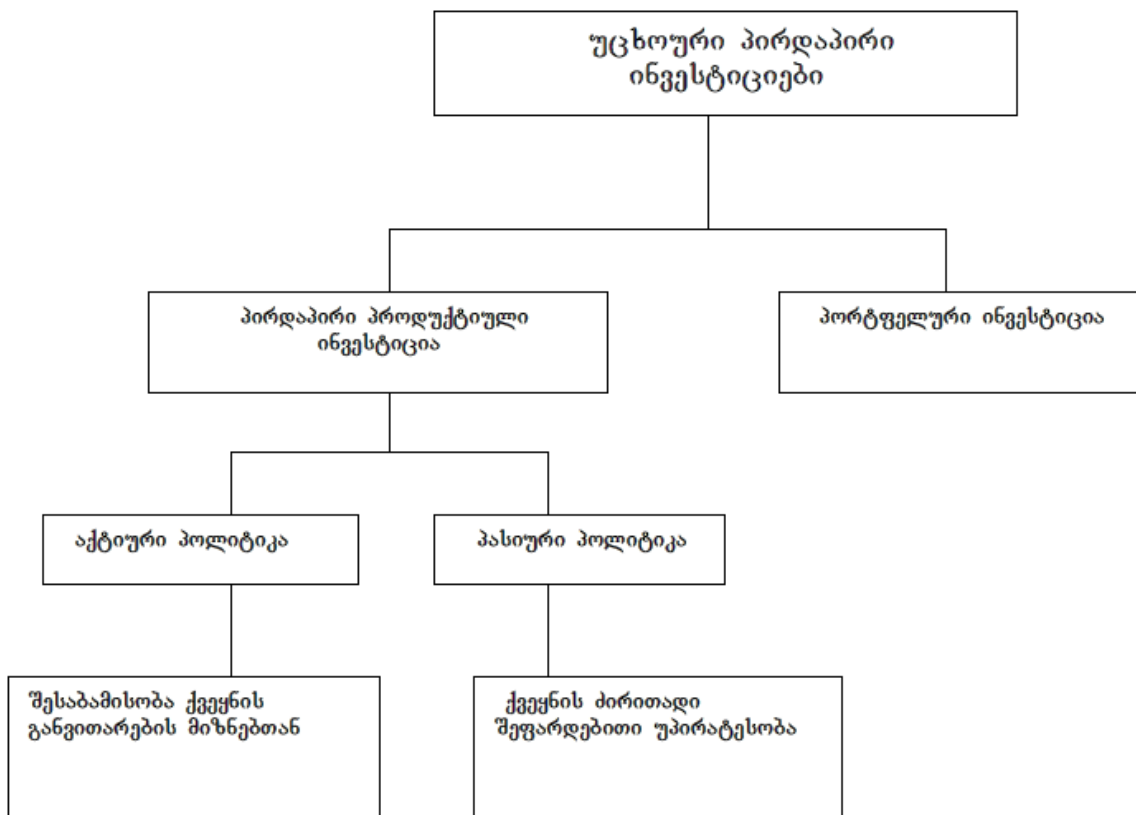

ცხრილი №6. საინვესტიციო მაკროპარამეტრები

	2011 წ.	2012 წ.	2013 წ.	2014 წ.	2015 წ.	2016 წ.
ინვესტიციების ცვლილების ტემპი (%)	14	2.0	28.3	41.8	32.6	17.0
ინვესტიციების მოცულობა ნომინალურ მთლიან დამატებულ ღირებულებასთან მიმართებით (%)	15.5	15.0	18.0	23.9	37.9	-
მოსახლეობის ერთ სულზე კერძო ინვესტიციები (აშშ დოლარი)	381	386	495	697	1087	1270

სქემა 3

სქემა 2